

SCHOOLSPOORT IN BEWEGING

Een onderzoek naar de succesfactoren
van schoolsportprojecten

Doctoraalscriptie
vakgroep Vrijtijdswetenschappen

Dayenne L'abée

SCHOOLSPOORT IN BEWEGING

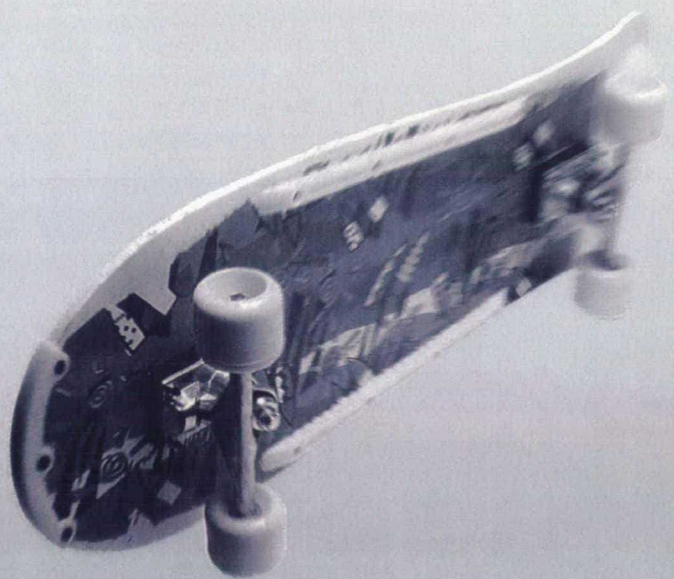
Een onderzoek naar de succesfactoren van schoolsportprojecten

Doctoraalscriptie
vakgroep Vrijtijdswetenschappen

Dayenne L'abée

Leden van de examencommissie:

Prof. dr. Th. Beckers
Prof. dr. P. de Knop
Dr. ir. H. van der Poel

Voorwoord

Vanaf het begin van de opleiding Vrijtijds wetenschappen was het voor mij duidelijk dat mijn afstudeerscriptie over sport moest gaan. Toen het uiteindelijk zo ver was, bleek het toch lastig om uit dit vrijetijdsdomein iets te vinden wat me echt aansprak. Na wat oriënterende gesprekken met docenten is het schoolsport geworden. Dit onderwerp houdt zowel verband met mijn vorige studie aan de Academie voor Lichamelijke Opvoeding als met deze studie.

Na een valse start heeft Kees Faber mij uiteindelijk een zetje in de rug gegeven wat betreft de richting van het onderzoek. Mijn begeleider prof. dr. P. de Knop heeft me aan hem voorgesteld en zodoende kwamen we met elkaar in gesprek. Hij vertelde over de werkgroep Inhoudelijk Fundament (IF) die, in opdracht van Jeugd in Beweging, verschillende projecten op het gebied van sportstimulering voor de jeugd wilde gaan onderzoeken op hun 'succes'. Omdat schoolsport onder deze noemer valt en ook zou worden opgenomen in het onderzoek leek het ons een goed idee om mijn scriptie te koppelen aan het project IF. Zo gezegd, zo gedaan (dacht ik). Ik wil Kees Faber en de werkgroep dan ook hartelijk danken dat zij mij deze kans hebben gegeven. Het was zeer leerzaam om mee te maken hoe een grootschalig project in de praktijk wordt uitgevoerd.

Daarnaast zou ik alle respondenten willen bedanken voor hun medewerking aan het onderzoek. Ze waren allemaal bereid een deel van hun druk bezette tijd in te leveren en spraken met passie over hun werk. De interviews vond ik dan ook veruit het leukste gedeelte van het onderzoek.

Patrick zou ik willen bedanken voor het ontwerpen van de mooie voorkant en Bas voor de morele steun en zijn redactionele talent. Thanks boys!

En last but not least zou ik mijn begeleider prof. de Knop willen bedanken voor zijn kritische blik en aanwijzingen gedurende het tot stand komen van mijn afstudeerscriptie die nu voor u ligt.

Dayenne L'abée

Samenvatting

Jeugdsportbeleid op landelijk niveau bestaat nog niet zo lang. Het is ontstaan doordat enkele kamerleden zich zorgen maakten over de toenemende bewegingsarmoede en de slechte gezondheid van de Nederlandse jeugd. De wereld van de sport en de lichamelijke opvoeding werd gevraagd een actieplan op te stellen om de jeugd (weer en meer) in beweging te brengen. In september 1996 gaven de staatssecretarissen van de ministeries VWS en OCenW het startsein voor het meerjarig landelijk project 'Jeugd in Beweging'. Het project heeft als doelstelling het bevorderen van een actieve leefstijl in het algemeen en deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten in het bijzonder. De lichamelijke opvoeding en sport zullen een levenslange bewegingsgerichte attitude bij jongeren moeten stimuleren en de gezondheid, de maatschappelijke betrokkenheid en het maatschappelijk welbevinden van de jeugd van 4 tot en met 18 jaar moeten verbeteren.

Er zijn een aantal knelpunten gesignaleerd die erop wijzen dat het huidige aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten niet aansluit bij de vraag van de jeugd. Er is een discrepantie tussen wat er gebeurt in het bewegingsonderwijs en de vrijwillige schoolsport en dat wat zich afspeelt in de bewegingscultuur buiten school. Daarnaast blijkt de sportvereniging niet toegankelijk voor jongeren uit achterstandsgroepen en lijkt vooral de oudere jeugd uitgekeken op de sportvereniging.

De kwaliteit van het bewegingsonderwijs, de schoolsport en de georganiseerde jeugdsport dient verbeterd te worden zodat deze instanties (weer) aantrekkelijk worden voor de jeugd.

Het streven naar kwaliteitsverbetering in de schoolsport staat dan ook centraal in dit onderzoek. De probleemstelling luidt als volgt:

'Wat zijn de succesfactoren van schoolsportprojecten, met andere woorden: hoe zou schoolsport ingericht moeten worden om, in de ogen van Jeugd in Beweging, optimaal bij te dragen aan de stimulatie van een actieve leefstijl onder jongeren van 4 tot en met 18 jaar.'

Als duidelijk is waarom bepaalde schoolsportprojecten succesvol zijn, kunnen de diverse socialisatie-instanties (de school, de sportvereniging en de gemeente bijvoorbeeld) daar nu en in de toekomst hun voordeel mee doen.

De probleemstelling is uiteengezet in de volgende onderzoeksvragen:

- 1) Hoe ziet het huidige jeugd sportbeleid eruit?
- 2) Wie zijn er betrokken bij de organisatie van schoolsport en wat is hun maatschappelijke taak in de bewegings-socialisatie van de jeugd?
- 3) Wat is het belang van schoolsport?
- 4) Hoe ziet het beoordelingsinstrument van Jeugd in Beweging eruit? Oftewel, wat maakt een 'succesvol' schoolsportproject ook succesvol in de ogen van Jeugd in Beweging?
- 5) Welke succesfactoren zijn er te onderscheiden bij acht 'succesvolle' schoolsportprojecten volgens Jeugd in Beweging?

De eerste vier onderzoeksvragen zijn beantwoord door middel van literatuuronderzoek. De gegevens zijn gepresenteerd in de hoofdstukken over het jeugd sportbeleid (hoofdstuk 2), de betrokken socialisatie-instanties (hoofdstuk 3) en het fenomeen schoolsport (hoofdstuk 4). De hoofdstukken vormen een kader voor het veldonderzoek dat zich richt op de succesfactoren van acht schoolsportprojecten. Dit veldonderzoek, bestaande uit interviews met de organisatoren (bestuurders en uitvoerders) van de schoolsportprojecten, heeft het mogelijk gemaakt een antwoord te geven op onderzoeksvraag vijf. De schoolsportprojecten zijn beoordeeld aan de hand van de vier kwaliteitscriteria van de onderzoeker Van Bottenburg (1997); de gebruikerskwaliteit, de maatschappelijke kwaliteit, de produktkwaliteit en de proceskwaliteit.

De volgende succesfactoren, in volgorde van belangrijkheid, zijn in het onderzoek naar voren gekomen:

1) Organisatie en beleid	5) Externe communicatie
2) Aantrekkelijk aanbod	6) Drempelverlagende voorwaarden
3) Kenmerken van personen	7) Financiering
4) Interne communicatie	

De bevindingen zijn vervolgens omgevormd in aanwijzingen voor de inrichting van schoolsport volgens de optiek van Jeugd in Beweging. Een kwaliteitsvol schoolsportproject wordt gekenmerkt door het volgende;

Ten aanzien van de gebruikers/deelnemers:

- Plezier hebben in de activiteiten staat voorop!
- Naast het leren van nieuwe bewegingsvaardigheden moet ook aandacht worden besteed aan sociale vaardigheden (omgaan met anderen, leiding geven, ...) en er moet aandacht zijn voor kennis over sport en bewegen (gezondheid, blessures, waarden en normen in de sport).

Ten aanzien van de maatschappij:

- Bij het opstellen van schoolsportbeleid aandacht hebben voor de lange termijn en dus continuïteit.
- De organisatoren moeten zorg dragen voor goede follow-up. Vervolgactiviteiten zijn belangrijk voor doorstroming naar het reguliere sportcircuit.
- Kinderen en ouders dienen bekend te worden gemaakt met de lokale mogelijkheden om aan sport te doen; daarnaast zou men (de organisatoren) zich in het bijzonder moeten richten op de integratie van jeugd uit achterstandswijken, allochtone jeugd en minder getalenteerde jeugd.
- De organisatoren dienen, om zoveel mogelijk jeugd te bereiken, aandacht te besteden aan goede promotie van het project.

Ten aanzien van het produkt:

- Het schoolsportaanbod en de didactische aanpak dienen aan te sluiten bij de belevingswereld van de jeugd.
- De organisatoren dienen een breed en gevarieerd aanbod aan te bieden. Voor elk wat wils!
- De organisatoren dienen zorg te dragen voor een efficiënte, effectieve organisatie en communicatie. Korte lijnen tussen de bestuurders en uitvoerders, veel persoonlijk contact en het informeren van ouders zijn van groot belang.

Ten aanzien van het proces:

- Een effectieve samenwerking tussen de verschillende (organiserende) instanties is onontbeerlijk. Het is belangrijk dat het onderwijs, de georganiseerde sport en de lokale overheid gebruik maken van elkaars sterke punten.
- Het verdient de aanbeveling om de vrijwilligers die betrokken zijn bij schoolsport te laten aansturen door professionals (sportconsulent/bewegingsconsulent bijvoorbeeld).
- Het wordt belangrijk geacht de jeugd en hun ouders te laten participeren in het organisatieproces.

De eerder genoemde socialisatie-instanties die doorgaans bij schoolsport betrokken zijn, kunnen een steentje bijdragen aan deze ideale inrichting van schoolsport. Hier volgen een aantal aanbevelingen voor het onderwijs, de georganiseerde sport, de lokale overheid en ouders.

Het onderwijs heeft een sleutelpositie wat betreft het bereik van de jeugd. Alle kinderen en jongeren komen in aanraking met de lichamelijke opvoeding en kunnen gestimuleerd worden aan schoolsport te gaan doen. Er ligt een belangrijke taak in het verschieft voor de vakleerkracht lichamelijke opvoeding. Deze zou de mogelijkheid van het schoolbestuur moeten krijgen om initiërend, stimulerend, adviserend, begeleidend en coördinerend op te treden op het gebied van schoolsport. In het schoolsportprogramma zou men uitstekend kunnen aansluiten op de belevingswereld van de jeugd. Er is tijd en ruimte voor trendy en anders georganiseerde sporten. De schoolsport maakt het mogelijk de leerlingen geleidelijk te introduceren in het reguliere sportcircuit. In samenwerking met de sportverenigingen kan de school zorgen voor een goede sportoriëntatie en -keuze.

De sportverenigingen dienen zich flexibel op te stellen. Om jeugd aan te trekken zal de sportvereniging het aantrekkelijk voor de jeugd moeten maken om er te komen sporten. Dat betekent dat het aanbod en de aanpak in de sportvereniging aangepast dient te worden. Aangepast aan de mogelijkheden en interesses van de jeugd. Om een verantwoorde, didactische aanpak van de trainers te realiseren, zullen sommige van hen bijgeschoold moeten worden. Dit betekent dat men extra tijd en moeite vraagt van vrijwilligers! De sportvereniging staat er echter niet alleen voor; de gemeente is een belangrijke partner van zowel het onderwijs als van de georganiseerde sport.

Van de lokale overheid wordt gevraagd de rol van regisseur op zich te nemen. De aanstelling van een sportconsulent/bewegingsconsulent lijkt ideaal; deze zou zich intensief met het coördineren van schoolsportprojecten kunnen bezighouden. Tevens zou de consulent contacten kunnen onderhouden met de scholen en sportverenigingen die in de projecten participeren en voorwaarden kunnen scheppen met betrekking tot de accommodatie en het materiaal.

De ouders vormen vaak een vergeten groep maar zouden meer betrokken moeten worden bij schoolsport. Ze zijn niet alleen belangrijk voor de stimulatie van hun kinderen om deel te nemen aan schoolsport, ze zouden ook heel goed kunnen optreden als bestuurder, begeleider en uitvoerder van schoolsportactiviteiten.

Inhoudsopgave

Pagina

Voorwoord	III
Samenvatting	V

Deel 1 Situering**Hoofdstuk 1 Aanleiding van het onderzoek**

1.1 Inleiding	17
1.2 Probleemaanduiding	18
1.3 Doelstelling van het onderzoek	19
1.4 Probleemstelling en onderzoeksvragen	20
1.5 Relevantie van het onderzoek	21
1.6 Indeling van de scriptie	22
1.7 Tot slot	23

Hoofdstuk 2 Jeugd sportbeleid

2.1 Inleiding	25
2.2 Wat is jeugd sportbeleid?	25
2.3 Ontwikkelingen die van invloed zijn op de jeugd cultuur, de bewegingscultuur en ... de deelname van de jeugd aan die bewegingscultuur.	26
2.3.1 Veranderingen in de jeugd cultuur	27
2.3.2 Veranderende bewegingscultuur	29
2.3.3 'Veranderde deelname' - knelpunten	31
2.3.4 Cijfers en feiten van de sportdeelname van de jeugd	32
2.4 Het huidige jeugd sportbeleid	37
2.5 Het project Jeugd in Beweging	39
2.5.1 Doelstellingen van Jeugd in Beweging	40
2.5.2 Waarom een actieve leefstijl?	40
2.6 Tot slot	43

Hoofdstuk 3 Socialisatie instanties

3.1 Inleiding	45
3.2 Het gezin	46
3.3 De school	48
3.4 De sportvereniging	50
3.5 De lokale overheid	52
3.6 Samenwerking; het sleutelwoord	54
3.6.1 Samenwerking	54
3.7 Tot slot	56

Hoofdstuk 4 Schoolsport

4.1 Inleiding	57
4.2 Een definitie van schoolsport	57
4.2.1 Intra-scholair sport	59
4.2.2 Inter-scholair sport	59
4.2.3 Extra-scholair sport	59
4.3 Doelstellingen van schoolsport	60
4.3.1 Altius - Citius - Fortius	60
4.3.2 Sport voor allen	61
4.3.3 Actieve leefstijl	63
4.4 Het belang van schoolsport	64
4.4.1 De socialiserende en opvoedende functie	65
4.4.2 De gezondheidsfunctie	66
4.4.3 De compenserende functie	66
4.4.4 De ethische functie	66
4.4.5 De ludieke functie	67
4.5 Tot slot	67

Deel 2 Het onderzoek

Hoofdstuk 5 Theoretisch kader

5.1 Inleiding	69
5.2 Stimulatie van een actieve leefstijl	69
5.2.1 Het ASE-model	70
5.2.2 Het Transtheoretische model	72
5.3 Kwaliteitszorg	74
5.4 Sportoriëntatie en -keuze	77
5.4.1 Kennen van het aanbod	78
5.4.2 Kennen van de vraag	79
5.4.3 Het kiezen	79
5.5 Tot slot	80

Hoofdstuk 6 Onderzoeksopzet

6.1 Inleiding	81
6.2 Het Inhoudelijk Fundament	81
6.2.1 Aanpak van het onderzoek van Inhoudelijk Fundament	82
6.3 De onderzoeksopzet van dit onderzoek	83
6.3.1 Kwalitatieve onderzoeksmethode	85
6.3.2 Afbakening onderzoeksdomein	85
6.4 De analyse techniek	86
6.4.1 Opstelling van de vragenlijst	86
6.4.2 Betrouwbaarheid en validiteit	87
6.5 Analyse van de gegevens	88
6.6 Tot slot	88

Hoofdstuk 7 Resultaten van het kwalitatieve onderzoek

7.1 Inleiding	91
7.2 Algemene beschouwing vanuit JiB-optiek	91
7.2.1 Gebruikerskwaliteit	91
7.2.2 Maatschappelijke kwaliteit	92
7.2.3 Productkwaliteit	93
7.2.4 proceskwaliteit	93
7.3 Succesfactoren van de schoolsportprojecten	94
7.4 Tot slot	101

Hoofdstuk 8 Conclusies & aanbevelingen

8.1 Inleiding	103
8.2 Bevindingen	103
8.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen	108
8.3.1 Onderzoeksvragen 1 tot en met 4	108
8.3.2 Onderzoeksvraag 5	111
8.3.3 Schoolsport in de ogen van Jeugd in Beweging	113
8.4 Aanbevelingen	116
8.4.1 Het onderwijs	117
8.4.2 De georganiseerde sport	118
8.4.3 De lokale overheid	118
8.4.4 De ouders	119
8.4.5 Suggesties voor vervolgonderzoek	119
8.5 Tot slot	120
Literatuur	123

Bijlagen

1. Vragenlijst met betrekking tot de beschrijving van de projecten
2. Vragenlijst met betrekking tot de beoordeling van de projecten (Checklist)
3. Overzicht van de geanalyseerde schoolsportprojecten
4. Kernpunten van de geanalyseerde schoolsportprojecten
5. Werkgroep Inhoudelijk Fundament

SITUERING

DEEL 1

1. Aanleiding van het onderzoek

1.1 Inleiding

De jarenlange roep om een geïntegreerd beleid voor sport en lichamelijke opvoeding heeft (eindelijk) gehoor gekregen binnen de politiek op het hoogste niveau. Na het overhandigen van het 'Actieplan lichamelijke opvoeding en sport' aan de staatssecretarissen van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) op 31 mei 1995 is het balletje gaan rollen. De beide ministeries, overtuigd van het maatschappelijke en individuele belang van sport en bewegen, en bovendien verontrust door alarmerende signalen over de slechte gezondheid van de jeugd, gaven in september 1996 het startsein voor het landelijk project 'Jeugd in Beweging' (JiB).

De missie van 'Jeugd in Beweging' luidt als volgt:

"Jeugd in Beweging stimuleert dat jongeren (4 - 18 jaar) blijvend deelnemen aan sport- en bewegingsactiviteiten en hierbij actief betrokken zijn. Om dit te bereiken motiveert en ondersteunt Jeugd in Beweging partners uit de overheids-, sport-, onderwijs- en gezondheidswereld de verworven inzichten over te dragen en om te zetten in samenhangend en duurzaam beleid."

Bron: Faber, 1998:7.

In bovenstaande missieomschrijving verwijzen de woorden "...verworven inzichten" naar de kennis die reeds aanwezig is bij de verschillende instanties die zich bezig houden met de stimulatie van sportdeelname onder de jeugd. Op tal van manieren zijn er de afgelopen jaren overal in het land projecten gestart die hierin succesvol bleken te zijn.

Het is belangrijk, voor Jeugd in Beweging maar ook voor gemeenten (lokale overheid), dat men inzicht krijgt in de factoren die het succes van deze projecten bepalen. Deze succesfactoren kunnen vervolgens omgevormd worden in aanwijzingen voor organisatoren

die nu, of in de toekomst, projecten (gaan) organiseren die gericht zijn op de jeugd en de stimulatie van een actieve leefstijl.

In paragraaf twee van dit hoofdstuk wordt de probleemaanduiding van dit onderzoek beschreven. Paragraaf drie behandelt de doelstelling van het onderzoek. In paragraaf vier worden de probleemstelling en de onderzoeksvragen besproken en daarna komt in paragraaf vijf de relevantie van het onderzoek aan bod. Tenslotte wordt er in paragraaf zes een indeling van het rapport gegeven.

1.2 Probleemaanduiding

Het landelijke projectbureau Jeugd in Beweging (1996) constateert dat het aanbod van bewegingsactiviteiten niet aansluit bij de vraag van de jeugd. De sportwereld, de gemeenten, het jeugdwerk, de hulpverlening, het onderwijs en andere aanbieders van 'sport en bewegen' slagen er niet in 'maatwerk' te leveren. Enkele knelpunten die worden genoemd zijn: de discrepanties tussen dat wat gebeurt in het bewegingsonderwijs en vrijwillige schoolsport en dat wat zich afspeelt in de bewegingscultuur¹ buiten de school (Crum, 1995), de dalende populariteit van de sportvereniging onder (vooral oudere) jongeren en de geringe toegankelijkheid van de sportvereniging voor jongeren uit achterstandsgroepen (Raad voor het Jeugdbeleid, 1996).

Een ander, net zo belangrijk, probleem is het gebrek aan samenwerking tussen de organisatoren van verschillende sportstimulerende initiatieven. Met de beste bedoelingen worden activiteiten georganiseerd maar die krijgen geen vervolg of blijken strijdig met elkaar. Het lijkt erop dat "de verschillende sport-aanbieders vaak sterker zijn in het wantrouwen van elkaar, dan in het met elkaar samenwerken" (Faber, 1995: 333).

¹ Onder bewegingscultuur wordt verstaan: niet alleen de georganiseerde wedstrijdsport en daarvan afgeleide vormen van recreatiesport, maar ook andere thematiseringen van lichamelijkeheid en bewegen (dans, bewegingsspel) en ook aan de Oosterse culturen ontleende vormen van lichaamservaring. De lichamelijke opvoeding en schoolsport beogen een inleiding te zijn op de bewegingscultuur, maar in wezen maken beiden ook deel uit van deze bewegingscultuur (Van Kester & Van Dijk, 1993).

De lokale overheid, sportverenigingen en scholen zijn degenen die zich deze constatering mogen aantrekken. Zij zullen in de toekomst hun krachten moeten bundelen en in onderling overleg tot een goede afstemming moeten komen (Projectbureau JiB, 1996).

Kwaliteitsverbetering van de lichamelijke opvoeding en de sport, evenals de versterking van de onderlinge relatie zijn belangrijke items binnen het huidige jeugd sportbeleid.

Aangezien schoolsport in het schemergebied van de lichamelijke opvoeding en de sport ligt, gaat dit beleid ook de schoolsport aan. Voor een diepgaande introductie in een bepaalde tak van sport of bewegingsvorm kan de schoolsport, die als brug kan fungeren tussen de school en de buitenwereld (sportwereld), heel geschikt zijn. Om dat te bereiken zal de schoolsport echter met de tijd moeten meegaan.

De trend dat (vooral de oudere) jongeren steeds meer de interesse in sportbeoefening verliezen, gaat ook de schoolsport aan. Gezocht moet worden naar mogelijkheden om de schoolsport (weer) aantrekkelijk te maken voor deze groep.

1.3 Doelstelling van het onderzoek

Vanuit het voorgaande wordt de volgende doelstelling geformuleerd:

Inzicht verkrijgen in de succesfactoren van bestaande succesvolle schoolsportprojecten, zodat de bevindingen omgevormd kunnen worden in aanwijzingen voor scholen, sportverenigingen en gemeenten die hiermee de kwaliteit van hun aanbod kunnen verbeteren en daarmee een bijdrage leveren aan de stimulatie van een actieve leefstijl onder de jeugd van 4 tot en met 18 jaar.

Deze doelstelling impliceert een aantal zaken. In de eerste plaats wordt gesproken van "...succesvolle schoolsportprojecten". Hiermee worden schoolsportprojecten bedoeld die naar verluidt succesvol zijn. Deskundigen op het gebied van sport en bewegen zijn door de onderzoeker om advies gevraagd. Het gedeelte "... scholen, sportverenigingen en gemeenten" verwijst naar de instanties die vaak betrokken zijn bij de organisatie van schoolsport, hetzij als initiatiefnemer hetzij als partner (mede-initiatiefnemer) in een samenwerkingsverband. In dit

onderzoek worden schoolsportprojecten onderzocht die geïnitieerd zijn door de gemeente (5 projecten), het onderwijs (2 projecten) en de sport (1 project). In alle gevallen is er sprake van een samenwerkingsverband met één of meer partners. Met "...de kwaliteit van hun aanbod kunnen verbeteren" wordt bedoeld een betere aansluiting van het sportaanbod op de vraag van de jeugd en een betere afstemming van de organiserende instanties onderling. Tenslotte impliceert de laatste bijzin "...en daarmee bijdraagt aan de stimulatie van een actieve leefstijl onder de jeugd van 4 tot en met 18 jaar" dat als het aanbod kwalitatief verbeterd wordt er een positief klimaat geschapen wordt voor de ontwikkeling van een levenslange bewegingsgerichte attitude bij jongeren en verbetering van de gezondheid en de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren. In dit onderzoek wordt de doelgroep jongeren beperkt tot de groep 4- tot en met 18-jarigen. Dit komt omdat de onderzoeker zich richt op schoolsport in het basis- en voortgezet onderwijs. Het is tevens de doelgroep waar Jeugd in Beweging zich op richt.

1.4 Probleemstelling en onderzoeksvragen

In het verlengde van de doelstelling luidt de hoofdvraag van dit onderzoek als volgt:

Wat zijn de succesfactoren van schoolsportprojecten, met andere woorden: hoe zou schoolsport ingericht moeten worden om, in de ogen van Jeugd in Beweging optimaal bij te dragen aan de stimulatie van een actieve leefstijl onder jongeren van 4 tot en met 18 jaar?

De probleemstelling is de leidraad van het onderzoek en wordt onderverdeeld in verschillende onderzoeksvragen. Door een antwoord te geven op deze onderzoeksvragen zal ook een antwoord gegeven kunnen worden op de probleemstelling van het onderzoek.

De onderzoeksvragen zijn:

- 1 Hoe ziet het huidige jeugdsportbeleid eruit?

- 2 Wat is het belang van schoolsport?
- 3 Wie zijn er betrokken bij de organisatie van schoolsport en wat is hun maatschappelijke taak in de bewegingssocialisatie van de jeugd?
- 4 Hoe ziet het beoordelingsinstrument van Jeugd in Beweging eruit? Oftewel, wat maakt een 'succesvol' schoolsportproject ook succesvol in de ogen van Jeugd in Beweging?
- 5 Welke succesfactoren zijn er te onderscheiden bij acht 'succesvolle' schoolsportprojecten, volgens de organisatoren van de betreffende praktijken en volgens Jeugd in Beweging?

Door middel van een literatuuronderzoek wordt getracht relevante gegevens te verzamelen wat betreft de onderzoeksvragen 1 tot en met 4. De informatie die hieruit voortvloeit, wordt in de hoofdstukken twee, drie en vier uiteengezet. Deze hoofdstukken vormen de situering van het veldonderzoek. Dit veldonderzoek zal bestaan uit interviews met de organisatoren van acht verschillende schoolsportprojecten en zal moeten leiden tot het antwoord op onderzoeksvraag 5.

1.5 Relevantie van het onderzoek

Er wordt veel gedaan om de jeugd in beweging te krijgen. Ouders, vrienden, de school, de sportvereniging en de lokale overheid dragen allemaal een steentje bij aan de bewegingssocialisatie van de jeugd. Het is echter niet duidelijk welke interventies goed werken bij welke doelgroep. Dat komt onder andere omdat er weinig evaluatieonderzoek is gedaan en er vaak nauwelijks expliciete meetpunten (doelstellingen) zijn vastgesteld.

Voor de nationale overheid, maar ook voor de lokale overheid, is het belangrijk inzicht te krijgen in effectieve interventies. Om te voorkomen dat JiB, of een gemeente, geld en tijd steekt in de ondersteuning van weinig effectieve interventies lijkt het zinvol om energie te steken in het verzamelen van gegevens van bestaande succesvolle interventies en om de succesfactoren ervan te ontdekken.

Uit de verzamelde gegevens kan men vervolgens lering trekken. De uitkomsten kunnen gebruikt worden bij het opstellen van toekomstig beleid omtrent kwalitatieve sportstimulering voor de jeugd.

Schoolsport kan een uitermate geschikt middel zijn om de jeugd te stimuleren een actieve leefstijl aan te nemen. Er zijn schoolsportprojecten bekend die al meer dan dertig jaar bezig zijn de jeugd te introduceren in de huidige bewegingscultuur. De vraag is echter of deze initiatieven kwaliteitsvol zijn. Steeds vaker worden er door de jeugd signalen afgegeven dat het aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten niet goed aansluit bij de belevingswereld van jongeren.

Als duidelijk is hoe het komt dat sommige praktijken wel goede resultaten boeken, kunnen de diverse 'socialisatie-instanties' (de school, de sportvereniging en de gemeente bijvoorbeeld) daar nu en in de toekomst hun voordeel mee doen.

1.6 Indeling van de scriptie

Het eerste deel van het rapport betreft de hierna volgende drie hoofdstukken. In deze hoofdstukken wordt achtergrondinformatie (verkregen uit literatuuronderzoek) gegeven die begrippen en omstandigheden, die in het veldonderzoek voorkomen, verduidelijkt. De hoofdstukken vormen de antwoorden op de eerste vier onderzoeksvragen.

Hoofdstuk twee behandelt het huidige jeugdsportbeleid en een aantal ontwikkelingen die gaande zijn en die aanleiding vormen voor het opstellen van dit beleid. De doelstellingen van Jeugd in Beweging komen tevens aan bod in dit hoofdstuk. Vervolgens wordt hoofdstuk drie gewijd aan de verschillende, voor dit onderzoek relevante, socialisatie-instanties die een rol spelen in de bewegings-socialisatie van de jeugd. In het laatste hoofdstuk van het eerste deel (hoofdstuk vier) wordt (het belang van) schoolsport besproken.

Deel twee van het rapport bevat gegevens over het uitgevoerde (veld)onderzoek die het mogelijk maken antwoord te geven op onderzoeksvraag vijf.

Hoofdstuk vijf behandelt het theoretisch kader van het onderzoek. Verschillende modellen die het kader vormen van waaruit de problematiek moet worden gezien, worden hierin beschreven.

Dan volgt er een hoofdstuk over de opzet en de uitvoering van het onderzoek, waarin het type onderzoek en het onderzoeksdomein aan bod komen (hoofdstuk zes). Hoofdstuk zeven beschrijft de resultaten van het onderzoek en in hoofdstuk acht worden tenslotte de conclusies en aanbevelingen (voor ouders, scholen, sportverenigingen en gemeenten) gegeven.

1.7 Tot slot

In dit hoofdstuk staat de aanleiding van het onderzoek centraal. Er is een beschrijving gegeven van het probleem waar het in dit onderzoek om draait. Het meest in het oog springende probleem is de discrepantie tussen het aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten en de vraag van de jeugd. Daarnaast is de ontbrekende samenwerking tussen de instanties die zich bezig houden met het organiseren van deze sport- en bewegingsactiviteiten ook een bron van zorgen.

De situatie in de schoolsport vormt geen uitzondering op deze regel(s). Het is dan ook van belang dat 'men' met de tijd meegaat en naar mogelijkheden zoekt om de kwaliteit van het aanbod en de samenwerking onderling te verbeteren. Dit resulteerde in de probleemstelling en onderzoeksvragen die de leidraad vormen van dit onderzoek.

In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op het huidige jeugdsportbeleid, waarin Jeugd in Beweging een belangrijke rol speelt. Aan de orde komen de doelstellingen van JiB en een aantal ontwikkelingen in de jeugd- en bewegingscultuur die hieraan ten grondslag liggen.

2. Jeugdsportbeleid

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van het huidige jeugdsportbeleid. Dit is gewenst omdat het uiteindelijke onderzoek zich in deze context afspeelt. Het hoofdstuk zal duidelijk maken dat een aantal ontwikkelingen aan het beleid ten grondslag ligt en het beleid heeft vormgegeven.

In paragraaf twee wordt het begrip jeugdsportbeleid uitgelegd. Vervolgens komen in paragraaf drie een aantal ontwikkelingen aan bod, die van invloed zijn op de jeugdcultuur, de bewegingscultuur en de deelname van de jeugd aan deze bewegingscultuur. Paragraaf vier handelt over het huidige jeugdsportbeleid, dat als gevolg kan worden gezien van deze eerder genoemde ontwikkelingen. Tenslotte gaat paragraaf vijf over het landelijk project Jeugd in Beweging, dat deel uitmaakt van het jeugdsportbeleid. De doelstellingen van dit project komen tevens in deze paragraaf aan bod.

2.2 Wat is jeugdsportbeleid?

Jeugdsportbeleid is eigenlijk niets anders dan sportbeleid voor kinderen en jongeren. Het beleid gaat alle instanties aan, die zich op een of andere manier bezig houden met sport- en bewegings-socialisatie van kinderen en jongeren, kortom de jeugd.

Jeugdsport is niet de kleinere uitgave van de volwassen sport. Degenen die zich met jeugdsport bezighouden, dienen twee elementen niet uit het oog te verliezen. Het eerste heeft te maken met het feit dat men werkt met jongeren die nog in ontwikkeling zijn en dus geen volwassenen in het klein zijn. Het tweede element is dat de groei naar volwassenheid gestimuleerd en begeleid dient te worden, anders kan een jongere nooit volwassen worden (De Knop, 1998). Het komt erop neer dat men aan de ene kant rekening moet houden met het

kind-zijn van de jongere en aan de andere kant de jongere zelfstandigheid moet bijbrengen. Deze benadering van kinderen en jongeren, in de praktijk maar ook bij het opstellen van beleid, vergt deskundigheid, oftewel vakkwaliteit, van de betrokkenen (De Knop, 1998).

Buisman (1996) pleit ervoor dat de jeugd zelf betrokken wordt bij het opstellen van jeugdsportbeleid; niet alleen sportbeleid voor jongeren maar ook door jongeren. Hij is ervan overtuigd dat men kennis moet nemen van de leefwereld van de jeugd om problemen op het gebied van de jeugdsport aan te kunnen pakken. Janssen (1994:17) schrijft hierover: 'wie de jeugd moet onderwijzen, wie hen in de kerk ontmoeten wil, wie jongeren wil waarschuwen tegen drank en drugs en wat dies meer zij, wie morele en politieke waarden wil overdragen, al diegenen dienen zich te verdiepen in de cultuur van de jeugd.'

In de volgende paragraaf wordt er op dit advies ingegaan. In de loop der tijd zijn er veranderingen opgetreden in de jeugdcultuur maar ook in de bewegingscultuur. Deze ontwikkelingen hebben invloed op de manier waarop jeugdsport(beleid) zich ontwikkeld heeft.

2.3 Ontwikkelingen die van invloed zijn op de jeugdcultuur, de bewegingscultuur en de deelname van de jeugd aan die bewegingscultuur.

Er zijn een aantal economische, technologische en sociale ontwikkelingen gaande die van invloed zijn op de jeugdcultuur, de bewegingscultuur en de deelname van jeugdigen aan die bewegingscultuur. De individualisering, het leven in een belevingssamenleving en de belangrijke rol die informatietechnologie hierin speelt, zijn voorbeelden van die ontwikkelingen die onze samenleving en dus ook de jeugdcultuur, als onderdeel hiervan, in hoge mate bepalen (Crum, 1996).

Individualisering

De individualisering, op te vatten als een proces van toenemende persoonlijke autonomie (zelfbeschikking), heeft ertoe geleid dat men op alle levensgebieden zelf kan bepalen hoe men

met bepaalde zaken omgaat. Het handelen en denken van de postmoderne mens staat niet, zoals vroeger vaak het geval was, alleen maar in het teken van de ideologieën van de vakbond, kerk of bepaalde stroming waartoe men aangesloten was.

Het individu van nu bepaalt zelf zijn of haar levenswijze, studieverloop, beroepskeuze, levenspartner en ook de invulling van de vrijetijd.

In die vrijetijd wil men tegenwoordig consumeren onder zijn of haar voorwaarden. Voor de sport betekent dit dat men wil sporten wanneer het uitkomt, zonder al te veel verplichtingen. De traditionele sportvereniging is daar vaak de dupe van. Het wordt daardoor steeds moeilijker voor clubs om vrijwillig kader om zich heen te verzamelen. De 'clubliefde' heeft plaats gemaakt voor een consumentistische instelling.

Belevingssamenleving

Bij de invulling van die vrijetijd laat men zich tegenwoordig steeds meer leiden door het 'kompas van de persoonlijke bevrediging' (Crum, 1996). 'Beleef je leven', 'geniet van het leven' zijn de motto's van deze tijd. Men zoekt spanning, sensatie en avontuur in de vrijetijd om aan het alledaagse (saaie) leven te ontsnappen (Elias & Dunning, 1986).

Toegenomen betekenis informatietechnologie

De oriëntatie op het gebied van spanning en avontuur wordt in de hand gewerkt door de enorme toegenomen materiële en immateriële mogelijkheden die de mens heeft. Technologische en economische ontwikkelingen hebben daarvoor gezorgd. Moderne communicatievormen (tv, film, elektronische snelweg) zorgen voor een verspreiding van modes, images en leefstijlen die over de hele wereld te volgen zijn.

De vraag is welke consequenties deze ontwikkelingen hebben voor de jeugd(cultuur). In de volgende deelparagraaf worden de hierboven besproken trends gekoppeld aan de jeugdcultuur.

2.3.1 Veranderingen in de jeugdcultuur

Individualisering

De maatschappij verandert voortdurend, de jeugdcultuur als onderdeel hiervan verandert dus ook. Jongeren creëren een eigen leefwereld met een eigen leefstijl en denkwijze. De jongeren

van nu zijn mondig. Ze willen op een volwassen manier worden benaderd. Er is tegenwoordig veel minder sprake van een generatiekloof. Dit komt door de veranderende verhoudingen binnen het gezin. Er vindt gemeenschappelijke besluitvorming binnen het gezin plaats en daarnaast krijgen jongeren meer ruimte om hun eigen spoor te volgen (Crum, 1995).

Jongeren zijn trendgevoelig en weten goed wat er in de wereld te koop is (Koens & Raaijmakers, 1995). De tieners van de jaren negentig zijn in een markteconomische en democratische sfeer opgegroeid en hebben geleerd om in deze systemen hun eigen weg te vinden (Eckerstorfer, 1998).

Belevingssamenleving

Onze belevingssamenleving kenmerkt zich door het verlangen naar nieuwe avontuurlijke bewegingsvormen, naar het opheffen van restricties en verplichtingen, en naar losse relaties om de eigen capaciteiten te ontwikkelen.

Een balletje slaan bij de tennisclub is niet meer voldoende om de behoefte naar spanning en sensatie te bevredigen. Avontuurlijke sporttakken (klimmen, rafting, bungy-jumping etc.) en sporttakken gebaseerd op evenwicht (rollerskating, skateboarding, snowboarding etc.) zijn tegenwoordig erg populair. Met de fitness-sporten, teamsporten, expressieve sporten en meditatieve sporttakken typeren deze sporten de levensstijlen van de moderne jeugd (Eckersorfer, 1998).

Toegenomen betekenis informatietechnologie

De invloed van televisie, videoclip en beeldscherm op de denkwereld van met name jongeren is groot. Deze media zijn de dominante katalysatoren voor en verspreiders van steeds weer nieuwe modes, images en leefstijlen. De tv-spots van Nike, Adidas etcetera en het aanbod van MTV, TMF bepalen wat in is (Crum, 1996). Via het Internet heeft de jeugd 'access' tot alles wat je maar kunt bedenken.

Zapgedrag en vrijblijvendheid

De vrijheid en het enorme aanbod van verschillende consumptiemogelijkheden in de sport maakt het niet gemakkelijk voor de jeugd om hieruit hun favoriete bezigheid te kiezen. Dat geeft onzekerheid; onzekerheid omdat het gevaar van een niet goed bevallende keus steeds op de loer ligt. Om niets te missen geeft een groot aantal jongeren er de voorkeur aan om langs verschillende vrijetijdsactiviteiten te zappen. Het kost de jongere veel motivatie om zich echt

aan een bepaalde activiteit over te geven en te binden. Het verplichtende karakter van sporten in verenigingsverband wordt door de jongere als beklemmend ervaren (Raad voor het Jeugdbeleid, 1995).

Er hebben zich in de loop der tijd ook ontwikkelingen voor gedaan in de bewegingscultuur. In de volgende deelparagraaf wordt daar op ingegaan.

2.3.2 Veranderende bewegingscultuur

De grote diversiteit in vrijetijdsbestedingsvormen is een belangrijk kenmerk van de huidige vrijetijdssector. Niet alleen in de gehele vrijetijdssector is het aantal mogelijkheden om de vrijetijd in te vullen toegenomen, ook in de sportsector komen er steeds meer sport- en bewegingsvormen bij. De eens zo eenvormige en eenduidige 'sport' heeft zich ontwikkeld tot een veelvormige en ondoorzichtige 'bewegingscultuur' (Crum, 1996).

Gerichtheid op de 'andere' sport

Kenmerkend voor die bewegingscultuur is dat de jeugd daarin vooral gericht is op 'andere' sporten; oftewel trendy sporten (zie ook hierboven). Men kan daarbij denken aan de volgende trends in de jeugdsport:

- van indoor-sport naar outdoor-varianten, zoals beach-volleybal, streetsoccer, pleintjesbasketbal, enzovoort. De activiteiten stralen waarden uit als zon, vrijheid en vakantie.
- van genormeerde sport naar niet- of anders-genormeerde sport: de stijl is belangrijker dan het resultaat; flexibiliteit wat betreft terrein, spelregels, materiaal; belang van muziek en kledij, zie bijvoorbeeld de uitspraak: "Een echte skater herken je aan zijn schoenen" ...(De Waal & Rockenfeller, 1998)
- van grote teams naar kleinere teams: volleybal 2 tegen 2 in plaats van 6 tegen 6, basketbal 3 tegen 3 i.p.v. 5 tegen 5, voetbal 5 tegen 5 i.p.v. 11 tegen 11....
- een stijgende populariteit van de zogenaamde 'glij-sporten' in het water (raften), in de lucht (para-gliding) en op de sneeuw (snowboarden)...

- van georganiseerde sport naar anders-georganiseerde sport: grotere vrijblijvendheid en flexibiliteit wat betreft trainingstijden en verplichtingen, een allroundservice (De Knop, 1998b).

Versporting van de samenleving en commercialisering

Als gevolg van een samenhangend geheel van ideologische, technologische, economische en demografische ontwikkelingen is de samenleving 'versport' (Crum, 1992). Sport heeft een belangrijke plaats in ons leven gekregen; je hoeft maar een krant open te slaan of de tv aan te zetten en het gaat over sport. Sport is een artikel geworden dat op meerdere markten door uiteenlopende instanties voor verschillende doelgroepen (jeugd, ouderen, etcetera) in verschillende gedaanten (georganiseerde sport, recreatiesport, avontuursport, etcetera) wordt aangeboden. Sport staat namelijk al lang niet meer alleen voor, binnen verenigingen georganiseerde wedstrijdsport, maar ook voor 'alternatieve' sportmodi zoals gezelligheidssport, recreatiesport, fitness-sport, avontuursport, lustsport en cosmetische sport (Crum, 1992).

De commercialisering in de sport is ook doorgedrongen op het gebied van schoolsport. Steeds meer bedrijven bieden zich aan op dit terrein (Van den IJssel, 1995).

Opwaardering van het lichaam

Deze enorme aandacht voor sport en bewegen staat in schril contrast met de ontwikkeling van lichaamsontkenning in het dagelijks leven. In de arbeid, transport en communicatie wordt lichamelijke steeds meer naar de achtergrond gedrongen (Crum, 1996). Het lijkt erop dat de 'opwaardering van het lichaam' verklaard kan worden als compensatie voor de lichaamsontkenning in een op technologie gebaseerde samenleving. Toch spelen de eerder besproken ontwikkelingen ook een belangrijke rol. 'Het is niet zo verrassend dat in een samenleving, waarin de toekomst het heden continu inhaalt, de behoefte aan aandacht voor het hier en nu opkomt' (Crum, 1995:304).

Dat hier en nu wordt het beste gerepresenteerd door het lichaam; het is een belangrijk symbool voor een algemeen beschikbare en nog controleerbare werkelijkheid geworden. De bewegingscultuur heeft zich ontwikkeld tot een sociaal domein waarin men via zijn of haar lichaam kan streven naar zelfbepaling en zelfverwerkelijking.

Gerichtheid op kwaliteit

Men is zelfs bereid daarvoor veel te betalen. Als men tenminste waar voor zijn of haar geld krijgt. Kwaliteit staat steeds hoger in het vaandel van de consument. Onderzoek van Duijvestijn & Schipper (1998) wijst uit dat 40 % van de ex-sporters en 32% van de huidige sporters best wat meer voor een lidmaatschap zouden willen betalen als verenigingen een betere kwaliteit gaan leveren (De Knop, 1998b). Een mooie kantine, goede begeleiding van de jeugd of een flexibele organisatie zullen in toenemende mate potentiële leden over de streep trekken. De toegenomen vraag naar kwaliteit is een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling die van invloed is op de bewegingscultuur.

2.3.3 'Veranderende deelname' - knelpunten

Sport is verreweg de populairste vrijetijdsbesteding van jongeren; 58,8% van de jongeren tussen 12 en 21 jaar zegt dat (Raad voor het Jeugdbeleid, 1995). Vooral onder jongeren van 10 tot en met 14 jaar is sport erg populair. Toch verhindert dat niet dat diezelfde jongeren vooral na hun 15^e, 16^e jaar minder gaan sporten of er zelfs helemaal mee stoppen, aldus de Raad voor het Jeugdbeleid (1995). Vooral onder allochtone jongeren (met name meisjes), leerlingen van het (K)MBO ((Kort) Middelbaar Beroeps Onderwijs) en jongeren uit lagere sociaal-economische klassen is de sportdeelname laag (Van Schelven, 1996).

Volgens de Raad voor het Jeugdbeleid (1995) heeft de tanende belangstelling voor sporten in grote lijnen te maken met:

- financiële drempels en tijdsfactoren in relatie met school en werk (bijbaantjes)
- onvrede over kwaliteitsaspecten en sfeerelementen van sportverenigingen
- sporten in verenigingen is te vaak verplichtend en gericht op prestatie
- te weinig bekendheid over wat er allemaal is voor jongeren; de media zijn te veel gericht op voetbal.

De trend van de dalende belangstelling voor sporten door de jeugd heeft consequenties voor de (inactieve) leefstijl en de gezondheid van deze groep. Een aantal onderzoeken hebben uitgewezen dat er reden is voor ongerustheid. Uit de resultaten van de Gezondheidsenquête van 1990/1991 is gebleken dat 34 % van alle Nederlanders van 16 jaar en ouder nagenoeg een inactieve leefstijl heeft in de vrijetijd (Backx e.a., 1994). TNO-onderzoek naar de gezondheid van de Nederlandse jeugd (1994) en het Amsterdams Groei en Gezondheids Onderzoek

(AGGO) laten tevens zien dat het met de lichamelijke gezondheid van de huidige jeugd niet goed is gesteld.

2.3.4 Cijfers en feiten van de sportparticipatie van de jeugd

De alarmerende geluiden van de Raad voor het Jeugdbeleid en de verschillende onderzoeken naar de gezondheid van de hedendaagse jeugd blijken echter empirisch niet gefundeerd, zo blijkt uit de recente studie van de onderzoekers Van der Poel en Raaijmakers (1998). In deze studie vragen de auteurs zich af in hoeverre er inderdaad sprake is van veranderingen in het sport- en bewegingsgedrag van jongeren, zodanig dat er sprake is van afnemende sportdeelname, van een stijgende sportuitval rond het 15^e jaar en van een zich uitbreidende bewegingsarmoede.

Zich baserend op de gegevens van het Tijdbestedingsonderzoek (TBO) van de jaren 1975, 1980, 1985, 1990 en 1995, stellen zij vast dat wanneer men de sportparticipatie van vier leeftijdscategorieën jongeren (12-14, 15-19, 20-24 en 15-29 jaar) door de jaren heen bekijkt, er van een recente terugval bij *geen* van de onderscheiden leeftijdscategorieën sprake is. De sportparticipatie in 1995 is bij de jongste leeftijdscategorie het hoogst: maar liefst 72,5 % van jongeren van 12 -14 jaar doet aan sport (tabel 2.1). In 1990 lag dat percentage beduidend (en significant) lager (55,5 %). De sportparticipatie in 1990 is echter niet significant lager dan in de voorgaande jaren (1975, 1980 en 1985).

Binnen de overige leeftijdscategorieën is er geen sprake incidentele teruggang in sportparticipatie. Wanneer er sprake is van significante verandering in de tijd dan is dat steeds een toename in sportparticipatie (Van der Poel & Raaijmakers, 1998).

Tevens geven ze aan dat het aantal uren sporten per week (tabel 2.2) onder jongeren in de loop van de tijd constant is gebleven. 'De jongeren die sporten zijn niet meer gaan sporten, maar zeker ook niet minder' (Van der Poel & Raaijmakers, 1998:283). Wel geven zij toe dat er in het jaar 1990 de jongeren in de leeftijdsgroep 15 tot en met 19 duidelijk minder sporten dan in 1985. De 'terugval' zet zich echter niet door; 1995 laat weer een significante toename zien waarbij aangesloten wordt bij het participatieniveau van 1985 (tabel 2.2). De Raad voor het Jeugdbeleid (1995) heeft niet de beschikking gehad over die gegevens van 1995, vandaar dat zij in hun advies aan de staatssecretaris hun zorgen uitten.

Tabel 2.1:

Sportparticipatie (in %) van jongeren 12 - 29 jaar, 1975 - 1995 (Van der Poel & Raaijmakers, 1998)

	1975	1980	1985	1990	1995
12 - 14 jaar	61,0	65,0	66,9	55,5	72,5 d
15 - 19 jaar	41,3	50,3	57,5 a	59,4 ab	59,4 ab
20 - 24 jaar	35,1	33,6	37,1	45,7 ab	42,4 b
25 - 29 jaar	22,0	38,0 a	40,5 a	40,7 a	43,4 b
12 - 29 jaar	37,7	45,0 a	48,4 a	48,9 a	50,8 ab

Significante verschillen tussen 1975 enerzijds en latere jaargangen anderzijds worden aangegeven met 'a', tussen 1980 en latere jaargangen met 'b', tussen 1985 en latere jaargangen met 'c' en tussen 1990 en 1995 met 'd'.

Bron: TBO 1975 - 1995.

Tabel 2.2:

Gemiddeld aantal uren sport per week, jongeren 12 - 29 jaar, 1975 - 1995 (Van der Poel & Raaijmakers, 1998)

	1975	1980	1985	1990	1995
12 - 14 jaar	4,0	4,2	5,4	4,2	4,1
15 - 19 jaar	3,9	4,2	4,8	4,4 c	4,9 d
20 - 24 jaar	3,3	3,3	3,2	3,5	3,5
25 - 29 jaar	2,8	2,8	3,1	3,0	3,4
12 - 29 jaar	3,6	3,7	4,3 b	3,7	4,0

De gemiddelden zijn gebaseerd op de tijdsbestedingen van de respondenten die per week tenminste één kwartier sporten. Significante verschillen tussen 1975 enerzijds en latere jaargangen anderzijds worden aangegeven met 'a', tussen 1980 en latere jaargangen met 'b', tussen 1985 en latere jaargangen met 'c' en tussen 1990 en 1995 met 'd'. Bron: TBO, 1975 - 1995.

Van der Poel en Raaijmakers (1998) bekeken ook of het aandeel van de tijd besteed aan sport in de totale hoeveelheid vrijetijd wellicht is afgenomen. Ook dit bleek niet het geval. Ondanks dat de hoeveelheid vrijetijd voor alle onderscheiden groepen iets is teruggelopen, is het aandeel van de tijd besteed aan sport in de totale hoeveelheid nagenoeg ongewijzigd gebleven. Van een toename van sportuitval rond het 15^e jaar blijkt geen sprake. De sportuitval neemt in de periode 1975-1995 zelf af. Dit is niet te zeggen voor de sportuitval rondom het twintigste levensjaar. Dit blijkt namelijk op een duidelijk hoger niveau te liggen en in de loop der tijd toegenomen. Toekomstig beleid zou zich wellicht beter op deze leeftijdsgroep in het bijzonder kunnen richten.

Wat betreft het bewegingsgedrag van jongeren; de analyse laat zien dat er geen teruggang in de bewegingsintensiteit van het dagelijkse activiteitenpatroon van jongeren te constateren is. Met de bewegingsarmoede onder jongeren in de periode 1985 tot 1995 valt het dus ook mee. De resultaten van het eerder genoemde onderzoek van Kemper (AGGO in 1995), waar de Raad voor het Jeugd beleid naar verwijst betreffende de 'toegenomen' bewegingsarmoede, worden volgens de auteurs onterecht gegeneraliseerd naar de hele Nederlandse bevolking op het tijdstip van onderzoek (1976-1991) en naar latere generaties.

Concluderend kan worden gesteld dat de groeiende bezorgdheid over het sport- en bewegingsgedrag van jongeren niet gedeeld wordt door degenen die zich baseren op het Tijdsbestedingsonderzoek (TBO) van 1975-1995.

Gegevens uit een ander onderzoek, dat van Van den Heuvel en Van der Werff (1998) laten tevens zien dat het met de sportparticipatie van de Nederlandse jeugd niet slecht gesteld is. De onderzoekers baseren zich ditmaal op gegevens uit het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek (AVO). In dit onderzoek wordt een andere leeftijdsindeling gehanteerd, namelijk 6 - 11 jaar en 12 - 17 jaar. Tabel 2.3 laat zien dat de sportdeelname in de periode van 1979 tot 1995 onder de jongste jeugd is toegenomen en onder de oudere jeugd stabiel is gebleven. Opvallend is de sterke daling in sportdeelname vanaf 1991 bij de jeugd van 12 tot 17 jaar. Is de bezorgdheid dan toch wel terecht?

Het een en ander hangt af van de manier van onderzoeken en definiëren van de term sporter. Het AVO ondervraagt om de vier jaar een representatieve steekproef uit de Nederlandse bevolking die moeten aangeven of zij in de afgelopen twaalf maanden aan een bepaalde sportactiviteit hebben deelgenomen. Een sporter is dus volgens de definitie van AVO: iemand die heeft aangegeven in de laatste 12 maanden één of meerdere sporten te hebben gedaan.

Het AVO gaat voorbij aan de intensiteit waarmee gesport wordt. Er wordt namelijk geen onderscheid gemaakt tussen jongeren die jaarlijks slechts af en toe en/of kort sporten en jongeren die frequent en/of lang sporten.

Het TBO wordt vijfjaarlijks uitgevoerd en in dit onderzoek worden respondenten gevraagd gedurende een week (in oktober) in een dagboek van kwartier tot kwartier hun (vooraf gecodeerde) activiteiten te noteren. Een sporter volgens het TBO is dus iemand die naar eigen zeggen in de week van het bijhouden van een dagboek minimaal één kwartier aan sport heeft gedaan. Deze manier van onderzoeken geeft meer informatie over de feitelijke gedragingen van de respondenten (Van der Poel & Raaijmakers, 1998).

Tabel 2.3:

Sportdeelname van de Nederlandse bevolking (in %), 1979 - 1995, personen van 6 - 17 jaar (Van den Heuvel & Van der Werff, 1998)

	1979	1983	1987	1991	1995
6 - 11 jaar	80	87	86	88	87
12 - 17 jaar	84	89	85	88	84

Bron: AVO 1979 - 1995

Het AVO toont wel een ander belangrijk aspect van de sportdeelname van jongeren aan. Uit het onderzoek is namelijk gebleken dat de schoolgaande jeugd anders is gaan sporten. Dat wil zeggen dat binnen de schoolgaande groep jongeren zich een daling heeft voorgedaan in het aantal trainingen en wedstrijden. Schoolgaande personen hebben altijd het meeste deelgenomen aan trainingen en competities (in vergelijking met andere groepen zoals, werkelozen, werkenden of gepensioneerden) maar na 1991 is het percentage van 62 gedaald naar 57 in 1995. Splitst men de schoolgaande groep op in twee leeftijdscategorieën dan blijkt dat:

- binnen de groep 6 - 11 jarigen zich er een daling van 64% in 1991 naar 60 % in 1995 heeft voorgedaan, en
- binnen de groep 12 - 17 jarigen de daling nog duidelijker is: van 77% in 1991 naar 69% in 1995 (Van den Heuvel & Van der Werff, 1998:33).

Deze drop-out rond de middelbare schoolleeftijd heeft waarschijnlijk te maken met de drukke levensfase waarin deze groep zich bevindt (De Knop, 1998b).

Resumerend kan men stellen dat er wat betreft de sportparticipatie van jongeren er weinig is veranderd terwijl er en in sommige gevallen zelfs sprake is van een toename in sportparticipatie. Zijn er misschien in de loop van de tijd veranderingen waarneembaar wat betreft het soort sport dat populair is onder jongeren?

Is het waar dat de traditionele sporten door de jeugd langzaam worden vervangen door nieuwe, alternatieve bewegingsvormen, zoals al eerder werd geschetst?

Over het algemeen is er een stabilisatie of lichte daling waarneembaar voor wat betreft veel teamsporten waaronder handbal, voetbal, hockey, korfbal en basketbal. De deelname aan de meer individuele sporten laten een stijgende deelname zien. Atletiek, fitness en aerobics, vechtsporten, tafeltennis en paardrijden illustreren die stijgende lijn in deelname (Van den Heuvel en Van der Werff, 1998). De gegevens uit de 'Trendanalyse sport' tonen aan dat er echter onder de beoefenaars van nieuwe sporten zeer weinig personen zijn van onder de 18 (of boven de 54 jaar). Traditionele sporten in georganiseerd verband zijn onder de jeugd dus niet minder populair dan nieuwe (in georganiseerd verband gespeelde) sporten. Wellicht dat de jeugd meer ongeorganiseerde nieuwe sporten beoefent, zoals inline-skaten, bungee-jumpen, snowboarden en dergelijke. Dit zou tevens de daling in de deelname aan trainingen en competities onder schoolgaande jongeren (zie hiervoor) kunnen verklaren.

De alarmerende geluiden van een slechte gezondheid en veranderende sportdeelname van jongeren blijken deels ongegrond. Toch is bij veel mensen en instanties het besef gegroeid dat een gericht sportbeleid voor jongeren noodzakelijk is. Dit beleid zou niet zozeer alleen op de kwantiteit van de sportparticipatie onder jongeren gericht moeten zijn, maar voornamelijk op de kwaliteit ervan (De Knop, 1998b).

2.4 Het huidige jeugdsportbeleid

Jeugdsportbeleid is een hot item op dit moment. De jeugd in beweging krijgen is een veel gehoorde leus. Lange tijd echter genoot de sport, laat staan de jeugdsport, in Nederland nauwelijks belangstelling uit Den Haag. De commissie van Doorn stelde in de jaren tachtig al een rapport samen, waarin voorstellen werden gedaan om tot een geïntegreerd beleid voor sport en bewegingsonderwijs op landelijk niveau te komen. Het rapport verdween in de bekende la en er werd niets mee gedaan (Buisman, 1996). In de jaren negentig heeft de Initiatiefgroep Sport en Samenleving twee jaar nodig gehad om de sport op de politieke agenda te krijgen. De inspanningen werden beloond met een benoeming van een staatssecretaris speciaal voor de sport en het toevoegen van de 'S' in de nieuwe naam van het ministerie (Volksgezondheid, Welzijn en Sport).

De interdepartementale sportnota 'Wat sport beweegt' en de voortdurende vraag om aandacht voor de rol van de sport lijken hun werk te hebben gedaan. Het is de politiek op het hoogste niveau duidelijk geworden dat de lichamelijke opvoeding en de sport een belangrijke rol kunnen spelen in de huidige samenleving. Eindelijk wordt er op landelijk niveau actie ondernomen op het gebied van sport en bewegen, jeugdsport en schoolsport.

Jeugdsportbeleid op landelijk niveau is dus nog jong. Op lokaal en provinciaal niveau is men al langer bezig met vraagstukken met betrekking tot de jeugd en sport. In de jaren '70 en '80 kregen de sportbonden en gemeentelijke instanties de beschikking over sportstimuleringsbudgetten. In samenwerking met elkaar of op eigen houtje werden er veel initiatieven ondernomen om de jeugd aan het (georganiseerd) sporten te krijgen. De sportbonden gingen de scholen zien als een belangrijk potentieel aan nieuwe jeugdleden. De scholen werden bestookt met brieven en materiaal om de jeugd aan het sporten te krijgen (Van den IJssel, 1995).

In het hele land werden tevens tal van acties ondernomen om mensen (en dus ook de jeugd) in beweging te krijgen. Acties zoals 'Sportreal', 'Trim je Fit', 'Ik doe aan sport, jij ook?' en 'Sport, zelfs ik doe het' waren bedoeld als tegenhangers van de bewegingsarmoede in de maatschappij.

Veel initiatieven vonden plaats op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Er was echter geen sprake van enige structuur tussen de initiatieven. Om van samenwerking onderling nog maar niet te spreken. Faber (1995) merkt daarover op dat de sportaanbieders vaak sterker zijn in het wantrouwen van elkaar dan in het met elkaar samenwerken.

De effecten van de innovatieve projecten zijn volgens de Raad voor het Jeugdbeleid (1995) op de lange termijn gering gebleken. Blijkbaar gaat er iets mis tussen het stimuleren van projecten met steun van de rijksoverheid en het uitvoeren van de initiatieven op lokaal overheidsniveau (Raad voor Jeugdbeleid, 1995). Anderen zijn van mening dat het jeugdsportbeleid van de afgelopen jaren juist succesvol is (geweest). 'Toekomstig jeugdsportbeleid zal derhalve niet gericht moeten zijn op het goedmaken van eerder verloren gegaan terrein, maar op de continuering en mogelijke uitbouw van het bestaande beleid, waar succesvol' (Van der Poel & Raaijmakers, 1998: 289).

Wat wil de overheid eigenlijk? De Raad voor Jeugdbeleid (1995) geeft aan dat (voormalig) staatssecretaris Terpstra van VWS geïnteresseerd is in de verbetering van de gezondheidstoestand van jeugdigen en in de integratie van jongeren in de samenleving via sport. Ook wil zij zich in samenwerking met de staatssecretaris van OCenW (toen mevrouw Netelenbos) inzetten voor naschoolse activiteiten die de integrale aanpak van samenlevingsproblemen ondersteunen. De staatssecretaris is met name geïnteresseerd in de mogelijkheden om kwetsbare jongeren, door middel van sport blijvend bij de maatschappij te betrekken. Dat de sport een sociaal-integratieve functie kan hebben, is tot de politiek doorgedrongen, de vraag is echter op welke wijze de sport deze functie beter waar kan maken (Raad voor Jeugdbeleid, 1995). Om de kwaliteit van het sportaanbod te verbeteren is het belangrijk dat men weet wat er mis is.

De eerder geschetste knelpunten in de deelname van jeugdigen aan sport- en bewegingsactiviteiten laten zien dat men zich meer zou moeten richten op de frictie tussen de vraag van jongeren naar sport en bewegen en het aanbod (vanuit bewegingsonderwijs, sport en jeugdwerk). Deze frictie komt voort uit:

- een onvoldoende vraaggericht opereren van de organisaties die sport- en bewegingsactiviteiten voor jeugdigen organiseren. Vaak wordt het activiteitenaanbod opgezet volgens algemene, landelijke modellen en richtlijnen;

- het feit dat de aanbiedende organisaties ieder sterk vanuit hun eigen referentiekader werken, zowel op lokaal als op landelijk niveau, zonder dat sprake is van intensieve afstemming of samenwerking (Van Kester & Van Dijk, 1995). Deze verkokering en overinstitutionalisering belemmert de vraaggerichte ontwikkeling van activiteitenprogramma's;
- het gegeven dat veel gemeenten momenteel geen actief beleid voeren om de vraaggerichtheid en afstemming in het aanbod te verbeteren. Omdat in de nabije toekomst meer beleidsverantwoordelijkheid bij lokale instanties zal worden gelegd kunnen gemeenten op dit terrein juist een sleutelrol gaan vervullen.
(Lucassen en Heemskerk, 1996).

Er werd door de staatssecretarissen van VWS en OCenW gevraagd een Actieplan op te zetten; een plan gericht op het treffen van maatregelen vanuit het onderwijs en de sportwereld, om de deelname van de jeugd aan sport en bewegen te bevorderen.

De sportkoepels NOC*NSF, NCS, NCSU en NKS samen met de KVLO, de Landelijke Contactraad en het Interprovinciaal Overleg Sport, die met de opstelling van het actieplan werden belast, willen met het actieplan bereiken:

- een kwaliteitsverbetering en het behoud van het aantal uren bewegingsonderwijs,
- een kwaliteitsverbetering van het aanbod binnen de sportverenigingen, en
- een uitbouw van de schoolsport als instrument voor sportoriëntatie en -keuze (SOK)
(De Heer, 1996).

Het antwoord van de staatssecretarissen omvatte het voorstel een meerjarig project te starten met als doel 'het bevorderen van een actieve leefstijl in het algemeen en deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten in het bijzonder'. Het project 'Jeugd in Beweging' was geboren.

2.5 Het project Jeugd in Beweging

Het projectbureau Jeugd in Beweging zal aan het gelijknamige project gestalte moeten geven. Het projectbureau JiB moet worden gezien als een netwerkorganisatie. Het is niet een organisatie die zelf projecten opzet met de bedoeling de jeugd in beweging te krijgen.

Het is de taak van het bureau de verschillende instanties² die zich met de sportstimulering van de jeugd bezighouden met elkaar in contact te brengen en te stimuleren tot samenwerking. Deze instanties zullen ervoor moeten zorgen dat de doelstellingen van het project Jeugd in Beweging gerealiseerd kunnen worden

2.5.1 Doelstellingen van Jeugd in Beweging

Het projectbureau Jeugd in Beweging geeft de volgende beschrijving van hetgeen ze nastreven:

'Het project is erop gericht dat een actieve leefstijl bij de jongeren wordt bevorderd, doordat ze voldoening (blijven) vinden in bewegen, sport en lichamelijke opvoeding, waarbij aandacht is voor verantwoord bewegen, gezondheid, maatschappelijke integratie, betrokkenheid van de jeugd en continuïteit (Projectbureau Jeugd in Beweging, 1996:9).'

De doelstelling van Jeugd in Beweging is het *bevorderen van een actieve leefstijl* in het algemeen en *deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten* in het bijzonder. Door middel van het bevorderen van de lichamelijke opvoeding en (school)sport moet de ontwikkeling van een levenslange bewegingsgerichte attitude bij jongeren worden gestimuleerd. Daarnaast streeft men naar een verbetering van de gezondheid, de maatschappelijke betrokkenheid en het maatschappelijk welbevinden van de jeugd.

2.5.2 Waarom een actieve leefstijl?

De redenen waarom men het bevorderen van een actieve leefstijl belangrijk vindt, zullen per beleidsinstantie verschillen. Jeugdzorginstanties hebben andere motieven om zich hiermee bezig te houden dan sportorganisaties of scholen. Ook Jeugd in Beweging heeft te maken met een aantal nogal uiteenlopende doelen. Met het bevorderen van een actieve leefstijl moeten verschillende zaken worden bereikt en problemen worden aangepakt. De drie motieven die

² Met deze instanties heeft men al die organisaties en professionals op het oog die vanuit hun taakstelling of positie systematisch invloed kunnen uitoefenen op de leefstijl van jeugdigen: scholen, clubs, ouders, sportorganisaties, gezondheidsinstellingen e.d..

een centrale rol spelen binnen het project Jeugd in Beweging, zijn 'gezondheid', 'sociale doelen' en 'sportieve vorming' (Lucassen, 1998).

◆ *Gezondheid*

Het meest genoemde motief van sportief activeringsbeleid³ is dat een actieve leefstijl bijdraagt aan de gezondheid van jongeren. Men gaat hierbij uit van een preventief uitgangspunt, dat wil zeggen: voorkomen dat jongeren zich bepaalde gedragswijzen eigen maken, die op den duur ernstige risico's voor hun gezondheid opleveren. Gedacht moet worden aan bepaalde elementen in hun leefwijze, die zogenaamd als risicofactoren worden beschouwd. Met name worden voeding, roken en bewegen genoemd. Uit onderzoek in de Verenigde Staten is gebleken dat ongeveer 70 % van de jeugd op 12- jarige leeftijd reeds één of meer beïnvloedbare risicofactoren voor hart- en vaatziekten heeft; 16% heeft zelfs drie of meer beïnvloedbare risicofactoren (Boreham, 1993 in: Lucassen, 1998).

Jongeren die weinig bewegen hebben een grotere kans op latere leeftijd last te krijgen van hart- en vaatziekten, aandoeningen aan het bewegingsapparaat, kanker, en dergelijke. (Lucassen, 1998).

Gedurende de kinderjaren en adolescentie wordt de houding ten aanzien van sport en bewegen gevormd. Vooral op de leeftijd van 14-15 jaar worden eigen keuzes en opvattingen ten aanzien van gezond gedrag verankerd. In de adolescentie valt de eindsprint naar onafhankelijkheid en autonomie samen met de ontwikkeling van cognitieve en morele kaders waarin gezondheidsgewoonten zullen worden opgebouwd (Spruijt-Metz, 1995). Deze gewoonten en voorkeuren in verband met gezondheid zullen in het volwassen leven voortduren en de volwassen gezondheid beïnvloeden (Cobb, 1992 in: Spruijt-Metz, 1995). Jong geleerd is oud gedaan gaat in dit geval zeker op!

◆ *Sociale doelen*

Een tweede motief dat bij sportief activeringsbeleid vaak wordt genoemd, kan worden aangeduid als 'het bereiken van sociaal-maatschappelijke doelen'. Bij Jeugd in Beweging zijn de volgende doelen op dit gebied opgenomen:

- het betrekken van jongeren bij de keuze, opzet en organisatie van activiteiten;

³ Zo noemt men beleid dat erop gericht is een actieve leefstijl te bevorderen bij een bepaalde doelgroep (Lucassen, 1998).

- het bevorderen van de maatschappelijke integratie van kansarme jongeren (Lucassen, 1998).

Sport- en bewegingsactiviteiten worden gezien als een geschikt middel voor een verder gaande ontwikkeling in participatie, die zich ook daarbuiten doorzet. Bij sport en bewegen kunnen vaardigheden worden geoefend en geleerd die ook op andere levensterreinen van nut kunnen zijn, bijvoorbeeld leren omgaan met algemeen geldende regels, als team leren werken of leren organiseren van groepsactiviteiten (Raad voor het Jeugd beleid, 1995). Andere sociale doelen die wel worden genoemd door verschillende sportstimulerende instanties zijn: het bevorderen van de integratie van allochtone jongeren, het bestrijden van verveling bij en het bestrijden van vandalisme door jongeren (Raad voor het Jeugd beleid, 1995, Lucassen, 1998).

♦ *Sportieve vorming*

Dit laatste motief betreft het ontwikkelen van een blijvende interesse voor en vergroten van de deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten onder jongeren. Voor deze doelstelling is de aanleiding niet zozeer gelegen in een maatschappelijk probleem of motief, maar in de erkenning van het gegeven dat mensen van nature een bewegend bestaan leiden (Lucassen, 1998). De mens is niet alleen biologisch toegerust om bewegend door het leven te gaan, maar geeft daaraan ook steeds een bepaalde culturele uitingsvorm in bewegingsspel, sport, dans, zich verplaatsen, en dergelijke (Kloen, 1992; Crum, 1978). Het gaat erom dat jongeren zich niet alleen allerlei sport- en bewegingsvormen eigen maken, maar zich ook individueel sportief ontwikkelen. Interventies dienen in een perspectief worden geplaatst van een persoonlijke ontwikkeling van de (sportieve) levensloop van jongeren. Een belangrijk aspect is bijvoorbeeld het leren herkennen en ontwikkelen van de eigen talenten. Dit sportief ontwikkelingsproces wordt meestal leeftijdsspecifiek benaderd, ervan uitgaande dat zich in verschillende leeftijdsperioden te onderscheiden leerprocessen en ontwikkelingen voordoen.

2.6 Tot slot

De ontwikkelingen in de maatschappij hebben logischer wijs ook invloed op de jeugd- en bewegingscultuur, die deel uitmaken van deze maatschappij. De veranderingen hebben als gevolg dat er anders met de jeugdsport moet worden omgegaan. Speciaal jeugdgericht sportbeleid wordt noodzakelijk geacht. De verontrustende signalen van een aantal onderzoeken die de Raad voor het Jeugdbeleid (1995) aanhaalde in haar advies aan de staatssecretarissen blijken empirisch niet gefundeerd. Met de slechte gezondheid en inactieve leefstijl van jongeren blijkt het mee te vallen. De overheid, niet op de hoogte van de resultaten van het recente onderzoek van de onderzoekers Van der Poel & Raaijmakers (1998) die dit laatste heeft aangetoond, heeft op advies van de raad voor het Jeugdbeleid in 1996 het startsein gegeven voor de oprichting van een meerjarig landelijk activeringsproject. Dit project Jeugd in Beweging heeft als voornaamste doelstelling: 'het bevorderen van een actieve leefstijl en deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten van 4- tot 18-jarigen'. Naast het gezondheidsmotief en het sportieve vormingsmotief voor dit beleid, streeft de overheid ook een aantal sociale doelen na. Jeugd in Beweging is erop gericht dat er naast de bevordering van de actieve leefstijl en sportdeelname ook aandacht is voor maatschappelijke integratie en betrokkenheid van de jeugd.

In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op de instanties die zich bezig houden met de bewegingssocialisatie van de jeugd en dus bij kunnen dragen aan het verwezenlijken van die gedragsverandering onder de jeugd, namelijk het verkrijgen van een actieve leefstijl.

3. Socialisatie instanties

3.1 Inleiding

Via vele verschillende kanalen komt de jeugd in aanraking met sport en bewegen. In gezinsverband wordt er in de vakanties en weekenden heel wat gefietst, gezwommen en badminton gespeeld. Kinderen kunnen al op jonge leeftijd terecht bij een plaatselijke sportvereniging, waar ze zich kunnen bekwamen in een bepaalde tak van sport. Op school zijn er de wekelijkse uren bewegingsonderwijs en de naschoolse schoolsportactiviteiten. In het programma van diverse jeugdverenigingen neemt sport en spel een belangrijke plaats in. Daarnaast is het samen sporten binnen vriendengroepjes ook een populaire bezigheid.

Er zijn dus veel kaders die de jeugd stimuleren tot sport en bewegen. Helaas concurreren en wantrouwen zij elkaar meer dan dat zij, wat logischer lijkt, samenwerken om tot dit gezamenlijke doel te komen (Faber, 1995; Van Kester en Van Dijk, 1995).

In dit hoofdstuk worden de bewegingsocialisatie-instanties⁴ besproken die een rol zouden kunnen spelen bij de realisatie van schoolsport. Drie groeperingen die vaak genoemd worden als betrokkenen bij schoolsport zijn het onderwijs, de (georganiseerde) sport en de lokale overheid. Zij hebben allen een taak en belang bij een zo breed mogelijke kennismaking met sport door de jeugd.

In de paragrafen twee tot en met vijf worden respectievelijk het gezin, de school, de sportvereniging en de lokale overheid onder de loep genomen. Per 'instantie' wordt aangegeven welke de voornaamste taken in de bewegingsocialisatie zijn, welke de sterke kenmerken en welke de minder sterke kenmerken zijn.

De daarop volgende paragraaf zes behandelt de gewenste samenwerking tussen de verschillende mogelijke schoolsportactoren die noodzakelijk is om de voornaamste

⁴ Andere socialisatie-instanties, zoals jeugdorganisaties, de vriendenkring en de toeristische organisaties (o.a. campings met hun recreatieaanbod) worden buiten schot gehouden, wat niet wil zeggen dat dit geen geschikte socialisatie-middelen zijn.

doelstelling van Jeugd in Beweging, namelijk de bevordering van een actieve leefstijl en de deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten, te bereiken.

3.2 Het gezin

Voordat het kind in aanraking komt met leeftijdgenoten, de school of de sportvereniging kan het reeds binnen het gezin een zekere bewegingsgerichtheid verwerven. Vader, moeder, broers en zussen: in de eerste levensfase zijn kinderen vrijwel volledig op hen georiënteerd. In deze periode speelt het gezin een belangrijke rol in de socialisatie van het kind. Dat geldt voor de socialisatie in het algemeen en dus ook voor de socialisatie op het gebied van sport, spel en bewegen (Shields & Bredemeier, 1994).

De opstelling van ouders is vaak van grote invloed op de wijze waarop schoolgaande kinderen in contact komen met sportbeoefening; hetzij op school via de oudercommissie, hetzij in het gezin waar de belangstelling voor sportactiviteiten een grote rol speelt (Overlegorgaan voor School en Sport, 1985). Als ouders, broers en zussen blijk geven van interesse voor sport en bewegen (sport als gespreksonderwerp, sport op televisie volgen) en zelf het goede voorbeeld geven, ontstaat een sportief gezinsklimaat dat kinderen als het ware vanzelf uitnodigt aan sport te gaan doen (Shields & Bredemeier, 1994).

Van de aandacht die er in deze gezinnen is voor de sportbeoefening van het kind zelf (bijvoorbeeld belangstelling tonen door te gaan kijken en/of door te vragen naar de ervaringen) gaat een positief effect uit.

De voornaamste taken van het gezin en in het bijzonder de ouders op het gebied van bewegingsocialisatie zijn:

- het kind vertrouwd maken met sport en bewegen: sport en bewegen als een vanzelfsprekend onderdeel van het leven aanbieden (regelmatig aan sport en bewegen doen),
- ontwikkeling van belangstelling en affectie voor sport en bewegen,
- randvoorwaarden scheppen (materiaal, contributie, vervoer bijvoorbeeld),

- sport leren regelen op basaal niveau (kind leren zelfstandig eenvoudige bewegingssituaties te creëren). Vaak gebeurt dit spelenderwijs.

(Weiss, 1993, Duijvestijn, 1998).

De taak van de ouders op het gebied van schoolsport is vooral het kind stimuleren om mee te doen aan schoolsportactiviteiten. Het is belangrijk dat de ouders betrokken worden bij de organisatie (en uitvoering) van schoolsport. Volgens Pouw (1996) zou het betrekken van de ouders bij de schoolsportprojecten de effectiviteit en de efficiëntie van schoolsportprojecten aanzienlijk verhogen. Ook De Knop (1997) is van mening dat een verantwoord jeugd sportbeleid op lokaal niveau onder andere de verantwoordelijkheid is van ouders (naast scholen, clubs en gemeente).

De ouders dienen dus op de hoogte te worden gebracht van de projecten. Ze dienen informatie te krijgen over welke activiteiten er wanneer en waar plaatsvinden, of ze welkom zijn op de activiteiten en of er voorlichtingsbijeenkomsten voor ze zijn (Pouw, 1996). Tot nu toe heeft men daarvoor geen goede methode ontwikkeld. Pouw (1996) stelt voor dat de scholen de promotie van de projecten naar de leerlingen en hun ouders zouden kunnen verzorgen.

Sterke kenmerken van het gezin (ouders):

- ◆ sport en bewegen heeft in het gezin een ongedwongen, niet-verplichtend karakter,
- ◆ de nadruk ligt op spelen (recreatie),
- ◆ er is in principe een uitgebreid aanbod van veel verschillende activiteiten,
- ◆ het gezin biedt een sociaal kader voor sport en bewegen: zeer vertrouwde omgeving,
- ◆ ouders bezitten (basale) kennis die zij kunnen overdragen aan hun kind,
- ◆ het bereik is in principe 100% (bijna alle kinderen groeien op in een gezin),
- ◆ de invloed van het gezin is zeker in de jonge jeugd jaren groot,
- ◆ het gezin brengt veel tijd met elkaar door (avonden, weekenden, vakanties),
- ◆ sport- en bewegingsactiviteiten binnen het gezin zijn relatief goedkoop.

Minder sterke kenmerken van het gezin (ouders):

- ◇ sport- en bewegingsactiviteiten hebben een weinig structureel karakter,
- ◇ de aandacht voor sport en bewegen is sterk afhankelijk van de attitude van de ouders,
- ◇ het aanbod van activiteiten is sterk afhankelijk van de voorkeuren van de ouders,

- ◇ de beschikking over materiaal en accommodatie is beperkt,
- ◇ het organisatorisch kader is gering: beperkt aantal medespelers/sparringspartners,
- ◇ specifieke deskundigheid ontbreekt,
- ◇ na ongeveer het twaalfde jaar neemt de invloed van het gezin steeds meer af.

(Duijvestijn, 1998)

3.3 De school

De stimulans vanuit het gezin wordt aangevuld en verbreed door de school, waar kinderen via de lessen lichamelijke opvoeding en via schoolsportactiviteiten kennismaken met een groot aantal bewegingsvormen en takken van sport. Voor veel jongeren is de school niet alleen de eerste, maar ook de enige plaats waar zij sportactiviteiten ondernemen. Veel anderen maken via het onderwijs kennis met een tak van sport, die zij later in verenigingsverband gaan beoefenen. De school bereikt alle leerlingen en is dus een belangrijke bewegings-socialisator.

De school is een onderwijs- en opvoedingsinstituut. Ze heeft een voorbereidende taak voor het toekomstig functioneren in de maatschappij. De bewegingscultuur in het algemeen en de sport in het bijzonder spelen een steeds belangrijker rol in de maatschappij. Leerlingen moet geleerd worden hoe ze moeten omgaan met het veelzijdige vrijetijdsaanbod. Het is de taak van de school de leerlingen kennis te laten maken met zoveel mogelijk (in de huidige maatschappij voorkomende) sport- en bewegingsactiviteiten en om hen voor te bereiden op een latere sportieve vrijetijdsbesteding (Nationaal Sport Magazine, 1997).

De laatste jaren is er echter veel bezuinigd op het gebied van de lichamelijke opvoeding (minder uren, minder vakleerkrachten). Terwijl aan de ene kant de functie van de lichamelijke opvoeding meer gezien wordt als een voorbereiding op de sport en bewegingsmogelijkheden in de maatschappij, wordt aan de andere kant de mogelijkheid daartoe niet gegeven. In het 'Actieplan lichamelijke opvoeding en sport' staat het volgende: 'Voorwaarden voor het kunnen vervullen van deze taak is de aanwezigheid van voldoende uren lichamelijke opvoeding en vakleerkrachten in alle vormen van onderwijs aan leerlingen in de leeftijd van 4 tot en met 18 jaar' (NOC*NSF, 1995: 484).

Schoolsport kan de kwaliteit van het aanbod waarborgen. Buiten schooltijd kan het aanbod van bewegingsmogelijkheden voor jongeren uitgebreid worden. Schoolsport kan de school en de lichamelijke opvoeding ook uitstraling bieden voor de buitenwereld, denk bijvoorbeeld aan promotie van de school en een verbetering van de sfeer op school (Interprovinciaal Overleg Sport, 1991).

De voornaamste taken van het onderwijs op het gebied van bewegingsocialisatie zijn:

- een positieve houding (plezier) ten aanzien van sport en bewegen bevorderen en behouden,
- vergroten van de bewegingsvaardigheid in een groot aantal sport- en bewegingsactiviteiten,
- vergroten van de leidinggevende capaciteiten in bewegingssituaties (sport leren regelen),
- vergroting van de kennis over en het inzicht in sport en bewegen voor wat betreft contexten, organisatorische verbanden, motieven enzovoort (sport leren kennen). Dit om deelname aan de bewegingscultuur voor nu en later te garanderen,
- vergroting van de zelfkennis als sportief wezen (zichzelf als sporter leren kennen),
- keuzebegeleiding: vraag en aanbod op elkaar leren afstemmen (leren kiezen).

(Faber, 1996)

De taak van het onderwijs ten opzichte van de schoolsport is:

- openstaan voor samenwerking met de georganiseerde sport en de lokale overheid.

Sterke kenmerken van het onderwijs (de school):

- ◆ alle leerlingen worden bereikt: 100% bereik,
- ◆ sport en bewegen kunnen structureel en planmatig aangeboden worden, hetgeen systematische en structurele ontwikkeling van onderdelen van sportoriëntatie en -keuze (SOK) mogelijk maakt,
- ◆ de nadruk ligt op leren: de lichamelijke opvoeding valt onder algemene onderwijsdoelen,
- ◆ op school worden andere vakken gegeven, die kunnen helpen bij SOK (bv. biologie) en die een brede oriëntatie op sport mogelijk maken (breder dan alleen techniek en tactiek),
- ◆ er is een uitgebreid aanbod van veel verschillende activiteiten,
- ◆ er zijn doorgaans geschoolde leraren aanwezig,
- ◆ de schoolsport biedt mogelijkheden om leerlingen meer diepgaand te introduceren in een bepaald onderdeel van de bewegings- en sportcultuur,

- ◆ de school vormt een veilige basis, waar jongeren ook buiten lestijden gemakkelijk en veilig terecht kunnen,
- ◆ deelname is (door subsidies) nog steeds relatief goedkoop.

Minder sterke kenmerken van het onderwijs:

- ◇ deelname is verplicht,
- ◇ de school moet het doorgaans doen met beperkte randvoorwaarden (tijd, geld, materiaal en accommodatie),
- ◇ de kwantiteit en kwaliteit van met name de schoolsportactiviteiten is sterk afhankelijk van de leraren lichamelijke opvoeding en de school (die voor de randvoorwaarden moet zorgen),
- ◇ docenten lichamelijke opvoeding zijn generalisten (beperkte specifieke deskundigheid),
- ◇ door de 'didactisering'⁵ van een sport kan de kern wel eens verloren gaan.

3.4 De sportvereniging

Naast het gezin en de school wordt de sportvereniging wel eens het derde opvoedingsmilieu genoemd. Terecht of niet, feit is dat de sportclub voor veel jeugdigen nog altijd een belangrijke vrijetijdsvoorziening vormt (Raad voor het Jeugdbeleid, 1995).

Buiten de vereniging zijn er ook mogelijkheden sport te bedrijven, maar een niet gering aantal sporten moet men haast wel in verenigingsverband beoefenen, omdat de benodigde accommodatie vaak aan een club toebehoort. Dit is vrij typerend voor Nederland, in de meeste andere landen wordt de sport vooral opgezet vanuit het jeugdwerk, de scholen en de sportcentra. In Nederland is er een dominante rol weggelegd voor verenigingen, die doorgaans een specifieke tak van sport aanbieden en waar elk kind vanaf ongeveer 6-jarige leeftijd terecht kan.

De georganiseerde sport heeft er belang bij dat de sport bij de leerlingen bekend wordt. Zij hoopt dat ze er leden bij krijgt. Belangrijk is echter dat verenigingen niet met een

⁵ In een onderwijssituatie wordt een bewegingsactiviteit vaak didactisch geprepareerd (geschikt gemaakt voor de doelgroep) en daarmee vaak uit de context, het originele verband, gerukt.

'produktgerichte' visie (dit is de sport, zo is de club en je kunt het krijgen zoals het is) een schoolsportproject instappen. Sportverenigingen moeten beseffen dat jeugd pas lid wordt en blijft, wanneer zij het naar hun zin hebben. In de 'marktgerichte' opvatting staat de jeugd met zijn behoeften, wensen, ideeën en opvattingen centraal. Jongeren zullen lid worden van een sportvereniging als er ook plaats is voor hun cultuur (Interprovinciaal Overleg Sport, 1991).

De voornaamste taken voor de georganiseerde sport zijn:

- een positieve houding (plezier) ten aanzien van sport en bewegen behouden en bevorderen,
- individuele progressie (afgestemd op persoonlijke mogelijkheden en motivatie) van de bewegingsvaardigheid in de eigen tak van sport boeken,
- mogelijkheid bieden (met enige regelmaat) tot kennismaking met andere sport- en spelactiviteiten,
- vergroten van de leidinggevende capaciteiten in bewegingssituaties (sport leren regelen).
(Smith & Smoll, 1996, Duijvestijn, 1998).

- kindvriendelijke benadering van de (vrijwillig gekomen) jeugd,
- het aanbod toesnijden op diverse doelgroepen jeugd,
- zorg dragen voor genoeg gekwalificeerd kader,
- voorkomen van een (te) vroegtijdige specialisatie.
(Smith & Smoll, 1996, NOC*NSF, 1995).

De sterke kenmerken van de georganiseerde sport:

- ♦ een uitgebreid aanbod van veel verschillende activiteiten (alle sportverenigingen tezamen),
- ♦ de meeste randvoorwaarden zijn gunstig: doorgaans goede accommodatie en materiaal, er is tijd (niet gebonden aan een rooster zoals op school) om te trainen en te spelen, voldoende medespelers en sparringspartners,
- ♦ er is specifieke (tak-van-sport-) deskundigheid aanwezig,
- ♦ het aanmelden als lid van de vereniging is vrijwillig, waardoor de motivatie (vaak) sterk is,
- ♦ het is een relatief goedkope vrijetijdsbesteding.

De minder sterke kenmerken van de georganiseerde sport:

- ◇ niet alle kinderen en jongeren worden bereikt (minder sportgerichte jeugd, allochtone kinderen en jongeren vallen vaak uit de boot),
- ◇ per vereniging beperkt het aanbod zich doorgaans tot één tak van sport en is het nogal eens eenzijdig gericht op de wedstrijdsport,
- ◇ er is vaak sprake van een kwalitatief en kwantitatief kaderprobleem (doordat de vereniging doorgaans is aangewezen op vrijwilligers),
- ◇ deelname is soms duur (uitrusting, lidmaatschap).

3.5 De lokale overheid

In het kader van het welzijnsbeleid hebben veel gemeenten in de loop der jaren een sportbeleid ontwikkeld waar sportstimulering een belangrijke rol in speelt. De bijdrage van de gemeente ligt in veel gevallen in de voorwaardenscheppende sfeer, zoals: financiële ondersteuning, accommodaties beschikbaar stellen, ambtelijke begeleiding voor allerlei vormen van kennismaking met sport (Overlegorgaan voor School en Sport, 1985).

De lokale overheid kan, zij het meestal indirect, invloed uitoefenen op het sportgedrag van (bepaalde groepen onder) de jeugd. De jaarlijks terugkerende gemeentelijke sportinstuif zal op de lange termijn wellicht weinig effect hebben. Maar door gelden te reserveren voor de naschoolse sportactiviteiten van scholen, door politieke druk uit te oefenen op de plaatselijke sportverenigingen en door initiatieven van buurtverenigingen, sportclubs en scholen gericht op het terugdringen van de bewegingsarmoede, kan de lokale overheid wel degelijk een bijdrage leveren aan een actieve leefstijl onder de jeugd.

Het zwaartepunt van de uitvoering van schoolsport ligt op lokaal niveau. Vaak wordt de vraag gesteld of de gemeente wil meewerken aan de opzet en organisatie van schoolsportactiviteiten. De gemeente kijkt dan eerst of deze activiteiten passen in het beleid dat de gemeente op dat moment voert. De gemeente houdt er rekening mee dat:

- ⇒ zij verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van onderwijs, lichamelijke opvoeding en vrijetijdsopvoeding (welzijnsbeleid),

- ⇒ zij verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van sportstimulering; gezondheidsaspect, sociale integratie, criminaliteitspreventie en dergelijke,
- ⇒ zij soms te maken heeft met teruglopende ledenaantallen bij de georganiseerde sport en als gevolg daarvan problemen wat betreft de accommodatiebezetting kunnen hebben (privatisering),
- ⇒ city-marketing en gemeente-marketing belangrijke onderwerpen zijn; de woon- en leefomgeving van de bevolking zal zo aangenaam mogelijk moeten worden gemaakt; wat onder andere betekent dat zij sportvoorzieningen en mogelijkheden zal moeten creëren. (Interprovinciaal Overleg Sport, 1991)

De voornaamste taken van de lokale overheid op het gebied van bewegingsocialisatie zijn:

- schakelfunctie tussen de andere socialisatie-instanties: ouders, scholen en sportverenigingen (onderlinge communicatie bevorderen, coördinatie) (Nationaal Sport Magazine, 1997),
- ondersteunen (met name financieel) van goede initiatieven van scholen en sportverenigingen, die gericht zijn op het bevorderen van een actieve leefstijl,
- in samenwerking met de sport en het onderwijs - in de voorwaardelijke sfeer - bij te dragen aan een gestructureerd jeugdsport(stimulerings)beleid (NOC*NSF, 1995).

Sterke kenmerken van de lokale overheid:

- ◆ onderhoudt contacten met andere intermediairs,
- ◆ legt de nadruk op sociaal-maatschappelijke doelen (sportstimulering, emancipatie, sociale integratie, enzovoort),
- ◆ stelt middelen (subsidies) ter beschikking om andere intermediairs aan te sporten tot sportstimulerende activiteiten,
- ◆ heeft directe invloed op de randvoorwaarden voor sportbeoefening (beschikbare gelden verdelen, accommodatiebeheer, enzovoort).

Minder sterke kenmerken van de lokale overheid:

- ◇ er bestaat doorgaans een grote kloof met de plaatselijke jeugd (direct contact ontbreekt),
- ◇ bij de gemeente zelf beschikt men meestal niet over specifieke deskundigheid ten aanzien van sport en bewegen,

- ◇ de capaciteit (mankracht) is te beperkt om zelf activiteiten te organiseren: daarvoor is de lokale overheid aangewezen op derden,
- ◇ de gemeente kan geen (structureel) sociaal, organisatorisch en materieel kader bieden. (Duijvestijn, 1998).

3.6 Samenwerking; het sleutelwoord

Zoals hierboven geschetst worden er verschillende (deel)doelen nagestreefd door de diverse aanbieders: van 'ledenwerving', 'promotie van de school' tot 'het ontwikkelen tot kritische consumenten'. Dit hoeft op zich niet voor problemen te zorgen. Immers, het onderwijs heeft een andere maatschappelijke taak dan de gemeente of de sportvereniging. De gezamenlijkheid is te vinden in het uiteindelijke doel van alle partijen: de sportoriëntatie en -keuze (SOK) om de stimulering van een actieve leefstijl onder jongeren mogelijk te maken.

3.6.1 Samenwerking

In principe zou elk aanbod op de markt van sport en bewegen moeten voldoen aan de vijf criteria van SOK, namelijk sport doen, sport regelen, sport kennen, zichzelf als sporter kennen en leren kiezen. Vaak zullen de accenten in het aanbod echter verschillen omdat elke instantie zijn sterke en minder sterke kanten heeft. De school is bijvoorbeeld goed uitgerust om de leerlingen te leren kiezen en voor het goed leren van een tak van sport is de georganiseerde sport doorgaans beter geschikt (Faber, 1995).

Wanneer men erin zou slagen om de sterke punten van de georganiseerde sport, de lichamelijke opvoeding en de lokale overheid te combineren, dan zou er een zeer goede sportoriëntatie en -keuze tot stand kunnen komen, want:

- alle leerlingen worden bereikt,
- de motivatie neemt toe door de toenemende vrijwilligheid,
- er is een breed aanbod,
- er kan beschikt worden over goede randvoorwaarden,

- er is altijd deskundige leiding,
- het sport kennen kan tot zijn recht komen (cognitieve verdieping),
- het leren kiezen kan gestalte gegeven worden,
- er kan zo goedkoop mogelijk gewerkt worden
(Faber, 1996).

Tussen de betrokkenen van de georganiseerde sport, het onderwijs en de lokale overheid is er echter regelmatig sprake van concurrentie en onderling wantrouwen. Scholen die weigeren informatie op te hangen van naburige sportverenigingen, omdat dat gezien wordt als een poging tot inbraak in het domein van de school ten einde leden te winnen. Sportverenigingen die het niet zo nauw nemen met de minimum toelatingsleeftijd, omdat ze bang zijn dat een andere club met de jonge kinderen aan de haal gaat. Vakleerkrachten die wijzen op het tekortschietende pedagogische klimaat van de georganiseerde sport. Het zijn voorbeelden die illustreren dat de samenwerking tussen de instanties, die zich inzetten voor een actieve leefstijl onder de jeugd, zeer moeizaam verloopt. Er wordt onvoldoende gebruik gemaakt van elkaars kwaliteiten, de communicatie laat zeer te wensen over en er wordt veel naast en langs elkaar heen gewerkt.

Het wordt hoog tijd voor een meer structurele en systematische afstemming en samenwerking tussen de diverse aanbieders in het sportveld. De verschillende socialisatie-instanties dienen zich niet alleen bewust te zijn van de eigen taken, kenmerken en mogelijkheden, maar ook van die van de andere aanbieders in het veld.

Communicatie is het sleutelwoord. Regelmatig contact en overleg tussen de verschillende partijen is geboden. De lokale overheid zal hier een regisseursrol kunnen vervullen, terwijl ook voor de docenten lichamelijke opvoeding een centrale rol (taakuren) is weggelegd. Dat neemt niet weg dat de sportoriëntatie en -keuze een verantwoordelijkheid is van alle aanbieders op de markt van sport en bewegen. Men dient uit te gaan van het belang van het kind en op de langere termijn is iedereen daarmee gebaat. Als elke jongere erin slaagt een sport(vorm) te kiezen die bij hem of haar past, is de kans op een blijvende actieve leefstijl het grootst (Duijvestijn, 1998).

3.7 Tot slot

De bewegingssocialisatoren; ouders, de school, de sportvereniging en de lokale overheid spelen een belangrijke rol in de sportieve opvoeding van de jeugd. Ze hebben elk een taak in dit proces. De mogelijkheden van de verschillende instanties zijn niet hetzelfde; elke instantie heeft sterke en minder sterke punten. Het is van belang dat de instanties op de hoogte zijn van elkaars kwaliteiten en mogelijkheden, zodat zij die goed op elkaar kunnen afstemmen. Samenwerking is het sleutelwoord. Om de jeugd aan te zetten tot een actievere leefstijl zal iedere socialisator zich moeten realiseren dat het eigen aanbod dient aan te sluiten op dat van andere instanties.

Het is al een enkele keer genoemd: de schoolsport kan een belangrijke rol spelen in de bewegingssocialisatie van de jeugd. Hoe de schoolsport er in Nederland uitziet, waar het voor staat en wat het belang van schoolsport is binnen het huidige jeugdsportbeleid, wordt in het volgende hoofdstuk besproken.

4. Schoolsport

4.1 Inleiding

Schoolsport wordt de laatste tijd steeds meer 'im Frage' gesteld. Schoolsport zou een verdubbeling betekenen van het aanbod voor de jeugd in de georganiseerde sport. Het is daarom van belang ons af te vragen wat de schoolsport kan brengen dat de lichamelijke opvoeding en de georganiseerde sport niet (zo goed) kunnen.

In dit hoofdstuk wordt schoolsport belicht. Wat het is, hoe het eruit ziet, wat de doelstellingen zijn, en wat het belang van schoolsport is, komen in deze volgorde aan bod. Het hoofdstuk draait voornamelijk om de vraag wat schoolsport kan betekenen in het huidige jeugdsportbeleid.

4.2 Een definitie van schoolsport

Schoolsport is geen eenduidig begrip, te meer omdat sport ook geen eenduidig begrip is.

In de loop der tijd is de omschrijving van schoolsport veranderd. 'Nog niet zo lang geleden was schoolsport synoniem voor buitenschoolse sporttoernooien. Er werden toernooien op school georganiseerd en er werden competities tussen scholen onderling opgezet' (Van den IJssel, 1995:300). Het schoolsportbeeld veranderde snel toen in de jaren '70 en '80 de sportbonden en gemeentelijke instanties de beschikking kregen over sportstimuleringsbudgetten. Die budgetten waren door het toenmalige ministerie van WVC beschikbaar gesteld om de jeugd in beweging te krijgen en zodoende verschillende andere maatschappelijke doelstellingen als gezondheidsbevordering en criminaliteitsbestrijding te bereiken.

De sportbonden en gemeenten gingen enthousiast aan de slag met als gevolg dat de scholen overspoeld werden met initiatieven waar geen enkele structuur in zat. Sommige scholen waren desondanks geïnteresseerd en gingen een samenwerkingsverband aan met de gemeente en/of

een sportvereniging. Andere scholen vonden dat schoolsport een aangelegenheid was van de school en een pedagogische waarde had.

Zodoende werd schoolsport op allerlei manieren ingevuld en ontstonden er verschillen in doelstelling, opzet en organisatie (verschijningsvorm).

Na een aantal definities van schoolsport⁶ te hebben bestudeerd, is voor dit onderzoek gekozen voor de definitie die het Landelijk Platform Schoolsport hanteert, namelijk:

'Het geheel van intra-, inter- en extra-scholair sportactiviteiten, die onder (mede)verantwoordelijkheid van de school of het onderwijs worden georganiseerd en waaraan in schoolverband of via de school wordt deelgenomen' (Pouw & Kingma, 1997).

De laatste jaren worden er ook schoolsportprojecten georganiseerd die beginnen met een aantal introductielessen tijdens de lessen lichamelijke opvoeding en dan verder gaan in buitenroosterlijke lessen, hetzij op school hetzij bij een sportvereniging. Deze definitie sluit deze mogelijkheid niet uit.

Wat echter bij deze definitie niet duidelijk uit de verf komt is dat de intra-, inter- en extrascholair activiteiten intra-muros of extra-muros kunnen plaatsvinden, dat wil zeggen 'binnen de muren' of 'buiten de muren' van de school. De meeste schoolsportprojecten vinden intra-muros plaats. Een voorbeeld van een schoolsportproject dat extra-muros is georganiseerd is 'National School Series'. Dit project bestond (het is inmiddels opgedoekt) uit een nationale scholencompetitie voor het voortgezet onderwijs waar sport en muziek centraal stonden. De vierdaagse competitie werd gehouden op het terrein van de Beekse Bergen. Scholen konden gratis deelnemen aan dit evenement dat door verschillende sponsors mogelijk was gemaakt (Boon, 1997).

Hierna worden de bekendste vormen van schoolsport besproken om een beter beeld te krijgen van het fenomeen schoolsport.

⁶ De definities van KVLO-er Van den IJssel (1995), Van Kester & Van Dijk (1993) en Leys (1996) zijn bestudeerd.

4.2.1 Intra-scholair sport

De sport- en bewegingsactiviteiten van deze vorm van schoolsport vinden plaats binnen het organisatiekader van de school. Te denken valt aan schoolspordagen, klasstoernooien, klassecompetities en vrije- of facultatieve sporturen. De lessen vinden meestal na schooltijd plaats, een enkele uitzondering daar gelaten. De activiteiten zijn meestal toegankelijk voor alle leerlingen van de school. Om pedagogische en organisatorische redenen wordt er vaak een onderscheid gemaakt in activiteiten voor de onderbouw en de bovenbouw leerlingen. De leerlingen nemen meestal op vrijwillige basis deel, al worden activiteiten zoals sportkampen en spordagen weleens verplicht gesteld (Overlegorgaan voor School en Sport, 1985).

4.2.2 Inter-scholair sport

Deze sport- en bewegingsactiviteiten vinden plaats binnen het organisatiekader van twee of meerdere scholen; in een aantal gevallen in samenwerking met de gemeente en/of de georganiseerde sport. De leerlingen van twee of meer scholen treffen elkaar tijdens uitgebreide sporttoernooien, incidentele wedstrijden of competitie. Aan deze activiteiten wordt meestal vrijwillig deelgenomen.

4.2.3 Extra-scholair sport

Deze vorm van schoolsport wordt gekenmerkt door een nauwe en vaak gestructureerde samenwerking tussen de school, de gemeentelijke overheid en de georganiseerde sport. De activiteiten zijn bijvoorbeeld sportkennismakingscursussen, centrale sportcursussen (waaraan verschillende scholen meedoen) en sport- en spelinstuiven.

Sommige schoolsportprogramma's worden buiten het specifieke schoolverband georganiseerd maar zijn wel gericht op scholieren; zie bijvoorbeeld de 'National School Series' en 'Melk de witte motor National Fun Games'. Deze activiteiten zijn vaak initiatieven uit het bedrijfsleven. Het is deze ontwikkeling waarnaar Van den IJssel verwijst, als hij het heeft over de 'popularisering' van de schoolsport (De Knop, 1998b).

Het is al aan de orde geweest: de laatste paar jaar worden er sport- en bewegingsactiviteiten georganiseerd die beginnen op school (binnen de les lichamelijke opvoeding) en na een paar

introductielessen naar de sportvelden van de betreffende sport(vereniging) verplaatsen. Daar volgen een aantal lessen/trainingen/toernooien die door de sportvereniging worden verzorgd. Het eerste gedeelte is vaak verplicht (lichamelijke opvoeding is immers verplicht) en de kennismakingslessen bij de sportvereniging zijn vrijwillig. Op deze manier komen alle leerlingen in aanraking met verschillende takken van sport en kunnen de gemotiveerde leerlingen verder geïntroduceerd worden (en eventueel lid worden). Voorbeelden van deze vorm van schoolsport zijn 'Jeugdsport in Beweging' (Amsterdam) en 'Sport en Onderwijs' (Haarlem) die in dit onderzoek betrokken zijn.

De verschillende vormen van schoolsport zijn een uitvloeisel van het feit dat de situatie op elke school in elke gemeente weer anders is. Vaak hebben de organisatoren ook een doelstelling voor ogen die niet voor elke gemeente/school dezelfde hoeft te zijn. In de volgende paragraaf komen een aantal doelstellingen van schoolsport aan de orde.

4.3 Doelstellingen van schoolsport

De doelstellingen van schoolsport zijn verschillend voor de verschillende belangengroepen. Toch is er ook een gezamenlijke doelstelling; alle instanties die zich bezighouden met schoolsport willen de jeugd introduceren in de huidige sport- en bewegingscultuur. Vroeger was men van mening dat dit het beste verwezenlijkt kon worden door een zo gevarieerd mogelijk aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten en de jeugd vooral veel te laten doen ('sport doen'). Tegenwoordig is dit streven uitgebreid met kennis over sport en bewegen, kennis over jezelf als sporter ('sport kennen') en het leren regelen van sport. De accentverschuiving is het logische gevolg van de manier hoe men tegen sport en bewegen, en de maatschappelijke waarde die het kan hebben, aankijkt.

4.3.1 Altius - Citius - Fortius

De jaren '60 worden gekenmerkt door de intra- en inter-scholair sport in Doetinchem. Kloen en de zijnen organiseerden schoolsport voor de schoolgaande jeugd volgens het aloude altius-citius-fortius (hoger, sneller, krachtiger). Via klassikale toernooien naar lokale

kampioenschappen en van lokale naar nationale kampioenschappen tot aan internationale kampioenschappen. De intra- en inter-scholair sport was een gestructureerd deelgebied van de lichamelijke opvoeding (in Doetinchem).

In 1972 richt Kloen de Stichting Nederlandse Schoolsport (SNS) op. Het doel van de oprichters van de SNS was:

- weer spelen met en in de sport,
- leerlingen introduceren in de buitenschoolse sport,
- leerlingen regels van 'sportmanship' leren.

De leraren lichamelijke opvoeding speelden een belangrijke rol; zij moesten de leerlingen een kritische houding ten opzichte van het sportgebeuren aanleren en waarden zoals fair play bijbrengen. Men vond het verder belangrijk dat de wedstrijden in teamverband werden gespeeld. De SNS wilde de leerlingen zoveel mogelijk takken van sport aanbieden.

De schoolsport vervulde een brugfunctie tussen de school - lichamelijke opvoeding en de "grote" sportwereld. Schoolsport is een aparte wereld tussen de bewegingsonderwijswereld en de sportwereld (Kloen, 1982).

4.3.2 Sport voor allen

Het Overlegorgaan gaf in 1980 de brochure 'School en Sport, de organisatie van schoolsport op gemeentelijk niveau' uit. In dit stuk is het Overlegorgaan van mening dat een lokale organisatiestructuur voorwaarde dient te zijn voor de verdere ontwikkeling van de schoolsport in de breedte. Het orgaan is een voorstander van extra-scholair sport; dat wil zeggen schoolsport dat steunt op een structurele samenwerking tussen de gemeente, de school en de georganiseerde sport. De mogelijkheden van de intra-scholair sport zijn volgens het orgaan te beperkt door allerlei personele en technische belemmeringen. De ontwikkelingen in de inter-scholair sport (zie de activiteiten van de SNS) stemde het orgaan ook niet tot tevredenheid. De SNS werd verweten dat zij activiteiten organiseerden die te prestatiegericht waren en teveel gericht waren op een kleine groep al sportieve leerlingen.

De doelstelling van schoolsport volgens het Overlegorgaan was:

- ⇒ kennismaking met sport; het gaat zowel om de kennismaking met verschillende verschijningsvormen van sport - recreatie en wedstrijd sport - als om de kennismaking met een grote verscheidenheid in takken van sport,

⇒ schoolsport voor allen; in de schoolsituatie zou een goed gedifferentieerd, gevarieerd en breed pakket aan sportactiviteiten moeten kunnen worden aangeboden,

⇒ een betere informatie aan de jeugd over sportmogelijkheden voor nu en later.

(Overlegorgaan voor School en Sport, 1980: 3-7)

Vijf jaar later in 1985 gaf het Overlegorgaan voor School en Sport het boekje 'Schoolsportontwikkelingsmodel' uit. Het boekje is een handleiding voor gemeenten om een schoolsportbeleid te ontwikkelen en de organisatie van schoolsport op gemeentelijk en/of regionaal niveau te realiseren. Het stelt voor 'de krachten te bundelen' om tot een gewenst resultaat te komen. De doelstelling van schoolsport is volgens het Overlegorgaan de volgende: 'De jonge mensen stimuleren tot daadwerkelijke, regelmatige en blijvende sportbeoefening gedurende een zo lang mogelijke periode van hun leven' (Overlegorgaan voor School en Sport, 1985).

Uitgangspunten daarbij zijn:

- kennismaken met sport is een essentieel aspect van het vormingsproces voor opgroeiende mensen. De lichamelijke opvoeding heeft hierin een belangrijke taak. Opvoeding en vorming vinden plaats in het gezin, de eigen leefomgeving, de school en de vereniging,
- alle leerlingen hebben recht op deelname aan kennismaking met sport tijdens hun gehele schoolperiode,
- vormen van kennismaking met sport die uitsluitend kansen bieden aan bepaalde groepen worden afgewezen,
- bij kennismakingsvormen met sport voor scholieren moet de officieel gereguleerde en georganiseerde sport worden aangepast aan het niveau van de leerlingen; met name de spelregels zullen moeten worden aangepast,
- kennismaking met sport moet een brede kennismaking zijn: met zoveel mogelijk takken van sport en met zoveel mogelijk belevingsvormen van sport. Alleen na een brede kennismaking kunnen leerlingen een goede keuze maken voor de sportbeoefening die bij hen past,
- kennismaken met sport vindt niet alleen plaats door het praktisch beoefenen van sport, maar ook door: kritisch kijken naar, praten over, lezen over sport!
 - (Overlegorgaan voor School en Sport, 1985)

4.3.3 Actieve leefstijl

De doelstellingen zijn door de jaren heen niet veel veranderd. Het stimuleren van sportbeoefening voor nu en later is nog steeds een belangrijke doelstelling in het huidige jeugdsportbeleid. De doelstelling van Jeugd in Beweging is namelijk: 'het bevorderen van een actieve leefstijl in het algemeen en deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten in het bijzonder' (Jeugd in Beweging, 1997). Het accent ligt tegenwoordig meer op de stimulatie van een actieve leefstijl en dat hoeft niet persé alleen sportbeoefening in te houden. Er is een kleine accentverschuiving waar te nemen van vooral 'sport doen' naar 'sport doen, sport kennen en sport regelen' oftewel van een 'sportintroductie sec' naar een 'sportoriëntatie en -keuze'. Waar men vroeger vooral gericht was op het aanbod van schoolsportactiviteiten houdt men zich vandaag de dag meer bezig met de 'vraag' van de jeugd, het aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten dat er is en de afstemming van de vraag en het aanbod (Faber, 1995).

De 'sport voor allen' filosofie geldt nog steeds al wordt in het huidige jeugdsportbeleid steeds meer het accent gelegd op bepaalde (maatschappelijk kwetsbare) doelgroepen; zoals de sociaal-economisch zwakkeren, de oudere jeugd van 15 tot en met 18 jaar en de motorisch zwakkeren.

Participatie van de jeugd bij de uitvoering maar ook bij het opstellen van beleid is zeer belangrijk; de jeugd is niet langer een groep waar men over praat maar waar men ook mee praat (Buisman, 1996). Plezier in bewegen staat voorop en wie hebben een beter inzicht in de leefwereld van de jeugd dan de jeugd zelf.

Schoolsport kan een belangrijke rol spelen in het huidige jeugdsportbeleid. Schoolsport is niet beter dan andere interventies maar het heeft veel mogelijkheden. Schoolsport beweegt zich namelijk in het schemergebied tussen de wereld van het bewegingsonderwijs en de 'echte' sportwereld. Het kan van groot belang zijn voor de realisatie van de hierboven beschreven doelstellingen. Over het belang van schoolsport gaat de volgende paragraaf.

4.4 Het belang van schoolsport

Bridging the gap

Wat kan de schoolsport betekenen binnen het huidige jeugdsportbeleid? Volgens de Raad voor het Jeugdbeleid (1995) moet de overheid (ministerie van OCenW) 'via het scheppen van goede voorwaarden voor het bewegingsonderwijs en de schoolsport een belangrijke bijdrage leveren aan de vorming van een positieve sport- en bewegingsattitude bij jongeren'. Even verderop in de tekst geeft de Raad voor het Jeugdbeleid aan dat zij een verdergaande ontwikkeling van de intra-scholaire schoolsport en schoolsportclubs aanmoedigen. 'De sportactiviteiten buiten het lesrooster, de schoolsportactiviteiten, kunnen bruggen slaan tussen de sportbeoefening op school en de latere sportactiviteiten in een club, op een sportschool of in een buurtcentrum' (Raad voor het Jeugdbeleid, 1995: 24).

Sfeer op school

Schoolsportactiviteiten kunnen een positieve bijdrage leveren aan het sociale klimaat op school. Crum (1995:308) geeft de volgende aanbeveling voor organisatoren van schoolsport in een veranderende jeugd- en bewegingscultuur: 'Laat in het schoolsportprogramma de kenmerken van feest, viering, ergens bijhoren, samen verantwoordelijk zijn en fair play duidelijk naar voren komen'. Van den IJssel (1996) voegt daar aan toe dat, met het oog op het toekomstige 'studiehuis', de schoolsport de tijd die op school doorgebracht wordt een stuk aantrekkelijker en aangenamer kan maken.

Aansluiten op de belevingswereld van jongeren

Door middel van schoolsport kunnen docenten lichamelijke opvoeding inspelen op behoeften van de jeugd en verbanden leggen met de leefwerelden van jongeren buiten school (Raad voor het Jeugdbeleid, 1995).

Maximaal bereik

De school heeft een sleutelmacht voor wat betreft het bereiken van zoveel mogelijk kinderen en jongeren. Het is verder een veilige omgeving. Dit is belangrijk voor ouders; zij weten dat hun kind(eren) hier terecht kunnen. Voor allochtone ouders is het belangrijk dat sportactiviteiten op/door/via school worden georganiseerd. Veel allochtone ouders zijn niet

bekend met de typisch Nederlandse structuur van sportverenigingen; de school(sport) daarentegen is vaak bekend terrein (Raad voor het Jeugdbeleid, 1995).

Deskundige begeleiders

De schoolsport maakt het mogelijk om dieper in te gaan op de introductie van verschillende takken van sport en vormen van bewegen. In de les lichamelijke opvoeding is daar vaak niet genoeg tijd voor. Onder leiding van deskundige, pedagogisch onderlegde lesgevers kunnen sporten en bewegingsvormen worden aangeboden die wel in de huidige bewegingscultuur maar niet in de les lichamelijke opvoeding voorkomen (Crum, 1995).

De eerder beschreven mogelijkheden van schoolsport kun je onderverdelen in een aantal functies van schoolsport, namelijk de socialiserende en opvoedende functie, de gezondheidsfunctie, de compenserende functie, de ethische functie en de ludieke functie. In de beschrijving van deze functies komen een aantal pedagogische waarden duidelijk naar voren.

4.4.1 De socialiserende en opvoedende functie

Wat betreft de socialiserende en opvoedende functie; de school heeft de belangrijke taak om de leerlingen die kennis en vaardigheden te leren om zelfstandig in de maatschappij te kunnen functioneren. Het is verder belangrijk dat de school de leerlingen kennis laat maken met aspecten van het culturele erfgoed waar zij mee in aanraking komen. Oftewel persoonlijke ontplooiing en maatschappelijke toerusting (Bax, 1995). Schoolsport biedt mogelijkheden om ervaringen op te doen die gebruikswaarde hebben voor deelname aan de buitenschoolse bewegingscultuur nu en later (Crum, 1995). Crum wijst erop dat het in de schoolsport in tegenstelling tot de lichamelijke opvoeding (tijd-ruimtelijke beperkingen) mogelijk is om bewegingsculturele vormen zo echt en compleet mogelijk aan te bieden. Zo wordt 'uitkleding' oftewel 'decontextualisering' van de sport- en bewegingsactiviteiten zoveel mogelijk voorkomen.

Via de schoolsport kan men de leerlingen sociale attitudes aanleren. Waarden zoals fair play, eerlijkheid, respect voor de andere, wederzijds begrip, zelfbeheersing, zelfrespect, verdraagzaamheid, samenwerking, relativeren van winst en verlies, saamhorigheid en rechtvaardigheid kunnen binnen schoolsport aan de orde komen.

4.4.2 De gezondheidsfunctie

Dat sport, en daarmee ook schoolsport, een gezondheidsfunctie heeft is algemeen bekend. Sport- en bewegingsactiviteiten hebben een positieve uitwerking op het lichamenlijk en geestelijk functioneren van de mens. De leefstijl verbetert erdoor en het algehele leef-, werk- en leerplezier neemt toe (Van Bottenburg en Schuyt, 1996). De sporter wordt fitter en fitte mensen voelen zich in het algemeen beter (Bouchard e.a., 1990). Een gezonde geest in een gezond lichaam.

4.4.3 De compenserende functie

Met de compenserende functie van schoolsport wordt bedoeld dat schoolsport een welkome afwisseling van het vele stilzitten bij het theoretische onderricht op school. Ook in het dagelijks leven voor en na schooltijd wordt er (te) weinig bewogen door de jeugd. Eckerstorfer (1998:10) schrijft in haar artikel: 'Omstandigheden tegen het bewegen in onze omgeving gaan hand in hand met een stijgende houding om beweging te vermijden. Bovendien moeten jongeren dagelijks afrekenen met hindernissen die hun verlangen naar bewegen afremmen: een grote studiedruk, te hoge verwachtingen van ouders omtrent de prestaties van hun kinderen, de moeilijkheden die jongeren ondervinden om door leeftijdgenoten aanvaard te worden, overweldigende consumptie-eisen en een overdrukke vrijetijd.' Net als Crum (1995) constateert zij dat veranderingen in de bewegingswereld tot een veranderde bewegingscultuur van jongeren heeft geleid. Dit komt de gezondheid van de jeugd niet ten goede. Schoolsport kan een compensatie voor de lichamenlijke passiviteit in het dagelijks leven op en buiten school zijn.

4.4.4 De ethische functie

Schoolsport heeft ook een ethische functie. In de sportwereld zien we tegenwoordig dingen gebeuren die men niet bevorderend voor de ontwikkeling van jongeren kan noemen. Geweld in de sport, vandalisme, doping, financiële schandalen, commerciële uitbuitingen zijn een aantal voorbeelden van vervaging van normen en waarden in de sport (Leys, 1996).

Schoolsport heeft als taak leerlingen die waarden mee te geven waar men in de georganiseerde sport minder aandacht aan besteed, zoals bijvoorbeeld fair play, verdraagzaamheid,

waardering van elkaars talenten of tekortkomingen en het relativeren van winst of verlies. Wie kent niet het beeld van de schreeuwende ouders langs de kant die de meest verschrikkelijke dingen roepen. Ondanks dat hier een belangrijke taak voor de ouders is weggelegd moet de school en de sportvereniging hun verantwoordelijkheid op dit gebied nemen.

4.4.5 De ludieke functie

Tenslotte de ludieke functie van schoolsport. Het is de bedoeling van schoolsport om de leerlingen met zoveel mogelijk verschillende verschijningsvormen van sport te laten kennismaken. Dit betekent dat naast de traditionele op prestatie gerichte sportwedstrijden ook aandacht moet zijn voor ludieke op recreatie gerichte bewegingsvormen. De nadruk bij schoolsportactiviteiten moet altijd liggen op het plezier in het spelen, waardoor leerlingen gemotiveerd raken tot sportief vrijetijdsgedrag (Coakley, 1990; Faber, 1995; Buisman, 1996).

4.5 Tot slot

De schoolsport is in Nederland langzaam en beperkt tot ontwikkeling gekomen. De reden daarvoor is dat het bewegingsonderwijs en de sportbonden elkaar lange tijd dwarszaten. Er was geen behoefte aan vergroting van de sportactiviteiten voor de jeugd. Men was bang dat er 'verdubbeling' van de gewone sportvereniging zou optreden en bovendien was men van mening dat talenten genoeg mogelijkheden tot ontplooiing hadden.

De opstelling van de vak- en sportwereld veranderde toen onder invloed van het sportstimuleringsbeleid van het ministerie van VWS kennismakingscursussen en sportdemonstraties onderdeel van de schoolsport werden. Er ontstonden hier en daar samenwerkingverbanden tussen gemeenten, sportverenigingen en scholen. Er ontstonden veel losse initiatieven maar er zat geen structuur in.

De schoolsport is de laatste tijd onder druk komen te staan. Toch meldde de adviescommissie van Doorn het in de jaren tachtig het al: 'De schoolsport is een niet te missen onderdeel van het bewegingsonderwijs. Bewegingslessen en schoolsport zijn op te vatten als complementaire elementen van het schoolvak.' (Buisman, 1996:34). De schoolsport in al zijn vormen,

namelijk intra-, inter- en extra-scholair sport, is van belang om zoveel mogelijk kinderen en jongeren te stimuleren een actieve leefstijl aan te nemen. De vijf functies van schoolsport; de socialiserende en opvoedende functie, de gezondheidsfunctie, de compenserende functie, de ethische functie en de ludieke functie onderstrepen dat.

HET ONDERZOEK

DEEL 2

5. Theoretisch kader

5.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is onder andere duidelijk geworden dat het wenselijk is de jeugd een actieve leefstijl bij te brengen, welke instanties en personen daar zoal bij betrokken zijn en welke rol schoolsport daarin kan spelen. In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader van het veldonderzoek besproken.

Dit theoretisch kader heeft twee functies. In eerste instantie dient het als vertrekpunt voor de ontwikkeling van de vragenlijst voor de interviews. Daarna geeft het zodanig richting aan de problematiek dat het als leidraad zal dienen bij de interpretatie van de resultaten die voortkomen uit deze interviews. Kortom, het theoretisch kader is het hulpmiddel voor de verzameling en de beoordeling van de gegevens.

In de eerste paragraaf wordt ingegaan op theorieën omtrent het stimuleren van een actieve leefstijl onder jongeren. Het ASE-model en het transtheoretisch model worden in deze paragraaf besproken. Daarna volgt een paragraaf waarin het theoretisch model met de vier kwaliteitscriteria van Van Bottenburg e.a. (1997) aan bod komt. Dit model biedt een kader om achter de succesfactoren van een schoolsportproject te kunnen komen. Tenslotte wordt in paragraaf vijf het thema Sportoriëntatie en -keuze van Faber (1995) besproken omdat dat thema duidelijk aangeeft waar het om zou moeten draaien bij de bewegings-socialisatie van de jeugd (volgens Jeugd in Beweging).

5.2 Stimulatie van een actieve leefstijl

Hoe komt iemand tot een actieve leefstijl? Welke leer- en beïnvloedingsprocessen zijn daarbij aan de orde? Om antwoord op deze vragen te geven wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt

van twee theorieën. Dit zijn achtereenvolgens het ASE-model (De Vries, 1993) en het transtheoretisch model van Prochaska en DiClemente (Prochaska en Marcus, 1994). De theorieën geven inzicht in de problematiek rond de stimulatie van een actieve leefstijl.

5.2.1 Het ASE-model.

Dit model gaat ervan uit dat men eerst meer inzicht moet verkrijgen in de determinanten die het sport- en beweggedrag bepalen om vervolgens mensen effectief tot bewegen te stimuleren. Men zou zich daarnaast ook moeten verdiepen in de motieven van individuen om een actieve leefstijl na te streven.

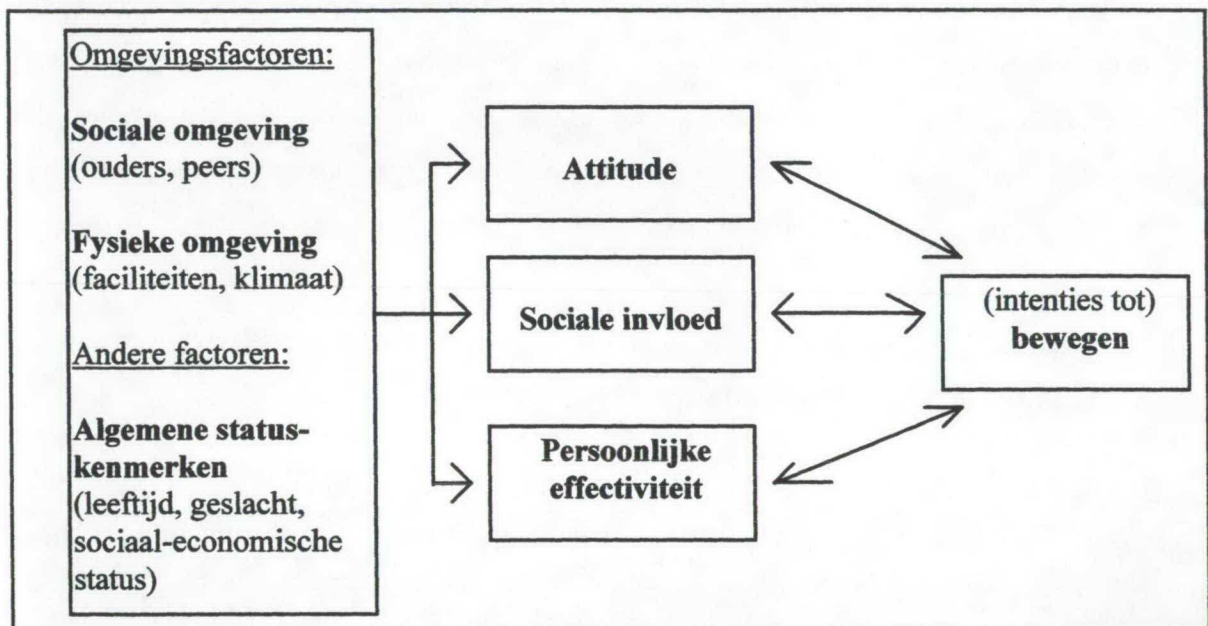
De gedragsdeterminanten laten zich volgens het ASE-model onderverdelen in drie componenten. De eerste component betreft de **Attitude** oftewel de houding en voorkeur die een individu heeft ten aanzien van het wel of niet gaan bewegen. De voors en de tegens van een actieve leefstijl worden tegenover elkaar afgewogen. Naarmate de houding van het individu positiever is, zal de intentie om te gaan bewegen of sporten sterker aanwezig zijn. Kinderen ontwikkelen deze houding al vroeg; de kinder- en adolescentiejaren zijn dus van groot belang voor wat betreft beïnvloeding hiervan.

Als tweede belangrijke component wordt genoemd de **Sociale invloed**. Het is de invloed en de sociale druk die uitgaat van relevante anderen. Met name jongeren zijn gevoelig voor de invloed en goedkeuring van familieleden (op jonge leeftijd) en peergroup (in de adolescentie). Het hoge percentage sportdeelname (ook in georganiseerd verband) van kinderen op jongere leeftijd is vooral een verdienste van de ouders. Zij vinden het blijkbaar belangrijk dat hun kind(eren) al op jonge leeftijd lid zijn van een sportclub. Zij zorgen voor de sportuitrusting, het vervoer en de lidmaatschapsgelden (Raad voor Jeugdbeleid, 1997). Naast de sociale invloed zijn ook de normatieve invloed en informatieve invloed die kinderen ondervinden van belang bij het stimuleren van een actieve leefstijl. Sporten kan bijvoorbeeld als norm gelden in een groep waar de jongere graag bij wil horen. Daarnaast is de informatie die een jongere over sporten meekrijgt van belang voor de keuze van een bepaald bewegingsgedrag; vraag en aanbod moeten goed op elkaar aansluiten.

Als derde component wordt de **persoonlijke Effectiviteit** genoemd. Hiermee wordt het vertrouwen bedoeld dat een jongere heeft in zijn of haar eigen bewegingsgedrag. De persoonlijke effectiviteit wordt bekrachtigd door een extrinsieke (van buiten af) of een intrinsieke (van binnen uit) motivatie (Clems en Gross, 1995). Jongeren die niet genoeg

vertrouwen in hun eigen lichamelijke vaardigheden hebben, zullen zich meer extrinsiek laten motiveren. Zij zullen proberen aan de eisen van belangrijke anderen in de omgeving te voldoen en daar een beloning voor te krijgen. Zodra deze beloning wegvalt, verdwijnt het actieve bewegingsgedrag eveneens. Intrinsiek gemotiveerde jongeren hebben minder positieve bekrachtiging nodig om bevredigend deel te nemen aan bewegingsactiviteiten. De bewegingsactiviteit zelf is de beloning en biedt plezier. Ouders spelen een belangrijke rol in dit proces; voor de ontwikkeling van eigen interne doelen en zelfwaardering is het kind op jonge leeftijd eerst afhankelijk van de goedkeuring en feedback van de ouders. Het is zeer belangrijk dat een kind positieve ervaringen heeft met bewegen, dat wil zeggen dat het vooral plezier in bewegen moet hebben. Op deze manier is het kind intrinsiek gemotiveerd en dat wordt als een belangrijke determinant beschouwd voor langdurige sportbeoefening.

Figuur 5.1: Het ASE-model van determinanten van bewegen (De Vries, 1993)

Figuur 5.1 geeft aan dat de relatie tussen de drie genoemde ASE-componenten en het bewegingsgedrag wederkerig is. Dat wil zeggen dat de gedragscomponenten van invloed zijn op het bewegingsgedrag en dat de ervaring van bewegen en sporten weer van invloed is op de attitude, sociale invloed en de eigen effectiviteitsverwachtingen.

De gedragscomponenten: attitude, sociale invloed en persoonlijke effectiviteit worden op hun beurt weer beïnvloed door omgevingsfactoren en andere factoren. Bij omgevingsfactoren moet men bijvoorbeeld denken aan de (al eerder genoemde) ouders en peers (sociale omgeving) en het beschikbaar, betaalbaar en goed bereikbaar zijn van sportfaciliteiten, de

infrastructuur en de cultuur van sportverenigingen en de kwaliteit van het bewegingsonderwijs op school (fysieke omgeving). Andere factoren die van invloed zijn op de gedragsdeterminanten zijn bijvoorbeeld demografische factoren zoals: sociaal-economische status, cultuur, geslacht en leeftijd.

5.2.2 Het transtheoretisch model

Het model van Prochaska en DiClemente (Prochaska en Marcus, 1994) probeert vanuit een andere invalshoek duidelijk te maken hoe men mensen met een inactief bewegingspatroon kan helpen een actieve leefstijl aan te nemen. Het model is ontwikkeld om gericht gedragsverandering bij mensen tot stand te brengen en oorspronkelijk bedoeld om ze van hun verslavende gedrag, bijvoorbeeld roken af te brengen. Het model blijkt echter ook relevant te zijn voor het aannemen van een positief gedrag, zoals het deelnemen aan sport en lichamelijke activiteiten. Belangrijk in het model is dat men het individu, afhankelijk van de fase waarin deze zich bevindt, op een verschillende manier aanmoedigt tot een actieve leefstijl. Dus voordat men het individu aan een programma onderwerpt, wordt eerst uitgezocht in welke (bewegings)fase het individu verkeert.

Schema 5.2: Beknopte weergave van het transtheoretische model in relatie tot fysieke activiteiten. Uit: Prochaska en Marcus, 1994.

Fase	Kenmerk
Precontemplation	Personen die momenteel niet actief zijn en in het geheel geen intentie hebben om actief te worden in de toekomst.
Contemplation	Jongeren die op dit moment niet actief zijn, maar wel de intentie hebben om in de nabije toekomst actief te worden.
Preparation	Deze groep bevat jongeren die niet of onregelmatig actief zijn, maar zich voorbereiden op het deelnemen aan fysieke activiteiten.
Action	Jongeren die momenteel actief zijn (oefenen), maar kort geleden zijn begonnen, waardoor een grote kans op terugkeer naar het inactief zijn aanwezig is.
Maintenance	Jeugdigen die reeds geruime tijd actief zijn, voor minimaal zes maanden. Lichamelijke activiteit is een redelijk stabiel kenmerk geworden.
Termination/ Relapse	De actieven kunnen enerzijds het actieve gedrag behouden, anderzijds terugvallen in het inactieve gedrag waarmee een terugkeer mogelijk is naar de eerste of tweede fase.

Het gaat om gerichte ondersteuning; de begeleiding en advisering worden aangepast voor elke fase waarin men zich bevindt (Nationaal Sport Magazine, 1997). Om iemand van de precontemplatie-fase naar de contemplatie te begeleiden is het vooral van belang diegene te overtuigen van de positieve kanten van een actieve leefstijl en wat dat voor hem/haar kan betekenen. Bij de overgang van contemplatie naar preparation (voorbereiding) is dat niet meer zozeer nodig, maar moet diegene ervan overtuigd worden dat het heel gemakkelijk is om aan sport te gaan doen. Ten tijde van de voorbereidingsfase naar de actiefase moet vooral concrete informatie worden aangeboden (bijvoorbeeld waar kan ik les krijgen in in-line skating?). De drempel naar de actiefase wordt lager als men haalbare doelen stelt. Om te zorgen dat mensen blijven sporten (maintenance), moet het nieuwe gedrag worden opgenomen in het dagelijkse leefpatroon. Soms is er sprake van terugval (relapse) en wordt de cirkel een paar keer doorlopen voordat er sprake is van een gewoonte (termination).

Binnen het actieprogramma Nederland in Beweging van NOC*NSF wordt gebruik gemaakt van het transtheoretische model. Dit programma richt zich voornamelijk op de ouderen (55-plussers) in onze samenleving. Het NOC*NSF heeft daarnaast ook in samenwerking met Jeugd in Beweging het Fit & Fun-project opgezet. Fit & Fun is ontwikkeld om jongeren te motiveren om in beweging te blijven of om (meer) aan sport te gaan doen. Bij Fit & Fun komen de verschillende fasen die hierboven geschetst zijn terug, al is de terminologie aangepast aan de gebruikers/consumenten. De leerlingen van de tweede klas voortgezet onderwijs (13 tot 15 jaar) kunnen via een test vaststellen of zij een actieve persoonlijkheid zijn/hebben.

Er worden zes categorieën onderscheiden. Iemand die naast school uitsluitend televisie kijkt en onsportief is valt in de eerste categorie en wordt een '**dodo**' genoemd. Jongeren die niet aan sport doen en liever achter de computer zitten of naar muziek luisteren zijn '**wizz-kids**'. Dan komen de '**soul-walkers**' oftewel jongeren die een beetje actief zijn en de '**allrounders**', jongeren die regelmatig aan sport doen. De voorlaatste categorie is die van de '**super(wo)man**'; het prototype van de energieke jongere die ook nog andere interesses heeft. De laatste categorie is die van de '**topsporter**', de jongere die het liefst de hele dag op het sportveld staat (Telegraaf 8 november 1997). De test moet helpen om de jongere gericht (met de verkregen informatie) te stimuleren, wat betekent dat niet iedere jongere bij dezelfde aanpak gebaat is. Initiatiefneemster Costongs zegt hierover: "een korte analyse van de gedragsfase waarin iemand verkeert, kan helpen om op het juiste moment de juiste

argumenten, ideeën en voorbeelden aan te dragen om te motiveren tot deelname aan lichamelijke activiteiten of sport" (Nationaal Sport Magazine, 1997).

Bij beide modellen dient opgemerkt te worden dat zij uitgaan van een redelijk persoon die rationele beslissingen neemt op basis van beschikbare informatie. Kinderen kunnen echter aan gedragingen betekenis toekennen die persoonlijk zijn en niet gerelateerd aan enige kennis die ze hebben over bepaalde gedragingen. Enige voorzichtigheid met de interpretatie van de modellen bij kinderen en jongeren is daarom geboden (Costongs & De Winter, 1996).

Het stimuleren van een actieve leefstijl is niet de enige doelstelling van JiB. Men streeft ook naar het versterken van een op de leefwereld afgestemd aanbod van sport-, lichamelijke opvoedings- en bewegingsactiviteiten. Van Bottenburg en anderen (1997) hebben in hun studie vier kwaliteiten onderscheiden die gebruikt kunnen worden door beleidsverantwoordelijke organisaties in de sport om hun aanbod gericht te verbeteren.

5.3 Kwaliteitszorg

Kwaliteit is een moeilijk te definiëren begrip. 'Kwaliteit in de sport' is mogelijk nog moeilijker te definiëren omdat ook het begrip sport niet eenduidig is. Sport is iets dat tegelijkertijd geproduceerd en geconsumeerd wordt. De dienst 'sport' wordt geleverd door mensen, in interactie met andere mensen, waarbij het resultaat afhankelijk is van de aard van het interactieproces (De Knop, 1998). Dit maakt het niet eenvoudig sport te beoordelen op kwaliteit.

Zorg voor kwaliteit in de sport is nodig omdat er veel concurrentie is van andere vrijetijdsbestedingsvormen. Het enorme aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten in de sport- en vrijetijdssector laat toe dat de 'consumenten' zich kritischer kunnen opstellen en op deze manier het laatste woord voeren (De Knop, 1998).

Veel sportverenigingen komen zichzelf tegen als er niet genoeg aandacht wordt besteed aan de mogelijkheden om aan de variërende wensen van een even gevarieerd publiek te voldoen.

Buisman (1996:26) zegt hierover: 'De vereniging die weinig wendbaar is en de kinderen voornamelijk opstuwt in het piramidemodel (zie Crum, 1992), moet er niet van opkijken dat veel jeugd voor de vereniging bedankt.'

Niet alleen in de georganiseerde sport is kwaliteitszorg belangrijk om te overleven. De lichamelijke opvoeding verkeert in een crisis en slaagt er niet in, het bewegingsaanbod op de belevingswereld van haar (vooral oudere) leerlingen te laten aansluiten (Faber, 1995; Crum, 1996). Het bestaansrecht van schoolsport wordt meer dan ooit in vraag gesteld. En aan de gemeentelijke initiatieven op het gebied van opvang en begeleiding van de sportende jeugd worden steeds maar hogere kwaliteitseisen gesteld (De Knop, 1998). Wie zich ook bezig houdt met het aanbieden van jeugdsport, kwaliteitszorg zou een centrale plaats in het beleid moeten krijgen.

Hoe ziet kwaliteitsvolle jeugdsport/schoolsport er nu precies uit? Welke specifieke kwaliteitsbepalende criteria zijn er te onderscheiden? Hoe kan kwaliteit gemeten worden en hoe kan de kwaliteit geoptimaliseerd worden? Getracht wordt deze vragen te beantwoorden met behulp van de vier kwaliteitsperspectieven van Van Bottenburg en anderen (1997). In hun studie naar 'een kwaliteitsbeleid in een pluriforme sportsector' komen zij tot een onderverdeling in:

- gebruikerskwaliteit
- maatschappelijke kwaliteit
- produktkwaliteit
- proceskwaliteit.

Deze onderverdeling is ook van toepassing op de jeugdsport. Dat betekent dat de **gebruikerskwaliteit** slaat op de kwaliteit van de sport- en bewegingsactiviteit gezien vanuit de gebruikers zelf, dat wil zeggen in dit geval jongeren van 4 tot en met 18 jaar. Een belangrijk criterium wat betreft deze 'kwaliteit' is de plezierbeleving van de gebruiker. Het beleven van plezier is één van de belangrijkste redenen waarom kinderen/jongeren (blijven) sporten. Verder is het van belang dat de organisatoren van de sport- en bewegingsactiviteiten zich afvragen (aan de gebruikers zelf vragen) of het aanbod aansluit op de vraag (de leefwereld), de behoeften en de (fysieke) mogelijkheden van de consumenten.

De **maatschappelijke kwaliteit** van een activiteit betreft de aansluiting ervan op overheidsdoelstellingen. Bijvoorbeeld: worden met de activiteit kwetsbare doelgroepen bereikt? En is er aandacht voor het gezondheidsaspect van de activiteit? Nemen de gebruikers op een wenselijke manier deel? Krijgen jongens en meisjes evenveel kansen in de sport? Kortom, de maatstaven van deze kwaliteit komen voort uit de samenleving oftewel de overheid.

De derde kwaliteit is de **produktkwaliteit**. Een activiteit heeft kwaliteit als het voldoet aan de opvatting van Jeugd in Beweging over wat een goede sportoriëntatie en -keuze is. Men vraagt zich af of het aanbod voldoende breed is en of er sprake is van enige diepgang. Is er bijvoorbeeld naast het 'sport doen' ook aandacht aan 'kennis over' sport en bewegen? Zijn de activiteiten overwegend prestatief of worden er ook recreatieve activiteiten aangeboden? Verder vraagt men zich steeds af of de organisatie en communicatie tussen de organisatoren onderling en met de deelnemers effectief en efficiënt verloopt.

Met dit laatste aspect is de stap naar de **proceskwaliteit** gemaakt. Bij het vaststellen van deze kwaliteit vraagt men naar de samenwerking tussen bijvoorbeeld school, sportvereniging en gemeente. Speciale aandacht gaat uit naar de betrokkenheid van de jeugd in de planning, uitvoering en evaluatie van sport- en bewegingsactiviteiten. Is de aansluiting op andere activiteiten (continuïteit) goed verzorgd of staat de activiteit op zichzelf? De organisatoren zouden zich ook steeds moeten afvragen of de activiteiten realiseerbaar zijn en of de organisatie niet te complex wordt.

Het zou mooi zijn als een interventie aan alle kwaliteitscriteria zou voldoen maar het gaat er om dat organisatoren en beleidsmakers stil staan bij de kwaliteit van hun aanbod. De gebruikerskwaliteit is een hele belangrijke; om de jeugd te stimuleren moet men inspelen op hun belevingswereld en moet men op de hoogte zijn van hun (steeds veranderende) vraag. Dat is niet gemakkelijk want veel kinderen en jongeren weten zelf niet goed wat ze nu leuk vinden en welke sport het beste bij hun past.

De jeugd dreigt in het enorme aanbod van verschillend georganiseerde sport- en bewegingsactiviteiten te verzuipen. Het is zeer belangrijk dat ze geholpen worden het aanbod te overzien, hun eigen interesses en behoeften voor zichzelf duidelijk te maken en ze te begeleiden bij het kiezen van de activiteit die het beste bij hen en hun mogelijkheden past. Het thema sportoriëntatie en -keuze is een geschikt middel dit te bereiken.

5.4 Sportoriëntatie en -keuze

Het startpunt van het thema is de volgende: de lichamelijke opvoeding en de sport dragen er beide aan bij dat onze jeugd, nu en later, op een bevredigende wijze kan (blijven) deelnemen aan onze bewegingscultuur. De sport en de lichamelijke opvoeding hebben allebei op een andere manier invloed op de bewegingssocialisatie van de jeugd. Ze hebben een verschillende maatschappelijke taak en daardoor ook verschillende doelstellingen. Op zich hoeft dat geen probleem te zijn. In plaats van te discussiëren welke organisatie het beste de jeugd kan introduceren in de huidige bewegingscultuur is het belangrijker dat de verschillende organisaties gaan samenwerken en van elkaars sterke punten gebruik maken. Een sterk punt van de georganiseerde sport is bijvoorbeeld dat er op vrijwillige basis deelgenomen wordt, terwijl lichamelijke opvoeding verplicht is. Op school daarentegen worden andere vakken gegeven die kunnen helpen bij sportoriëntatie en -keuze (kennis over bewegen) terwijl de sportorganisaties de kinderen alleen laten bewegen.

Schema 5.3: sportoriëntatie en -keuze als gezamenlijke noemer voor verschillende sportsocialiserende invloeden (Faber, 1995: 335).

Sportoriëntatie en -keuze				
verplichte lessen	keuzeonderdelen	schoolsport	sportprojecten	verenigingen sportscholen campings buurthuis overheid gezin media
Lichamelijke Opvoeding			Sport	

Het schema geeft aan dat, los van de onderlinge verschillen, elke aanbieder op de markt van sport en bewegen een taak heeft in de sportoriëntatie en -keuze van de jeugd in de leeftijd van 4 - 18 jaar.

Bij sportoriëntatie en -keuze gaat het erom dat de jongere op een bewuste manier zijn/haar vraag naar sport en bewegen afstemt op het aanbod en tot een persoonlijke keuze komt (Faber, 1995). Sportoriëntatie en -keuze (SOK) bestaat daarom uit drie stappen: het kennen van het aanbod, het kennen van de vraag en het kiezen.

5.4.1 Kennen van het aanbod

Kinderen dienen te weten wat er te koop is op de markt van sport en bewegen. Dat betekent onder andere dat ze:

- ◇ verschillende takken van sport leren kennen; zowel de spelregels, omgangsregels en leren over sport komen aan bod.
- ◇ ervaren dat je om heel uiteenlopende redenen kan gaan sporten; bijvoorbeeld voor je gezondheid of plezier, voor de kick, voor het winnen enzovoort.
- ◇ kennismaken van en ervaren dat sport in allerlei (bewegings)omgevingen kan plaatsvinden; in de sporthal, in het bos, op straat enzovoort.
- ◇ ervaren en weten dat sport in allerlei sociale verbanden (sociale context) kan plaatsvinden; formeel georganiseerd (met scheidsrechter en trainer), met vrienden, in het gezin enzovoort.
- ◇ ervaren en inzien dat sport op heel verschillende manieren georganiseerd kan zijn; sportvereniging, sportschool, op de camping en dergelijke en dat dit gevolgen heeft voor de sportbeoefening.
- ◇ inzien dat sporten kunnen verschillen wat betreft hun financiële en ruimtelijke bereikbaarheid.

Het leren kennen van het aanbod is meer dan alleen 'sport-doen'. Ook 'sport-kennen' en 'sport-regelen' is van groot belang voor een moderne bewuste sportbeoefenaar. Het opdoen van kennis over sport en gezondheid, sportmotieven en sportomgevingen zorgt ervoor dat het niet bij een oppervlakkige kennismaking blijft. Het leren sport-regelen, dat wil zeggen organiseren en begeleiden, wordt steeds belangrijker omdat mensen in toenemende mate hun heil zoeken in 'anders' georganiseerde vormen van sport. Je bent dan als sporter meer op jezelf en elkaar (in plaats van op de vrijwilliger op de club) aangewezen om een geschikte sportsituatie in te richten en op gang te houden.

Maar om een geschikte sportsituatie te kunnen kiezen is het kennen van het aanbod niet voldoende.

5.4.2 Kennen van de vraag

Het is van belang dat je jezelf als sporter leert kennen. “Hoe vaardig ben ik of kan ik worden in een tak van sport? Sport ik uit recreatieve overwegingen of vind ik presteren belangrijk? Wat heb ik voor sportbeoefening over qua tijd en geld?” Het gaat er dus om dat je duidelijk wordt wat jouw vaardigheden, motivatie, interesse, lichamelijkeheid en randvoorwaarden zijn. Nu de vraag en het aanbod bekend zijn komt de afstemming van vraag en aanbod aan de orde.

5.4.3 Het kiezen

Bij het kiezen vraag je jezelf af welke behoeften je hebt, welke mogelijkheden er op de sportmarkt zijn om aan die behoeften tegemoet te komen en welke mogelijkheden het meest in aanmerking komen. Nadat je iets gekozen hebt is het belangrijk dat je weet hoe je die keuze kunt realiseren. Dit laatste punt wordt wel eens vergeten. Er is normaliter veel aandacht voor het aanreiken van aanbod maar de vraagverkenning, de afstemming tussen vraag en aanbod en het uiteindelijke kiezen wordt vaak vergeten.

Samenvattend draait het in de sportoriëntatie en -keuze om vijf punten; kinderen en jongeren moeten:

1. sport ervaren/doen
2. sport leren regelen
3. sport leren kennen
4. zichzelf als sporter leren kennen
5. leren kiezen.

Deze vijf punten worden als vijf inhoudelijke criteria voor kwaliteitsvolle activiteiten op het gebied van sportoriëntatie en -keuze gezien.

5.5 Tot slot

In deze studie worden, zoals hierboven beschreven, vier verschillende modellen oftewel theoretische kaders gehanteerd.

Om de voornaamste doelstelling van het project JiB, het stimuleren van een actieve leefstijl duidelijk te maken voor instanties of mensen die in de toekomst hiermee aan de slag gaan, is gekozen voor twee modellen, het ASE-model en het transtheoretische model. Er is niet gekozen voor één model omdat beide modellen bruikbaar zijn maar een verschillende functie hebben. Het ASE-model is vooral ontwikkeld om beleidsmakers en organisatoren inzicht te laten verkrijgen in de bewegingsdeterminanten die van belang zijn om mensen effectief tot bewegen te stimuleren. Het transtheoretische model is meer een model wat op de toepassing gericht is. Het model staat voor een gerichte aanpak, wat betreft het stimuleren van een actieve leefstijl onder mensen en in dit geval de jeugd. De modellen ondersteunen elkaar en vullen elkaar aan.

Een derde model is gebruikt omdat het stimuleren van een actieve leefstijl onder jongeren niet de enige doelstelling van het huidige jeugdsportbeleid is. Zorg voor kwaliteit wordt van groot belang geacht voor het slagen van initiatieven om de jeugd in beweging te krijgen en te houden. Door succesfactoren van bestaande goedlopende (school)sportprojecten te analyseren aan de hand van de vier kwaliteiten van Van Bottenburg (1997), wordt getracht aanwijzingen te vinden die gebruikt kunnen worden voor de organisatie van toekomstige projecten. Er wordt naar gestreefd om in de toekomst goede (volgens de normen van JiB) en volgens eenzelfde idee projecten te ondersteunen.

Tenslotte is het thema Sportoriëntatie en -keuze aan bod gekomen dat gericht is op de inhoud van interventies. Ongeacht de organisatievorm worden kinderen en jongeren bekend gemaakt met de huidige bewegingscultuur en zichzelf en worden ze begeleid in het zoeken van de juiste activiteit in het overweldigende aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten.

Alle vier modellen vormen een kader waaruit aanwijzingen kunnen worden afgeleid die in de toekomst gebruikt kunnen worden door beleidsmakers en organisatoren van sport- en bewegingsactiviteiten voor de jeugd.

In het volgende hoofdstuk staat de opzet en uitvoering van het onderzoek centraal.

6. Onderzoeksopzet

6.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn een aantal theorieën uiteengezet die geholpen hebben bij het opstellen van het analyse-instrument en die later zullen worden gebruikt bij het analyseren van de resultaten van het onderzoek. Tot het zover is, wordt in dit hoofdstuk beschreven hoe het onderzoek is opgezet en van welke onderzoeksstrategie gebruik is gemaakt. De onderzoeksstrategie is de keuze van de te bewandelen wegen en te gebruiken middelen in het onderzoek, met als uiteindelijk doel het beantwoorden van de probleemstelling.

Allereerst wordt er aandacht geschonken aan een project van Jeugd in Beweging: het 'Inhoudelijk Fundament' en hun manier van onderzoeken. De onderzoeker heeft het afgelopen jaar (1997/1998) aan dit project deelgenomen (zie bijlage 5). De resultaten van dit onderzoek worden meegenomen in hun analyse van sportstimulerende projecten die georganiseerd zijn door verschillende instanties, zoals gemeenten, het onderwijs en de georganiseerde sport (of combinaties daarvan).

Daarna komt in paragraaf drie de onderzoeksopzet van dit onderzoek aan bod. In paragraaf vier wordt dieper ingegaan op de gekozen analyse techniek. Begrippen als betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek worden in deze paragraaf besproken.

6.2 Het Inhoudelijk Fundament

Jeugd in Beweging zit met een probleem. Er zijn veel instanties die zich bezig houden met het stimuleren van de jeugd om te gaan bewegen en/of sporten. Of het nu een gemeentelijke instantie is, of het onderwijs of de georganiseerde sport, ze willen allemaal graag geldelijke steun van Jeugd in Beweging. Het probleem is dat JiB niet weet welke interventies nu goed werken (succesvol zijn) voor een bepaalde doelgroep en welke dat niet doen. Om te

voorkomen dat JiB zijn geld steekt in weinig effectieve interventies, is het zinvol om tijd en geld te steken in het meer grip krijgen op de kritische succesfactoren van deze interventies.

Het doel van het project Inhoudelijk Fundament is:

- het opsporen van kritische succesfactoren van interventies gericht op het stimuleren van een actieve leefstijl onder jongeren,
- het relateren van deze kritische succesfactoren aan doelgroepen binnen de jeugd,
- het omzetten van deze informatie tot concrete aanwijzingen voor intermediaire doelgroepen⁷ die zich richten op het stimuleren van een actieve leefstijl bij jeugdigen,
- het verspreiden en implementeren van deze informatie onder/bij relevante instituten en mensen die een rol spelen bij die stimulering.

(Faber, 1998).

6.2.1 Aanpak van het onderzoek van Inhoudelijk fundament

Voor wat betreft de realisering van de eerste doelstelling heeft de werkgroep Inhoudelijk Fundament (IF) gekozen voor een praktijkgerichte aanpak. Er zijn ongeveer vijftientig interventies uitgekozen, waarvan 'men'⁸ vindt dat ze succesvol zijn (geweest) als het gaat om het stimuleren van een actieve leefstijl bij de jeugd. Interessant voor Jeugd in Beweging zijn interventies waarin verschillende intermediairs samenwerken en die gericht zijn op doelgroepen die voor JiB relevant zijn⁹.

Binnen de werkgroep (zie bijlage 5) zijn negen personen aan de slag gegaan met het beschrijven en beoordelen van (sportstimulerende) interventies in heel Nederland. De interventies zijn onder te verdelen in gemeentelijke projecten, projecten vanuit de sport geïnitieerd, projecten vanuit het onderwijs geïnitieerd en overige projecten. De onderzoeker van dit onderzoek, nam de schoolsportprojecten (meestal gemeentelijke projecten) voor haar rekening.

⁷ Dit zijn: het onderwijs (docenten l.o., schoolleiders, groepsleerkrachten), georganiseerde sport (sportleiders, bestuurders), anders georganiseerde sport (jeugdorganisaties, buurtwerk), lokale overheid (ambtenaar sport, sportconsulent, commissieleden), gezondheidsinstellingen (GGD's, Hartstichting) en zo mogelijk ouders.

⁸ Deskundigen op het gebied van het stimuleren van een actieve leefstijl onder de jeugd.

⁹ Naast de 'gewone' jeugd van 4 - 18 jaar is er speciale aandacht voor de oudere jeugd (15 - 18-jarigen), de sociaal-economische zwakkeren en de motorisch zwakkeren.

De weg die vervolgens bewandeld is, komt overeen met de strategie die in dit onderzoek gehanteerd is.

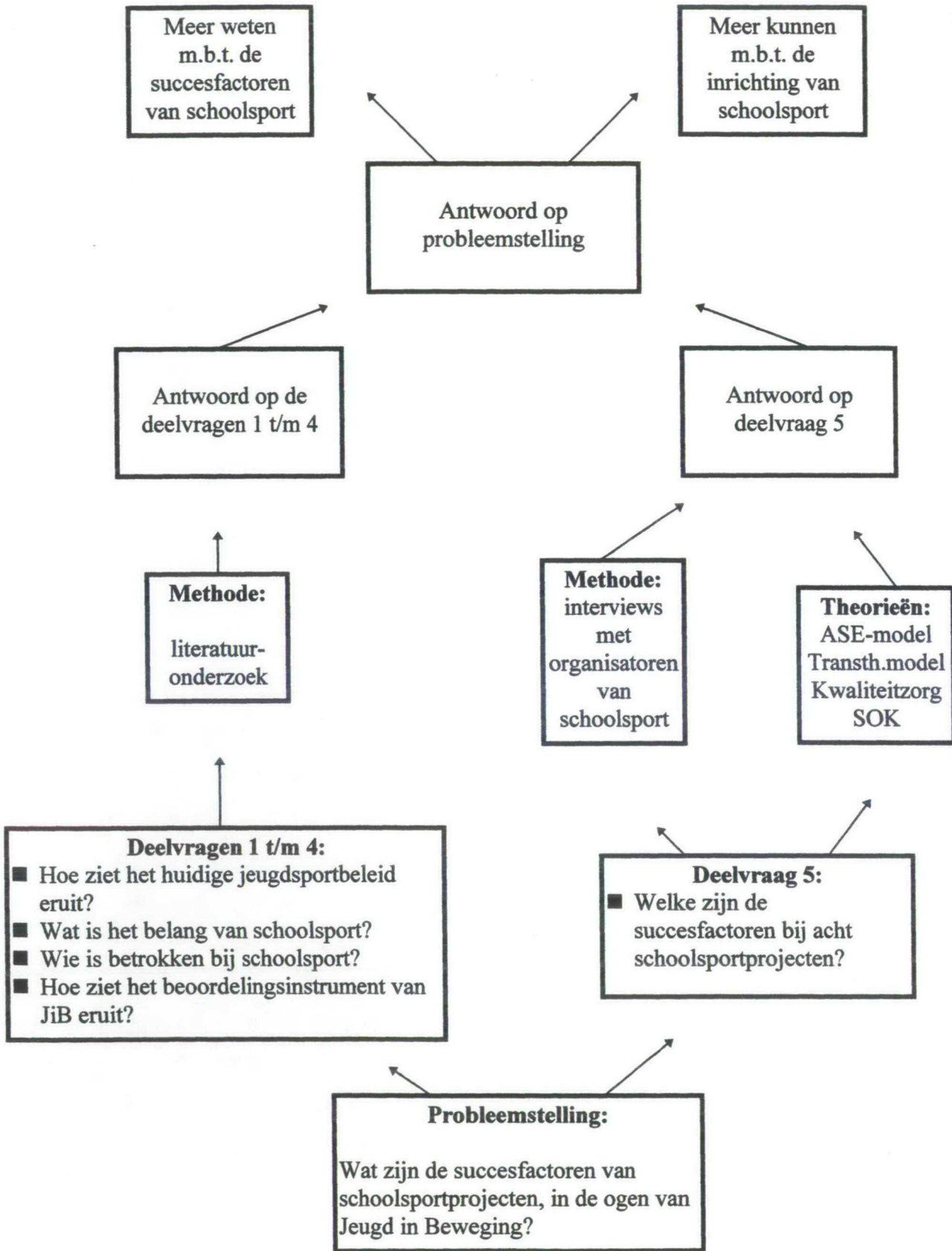
Aan de tweede, derde en vierde doelstelling zal komend jaar (1999) worden voldaan. Bepaalde personen uit de werkgroep zijn bezig met het samenstellen van een nota, waarin theorie-inzichten en praktijkervaringen op het gebied van sportstimulering voor de jeugd uitvoerig worden beschreven. Deze informatie zal vervolgens verspreid en geïmplementeerd worden onder/bij relevante instituten en mensen die een rol spelen bij die stimulering. Men is van plan om de verspreiding en implementatie gepaard te laten gaan met activiteiten als studiedagen, een informatiepunt, voorlichtingsactiviteiten, (na)scholing en dergelijke. Hieronder wordt de onderzoeksopzet van dit onderzoek besproken.

6.3 De onderzoeksopzet van dit onderzoek

De complete onderzoeksopzet (Kuypers, 1982) is onder te verdelen in twee belangrijke opeenvolgende fasen: het formuleren van een probleemstelling en het zoeken van de meest geschikte onderzoeksstrategie voor de uiteindelijke beantwoording van deze probleemstelling. Het formuleren van de probleemstelling is in hoofdstuk 1 reeds aan bod gekomen. Uit deze probleemstelling zijn vervolgens vijf onderzoeksvragen afgeleid. Het antwoord op deze vijf onderzoeksvragen zal uiteindelijk leiden tot de beantwoording van de probleemstelling.

In deze paragraaf zal aandacht worden besteed aan de tweede fase: het kiezen van de onderzoeksstrategie. Per onderzoeksvraag wordt bekeken welke methode en theorieën er nodig zijn om antwoord te geven op de betreffende onderzoeksvraag. Het kan voorkomen dat er voor verschillende onderzoeksmethoden wordt gekozen. In tabel 6.1 wordt het een en ander visueel voorgesteld.

Figuur 6.1: De complete onderzoeksopzet (volgens Kuypers, 1982)

6.3.1 Kwalitatieve onderzoeksmethode

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve methode van onderzoeken. Deze onderzoeksmethode wordt vaak gebruikt om de aard van een bepaald sociaal verschijnsel te onderzoeken. Aangezien schoolsport, net als jeugdsport, een sociaal fenomeen is (Buisman, 1996) en de onderzoeker geïnteresseerd is in de aard van schoolsportprojecten, namelijk in de succesfactoren ervan, is gekozen voor deze (kwalitatieve) manier van onderzoeken.

Zoals eerder gezegd, zullen de onderzoeksvragen 1 tot en met 4 beantwoord worden aan de hand van de literatuurstudie, die in de voorgaande hoofdstukken heeft plaatsgevonden. Onderzoeksvraag 5 zal beantwoord worden aan de hand van interviews met de organisatoren van acht verschillende schoolsportprojecten. Interviews worden vaak gebruikt om een eerste indruk te krijgen over de visie en meningen van personen met betrekking tot het te onderzoeken onderwerp. In dit onderzoek wordt aan deze onderzoeksmethode deze functie toegekend.

6.3.2 Afbakening onderzoeksdomein

Om ondanks de omvang van het sociale verschijnsel toch over dat verschijnsel uitspraken te kunnen doen, zijn de situaties in dit onderzoek zo geselecteerd dat ze tezamen een belangrijk deel van het gehele verschijnsel vertegenwoordigen (Maso, 1987). Uit de literatuur is gebleken dat schoolsportprojecten zeer divers van aard zijn. Omdat het onmogelijk is om alle mogelijke vormen van schoolsport te onderzoeken, zijn er acht schoolsportprojecten gekozen die verschillend van opzet zijn.

De volgende vraag dringt zich op: mag men op grond van acht schoolsportprojecten uitspraken doen over het verschijnsel schoolsport als geheel? Bij kwalitatief onderzoek mag dat, mits de nodige voorzichtigheid in acht wordt genomen (Maso, 1987). Bij dit soort onderzoek gaat het namelijk om het ontdekken van de aard van het verschijnsel, en dit brengt met zich mee dat alles wat men over die aard (schoolsport) vindt er op de een of andere manier deel van uitmaakt. Omdat de manier van onderzoeken zeer arbeids- en tijdsintensief is, is het in dit onderzoek bij acht schoolsportprojecten gebleven.

Voor de keuze van de acht 'succesvolle' schoolsportprojecten is gebruik gemaakt van de expertise van Dolf Pouw (Stichting Spel en Sport), Kees Faber (SLO/Educaplan) en Frank Neefs (BRES). Op aanraden van deze deskundigen op het gebied van jeugdsportstimulering is telefonisch een afspraak gemaakt met een bestuurder en een uitvoerder van een succesvol project. De onderzoeker is in alle gevallen bij de respondenten op bezoek geweest. Omdat de onderzoeker ook graag wil weten hoe de deelnemers, oftewel de 'gebruikers', de 'succesvolle' schoolsportprojecten hebben ervaren, hebben er tijdens het bezoek ook groepsgesprekjes met leerlingen plaatsgevonden.

In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op de gekozen analyse techniek: het interview en de betrouwbaarheid en validiteit ervan.

6.4 De analyse techniek

Voor de verzameling van de gegevens voor de beantwoording van onderzoeksvraag 5 (succesfactoren) is gekozen voor het halfgestructureerde interview. 'Halfgestructureerd' betekent dat de vragen en de items van de vooraf opgestelde vragenlijst in grote lijnen vastliggen maar dat de antwoorden niet zijn voorgestructureerd. Deze manier van ondervragen werkt flexibel en levert veel informatie op.

6.4.1 Opstelling van de vragenlijst

De lijst met items en vragen (zie bijlagen 1 en 2) zal als richtlijn dienen bij de interviews met de organisatoren van de schoolsportprojecten. De analyse is onderverdeeld in twee delen. Het eerste gedeelte van de vragenlijst richt zich op het beschrijven van het schoolsportproject en het tweede gedeelte gaat dieper in op het bepalen van succes (de kritische succesfactoren) van het schoolsportproject.

Het beschrijvende gedeelte van de vragenlijst bestaat uit enkele algemene vragen, vragen over het ontstaan en de bedoeling van het project, vragen over de inrichting van het project, vragen over de betrokkenen en de samenwerking onderling en tenslotte vragen over eventuele resultaten van het project.

De vragen van het tweede gedeelte (de checklist) zijn opgesteld aan de hand van het theoretisch kader, dat in het vorige hoofdstuk aan bod is gekomen. De vier kwaliteitscriteria van Van Bottenburg e.a. (1997) zijn elk (de gebruikers-, maatschappelijke, produkt- en proceskwaliteit) geoperationaliseerd in enkele vragen. Bij elke vraag zijn enkele aandachtspunten genoteerd waarop, naar inzicht van de onderzoeker, kan worden doorgevraagd.

6.4.2 Betrouwbaarheid en validiteit

Kwalitatief onderzoek dient te voldoen aan bepaalde kwaliteitseisen. De betrouwbaarheid en de validiteit van de gegevens die het onderzoek opleveren, dienen zo groot mogelijk te zijn. Gegevens zijn het meest betrouwbaar als ze niet gebaseerd zijn op gevoelens of vooroordelen van de onderzoeker. Dit laatste is moeilijk omdat de sociaal-wetenschappelijke kennis die reeds aanwezig is zich niet laat onderdrukken. De onderzoeker is zich bewust van dit feit.

De validiteit kan worden onderverdeeld in een interne en externe validiteit. Een onderzoek is intern valide wanneer de onderzoeker datgene meet wat er gemeten moet worden. Door ervoor te zorgen dat alle respondenten over dezelfde onderwerpen spreken, kan de interne validiteit van het onderzoek verhoogd worden.

Het begrip externe validiteit heeft te maken met de mate waarin de resultaten geldig zijn voor de gehele populatie. In dit onderzoek zou dat betekenen dat wanneer de gegevens extern valide zouden zijn, deze gegeneraliseerd kunnen worden naar alle schoolsportprojecten in Nederland.

Wat betreft de betrouwbaarheid van dit onderzoek; de van tevoren opgestelde vragenlijst is tot stand gekomen na uitvoerig overleg met de personen uit de werkgroep Inhoudelijk Fundament. Dit betekent dat de vragenlijst niet is gebaseerd op persoonlijke gevoelens en vooroordelen.

Bij de betrouwbaarheid van de groeps gesprekjes met de leerlingen dienen enkele kanttekeningen te worden gemaakt. De kinderen werden op een willekeurig moment door de organisator uit de klas gepikt. De organisator kan selectief te werk gaan en juist de enthousiaste kinderen uitkiezen. Het vergt verder een aparte techniek om kinderen goed te interviewen (De Knop, 1998).

De validiteit van het onderzoek is minder sterk. De onderzoeker ondervraagt de respondenten over gedragingen die zich buiten de interview-situatie afspelen. Er gaat altijd informatie verloren als gedragingen worden verwoord. Verder vergeten en verdraaien respondenten (onbewust) dingen en hebben ze de neiging om zaken mooier en beter voor te doen dan werkelijk het geval is. Dit is zoveel mogelijk tegen gegaan door de uitspraken van de organisatoren te controleren met feiten uit bestaande documenten over de projecten.

6.5 Analyse van de gegevens

Van de aantekeningen die tijdens de interviews zijn gemaakt, zijn verslagen geschreven (zie voor een uitgebreid verslag de apart gebundelde reader en voor een beknopt overzicht zie bijlage 4). De opbouw van deze verslagen is hetzelfde als de opbouw van de vragenlijst: eerst een beschrijvend gedeelte en vervolgens een gedeelte waarin werd ingezoomd op de succesfactoren (oftewel de beoordeling van de praktijk).

Na bestudering van de verslagen kwam naar voren dat er ongeveer tien verschillende succesfactoren zijn te onderscheiden. Uiteindelijk zijn daar zeven succesfactoren van over gebleven. Deze zeven succesfactoren zijn vervolgens in een matrix gezet met de acht verschillende schoolsportprojecten. Per schoolsportproject werd aangegeven welke succesfactor voor dit project van belang was. Op deze manier werd een duidelijk beeld verkregen van het geheel. De succesfactor die het meest voorkwam in de matrix (aantal keren gevinkt) wordt beschouwd als de succesfactor die het meeste gewicht in de schaal brengt wat betreft de bepaling van het succes van schoolsportprojecten.

6.6 Tot slot

Dit hoofdstuk stond in het teken van de onderzoeksopzet. Als eerste werd het JiB-project Inhoudelijk Fundament (IF) besproken. Hierin kwam naar voren dat IF op een systematische manier bestaande (praktische en theoretische) know how over het stimuleren van kinderen tot

‘active living’ bijeenbrengt en ter beschikking stelt aan relevante intermediairs. De manier van onderzoeken van deze werkgroep komt overeen met de strategie die de onderzoeker in dit onderzoek heeft gevolgd. In de paragrafen daarna zijn achtereenvolgens het soort onderzoek, de onderzoeksgroep, de gekozen analysetechniek en de analyse van de gegevens beschreven. Begrippen als betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zijn in deze paragrafen uiteengezet en toegepast op de situatie waarin dit onderzoek heeft plaatsgevonden.

In het volgende hoofdstuk staan de resultaten van het onderzoek centraal. Op basis van de verzamelde gegevens zal getracht worden een antwoord te geven op onderzoeksvraag vijf van dit onderzoek.

7. Resultaten van het kwalitatieve onderzoek

7.1 Inleiding

Het opsporen van succesfactoren heeft centraal gestaan in de analyse van de 'good practices'. In dit hoofdstuk zal daar voornamelijk op ingezoomd worden. In paragraaf drie zullen alle opgespoorde succesfactoren, voorzien van de nodige toelichting, de revue passeren. Alvorens hierop in te gaan, wordt in paragraaf twee eerst een algemene indruk gegeven van de acht schoolsportprojecten. Voor aanvang van de analyse was immers niet veel meer bekend van de projecten dan dat ze naar verluidt succesvol waren. Inmiddels is het mogelijk iets meer te zeggen over de kwaliteit van deze projecten.

7.2 Algemene beschouwing vanuit Jeugd in Beweging-optiek

Hieronder wordt stil gestaan bij zaken die in algemene zin en bezien met een JiB-bril opvallen aan de geanalyseerde projecten. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van de indeling van Van Bottenburg (1997) in de vier kwaliteitsperspectieven, die al eerder in het theoretisch kader (hoofdstuk 5) uitgebreid besproken is.

7.2.1 Gebruikerskwaliteit

Vanuit het perspectief van de deelnemers zijn alle acht projecten positief te waarderen. Blijkbaar sluiten deze praktijken aan op de wensen, behoeften en mogelijkheden van de deelnemende kinderen en jongeren.

De deelnemers geven aan dat zij door het meedoen aan het schoolsportproject voornamelijk veel sport- en bewegingsvaardigheden geleerd hebben. Aspecten als sociale omgang en leiding geven, komen slechts in drie projecten bewust aan bod. Het gaat er in de meeste

schoolsportprojecten vooral om mogelijkheden te creëren om (ongecompliceerd) aan sport te doen.

Veel kinderen gaven aan graag lid te worden van de sportvereniging waar ze mee hadden kennisgemaakt (in de betreffende sporttak). Het ontbreken van de randvoorwaarde 'tijd' werd vaak als reden genoemd om toch niet lid te worden van een sportvereniging.

Daarnaast waren veel (van de ondervraagde) kinderen al lid van een sportvereniging toen ze deelnamen aan de schoolsport.

7.2.2 Maatschappelijke kwaliteit

Bezien vanuit het perspectief van de maatschappij is het bereik van de projecten van belang. Hoe groot is het gedeelte van de doelgroep dat wordt bereikt? Dit varieert van iets meer dan 10 deelnemers per jaar (3)¹⁰ tot ongeveer 5000 deelnemers per jaar (1). Enorme verschillen dus, ingegeven door verschillen in doelstelling en doelgroep.

Andere belangrijke maatschappelijke maatstaven zijn de regelmaat en continuïteit in de deelname. De jeugd in beweging krijgen is leuk, maar ze in beweging houden is nog veel leuker. De meeste van de geanalyseerde projecten hebben dit aspect op een of andere manier in hun doelstelling opgenomen. Bijvoorbeeld door te voorzien in een aantal vervolgvacatures of door deelnemers geleidelijk maar grondig te introduceren in het reguliere sportcircuit. In Leiden (sinds 1961) en Dongen (sinds 1981) slagen de organisatoren van schoolsport er steeds weer in een uitgebreid en uitdagend aanbod te creëren.

Voor de overheid is het tevens van belang dat jeugd uit achterstandswijken, hangjongeren, allochtonen, minder getalenteerden en niet-actieven betrokken worden in de (schoolsport) initiatieven. Uit de geanalyseerde projecten is gebleken dat bij de meeste projecten deze sociale integratie minder soepel verloopt. Ondanks dat de gemeente vaak speciale minima-regelingen treft (aanzienlijke korting op lidmaatschap van een sportvereniging of gratis deelname aan de schoolsportprojecten), komen er toch relatief weinig jongeren uit achterstandsgroepen op de schoolsportprojecten af. Tevens is gebleken dat het toch vooral de al sportieve kinderen en jongeren zijn die zich opgeven voor de schoolsportprojecten.

Wat betreft het gezondheidsaspect; de meeste deelnemers van de geanalyseerde projecten zijn ongeveer één keer in de week bezig met schoolsport. Dat is te weinig wil het enig effect

¹⁰ De nummers corresponderen met de acht onderzochte schoolsportprojecten, zie bijlage 3.

hebben op de gezondheid van de kinderen en jongeren. In combinatie met andere activiteiten (lichamelijke opvoeding op school en trainingen bij de sportclub bijvoorbeeld) heeft het wel degelijk gezondheidswaarde. In één geval (3) wordt er zelfs drie keer in de week getraind.

Alle projecten hebben uitstraling naar buitenstaanders, toch zijn er verschillen te ontdekken in het betrekken van de ouders, de media, andere instanties en de politiek. Bij de meeste projecten is het contact van de organisatie met de ouders voor verbetering vatbaar.

7.2.3 Productkwaliteit

Wat betreft de breedte en diepgang van de activiteiten zijn er tevens veel onderlinge verschillen waar te nemen. Waar de ene praktijk zich beperkt tot doelgerichte training in één tak van sport (3), biedt de andere een heel scala aan activiteiten aan, waarbij het vooral gaat om het leren van beginselen (6) of alleen om het kennismaken met verschillende sporten (7).

Slechts enkele projecten maken bewust werk van het opdoen van kennis over en inzicht in zaken als bewegen, fair play en gezondheid. Datzelfde geldt voor het leiding geven, het zelf inrichten en veranderen van bewegingssituaties. Voor zelfkennis (fysieke mogelijkheden, motieven en dergelijke) en keuzeprocessen (afstemming tussen vraag en aanbod) is vrijwel helemaal geen aandacht. De organisatoren geven als reden hiervoor dat het naar hun mening geen taak voor hen is (en schuiven het vaak op de school af).

Meer werk wordt doorgaans gemaakt van de organisatie en (interne) communicatie. Vrijwel zonder uitzondering zijn deze aspecten goed verzorgd bij de succesvolle projecten.

7.2.4 Proceskwaliteit

Dat laatste geldt ook voor de samenwerking tussen verschillende instanties, zoals scholen, sportclubs en de gemeente. Bij vrijwel alle geanalyseerde projecten blijkt netwerkvorming een belangrijke rol te spelen.

Jeugdparticipatie is duidelijk een nog onderbelicht item in de wereld van de jeugdsport. In de geanalyseerde projecten blijft de rol van jongeren doorgaans beperkt tot consumeren. Dat is jammer, want jongeren weten wat jongeren willen. Via jeugdparticipatie kan worden ingespeeld op de veranderende behoefte onder de jeugd en kan het aantal deelnemers behouden of zelfs uitgebreid worden.

7.3 Succesfactoren van de schoolsportprojecten

Hoe komt het dat de acht geanalyseerde projecten allen goed scoren op verschillende van bovenstaande kwaliteitsperspectieven en dus (in één of meer opzichten) als 'succesvol' zijn aan te merken? Deze vraag wordt hieronder beantwoord door een opsomming te geven van de succesfactoren, die uit de analyse naar voren zijn gekomen.

Omdat de succesfactoren zeer divers van aard bleken, is in overleg met de werkgroep IF enige structuur aangebracht door ze onder te verdelen in zeven categorieën. Binnen elke categorie is vervolgens een rangorde aangebracht, aangezien niet aan elke (sub)factor evenveel gewicht toegekend kan worden. De ene (sub)succesfactor is meer bepalend dan de andere. Het aantal projecten, waarin een bepaalde factor (mede) het succes verklaart, is daarbij gebruikt als indicatie van het belang ervan. Er is tevens een rangorde aangebracht binnen de verschillende categorieën; de meest voorkomende succesfactor wordt gezien als de belangrijkste en staat bovenaan de lijst.

Bij de opsomming van de succesfactoren is geen rekening gehouden met het feit dat het om projecten met verschillende doelstellingen, doelgroepen en initiatiefnemers ging. Het is namelijk gebleken dat aan de verschillende praktijken dezelfde succesfactoren ten grondslag liggen. Anders gezegd: ook al hebben projecten verschillende doelstellingen, richten zij zich op andere doelgroepen en zijn zij geïnitieerd door verschillende intermediairs, het al dan niet boeken van succes heeft doorgaans te maken met dezelfde factoren. Factoren die uiteraard wel vertaald moeten worden naar de specifieke situatie.

1. **Organisatie en Beleid** is de meest voorkomende succesfactor. Binnen deze categorie gaat het met name om de volgende (sub)factoren:

1.1 Efficiënte organisatiestructuur

Alle geanalyseerde succesvolle projecten worden gekenmerkt door een sterke organisatie. De projecten staan onder leiding van deskundige personen, die nauw contacten onderhouden met andere betrokkenen, die deze betrokkenen goed aansturen en die weten wat ze met het project willen bereiken. Belangrijk daarbij is een:

1.2 Duidelijk draaiboek (inclusief lesbrieven)

Omdat het belangrijk is dat iedere betrokkene weet wat van hem of haar verwacht wordt, is het zaak dat de gehele organisatie en aanpak zo concreet mogelijk op papier staat. Men is hierdoor minder afhankelijk van de persoonlijke invulling van individuen (hetgeen nogal eens als een probleem wordt aangemerkt) en er bestaat eenduidigheid wat betreft de didactische aanpak. Het draaiboek (de lesbrieven) is tevens belangrijk voor de continuïteit van het project; nieuwe personen in de organisatie hebben iets concreets waar ze direct mee aan de slag kunnen.

1.3 Samenwerking tussen verschillende intermediairs (krachtenbundeling)

Het overgrote deel van de geanalyseerde projecten dankt het succes vooral aan de samenwerking tussen de verschillende intermediairs en het netwerk dat de organisatoren in de loop der tijd hebben opgebouwd. Het is afhankelijk van doelstelling en doelgroep welke instanties en personen betrokken zouden kunnen worden bij een project.

Naast het belang van netwerkvorming geven organisatoren van schoolsportprojecten aan dat het zeer gewenst is dat de gemeente een voortrekkersrol op zich neemt. De gemeente als regisseur/coördinator kan veel werk uit handen van de school en sportvereniging nemen. Gebleken is dat scholen eerder bereid zijn te participeren in gemeentelijke projecten als zij daarin weinig zelf hoeven te regelen.

1.4 Efficiënt gebruik van accommodaties en materiaal

Door samenwerkingsverbanden aan te gaan, kan bovendien geprofiteerd worden van de mogelijkheden die andere instanties hebben. Meestal blijkt dat te gaan om het gebruik van elkaars accommodaties en materialen, hetgeen de kosten aanzienlijk kan drukken.

1.5 Voldoende aanlooptijd/proefperiode

In zeker drie gevallen, en waarschijnlijk meer, is het project een succes geworden doordat men eerst een jaar proef gedraaid heeft. Door de tijd te nemen voor planontwikkeling en eerst klein te beginnen of een proefperiode in te lassen, kan aan een inhoudelijk en organisatorisch goed programma gebouwd worden.

1.6 Integrale aanpak

Om het project niet geïsoleerd te laten plaatsvinden is het verstandig het project af te stemmen op het reeds bestaande aanbod in de omgeving. Het heeft geen zin (in de ogen van de georganiseerde sport) om een kennismakingsproject American Football te organiseren, als er in de buurt geen verenigingen zijn die eventuele enthousiaste kinderen en jongeren kunnen opvangen.

2. Aantrekkelijk aanbod

2.1 Plezier als uitgangspunt

Om welke doelstelling of doelgroep het ook gaat, plezier vormt de basis van alles. Sport- en bewegingsactiviteiten dienen dan ook te allen tijde zodanig aangeboden worden, dat zoveel mogelijk deelnemers positieve bewegingservaringen opdoen. Dat is mogelijk, want voor elk kind kan sport en bewegen leuk zijn, als tenminste:

2.2 Activiteitenaanbod en aanpak sluiten aan bij wensen en mogelijkheden van de doelgroep.

Als het pakket van bewegingsactiviteiten of de gehanteerde aanpak de jongeren niet aanspreekt, dan zullen zij binnen de kortste keren afhaken. Daarom is het belangrijk dat elk project zich dient te:

2.3 Focussen op één of meerdere specifieke doelgroepen.

Eén aanbod en één aanpak voor alle jongeren volstaat niet. Iedere groep jongeren vergt een eigen benadering. Jongens en meisjes, jong en oud, groot en klein, sportief en minder sportief. Het is dan ook verstandiger het project met een specifiek aanbod te richten op één duidelijke doelgroep dan met een algemeen programma te mikken op een grote groep jongeren.

Binnen één en dezelfde doelgroep bestaan echter ook verschillende wensen en behoeften. Volledige individuele afstemming is niet mogelijk maar hier kan wel enigszins op ingespeeld worden:

2.4 Keuzemogelijkheden bieden (breed en gevarieerd activiteitenaanbod)

Door keuzemogelijkheden aan te bieden (ook binnen verplichte programma's) zullen jongeren die activiteiten kiezen waarvoor ze intrinsiek gemotiveerd zijn. De jongeren zullen de lessen

op deze manier als minder verplichtend ervaren. Het activiteitsaanbod zal breed en gevarieerd moeten zijn om ervoor te zorgen dat er voor elk wat wils bij zit.

2.5 Jeugdparticipatie

Een goede mogelijkheid om in te spelen op de wensen en behoeften van de jeugd is ze zelf te betrekken in de samenstelling van het aanbod. De rol die de jongeren hierin kunnen spelen moet uiteraard aangepast worden aan de leeftijd en competentie van de jongeren. In één van de schoolsportprojecten (5) waar geëxperimenteerd is met jeugdparticipatie bleek dit goed te werken.

2.6 Kleine groepen

Bij projecten met een doelstelling die niet alleen gericht is op 'meedoen', maar ook op het leren van vaardigheden, is het belangrijk de groepen klein te houden. Hoe klein is afhankelijk van de activiteit, maar een individuele benadering wordt in groepen van meer dan twintig kinderen wel heel lastig. De meeste van de onderzochte schoolsportprojecten hanteren groepen van ongeveer twaalf kinderen.

2.7 Inspelen op trendy sporten

Om te kunnen aansluiten op de wensen en behoeften van jongeren betekent dat men mee zal moeten gaan met de tijd. In het aanbod van een aantal schoolsportprojecten is daar bewust rekening mee gehouden. Zij besloten bijvoorbeeld activiteiten als street-soccer (4), inline-skating (2) en squash (1) op te nemen in het aanbod.

3. Kenmerken van personen

3.1 Het enthousiasme, de inzet en de bekwaamheid van de lesgevers (uitvoerders)

De lesgevers bepalen in feite het verloop van de activiteiten. Hun enthousiasme, inzet en kunde zorgen er met name voor dat de geanalyseerde projecten succesvol zijn. Alle geanalyseerde projecten staan onder leiding van (voormalige en toekomstige) docenten lichamelijke opvoeding of professionele (in een bepaalde sport gespecialiseerde) sportleraren/leraressen.

3.2 De lesgevers staan dicht bij de kinderen

De lesgevers staan in direct contact met de deelnemers en bepalen in hoge mate de sfeer in en buiten de les. Uiteraard moeten zij op gezette tijden ook boven de groep kunnen staan, maar een strenge benadering strookt niet met de aard van de activiteiten (die vooral leuk moeten zijn). De meest positieve ervaringen heeft men toch met jonge uitvoerders, die weten wat de kinderen en jongeren van vandaag de dag bezighoudt. Een "oude kale man bij judo" spreekt niet aan (7). In een ander geval (4) speelden de jonge allochtone sportbuurtwerkers een belangrijke rol in het over de streep trekken van potentiële deelnemers.

3.3 Ondersteuning door professionals/gekwalificeerd kader

Een groot deel van de onderzochte projecten is aangewezen op vrijwillig kader (de projecten vanuit het onderwijs uitgezonderd). Het blijkt goed te werken als dit kader ondersteund wordt door enkele betaalde krachten. Dit waarborgt de continuïteit (gezien het verloop onder vrijwilligers), kan een te grote belasting van het vrijwillig kader voorkomen en komt de kwaliteit en eenstemmigheid ten goede (deskundige sturing).

4. Interne communicatie

4.1 Efficiënte communicatiestructuur

Veel persoonlijk contact tussen de beleidsmakers en uitvoerders blijkt een belangrijke voorwaarde voor succes te zijn. De korte lijnen die tussen de beleidsmakers en de uitvoerders bestaan, maken dit mogelijk. Ideaal is het wanneer men de beschikking heeft over een enthousiaste en deskundige spil, die contacten onderhoudt met alle betrokkenen en die als 'gezicht' van het project fungeert. Dat kan een leerkracht lichamelijke opvoeding zijn, maar ook bijvoorbeeld een gemeentelijk consulent sportactivering of in één geval zelfs een (voormalig) topsporter (8).

De aanwezigheid van zo'n sleutelfiguur kan dus aangemerkt worden als kracht van een project, maar tegelijk ook als zwakte. Want wat als deze persoon om wat voor reden dan ook wegvalt? Het is derhalve verstandig als deze belangrijke persoon een betaalde kracht is. Die investering betaalt zichzelf terug in continuïteit, zo blijkt onder meer in Dongen, waar de sportkennismakingscursussen al sinds 1981 vooral dankzij de gemeentelijke consulent zo goed lopen. Daarnaast kan de aanwezigheid van een actueel en uitgebreid draaiboek (zie

eerder) veel goed doen, terwijl er ook altijd meerdere mensen op de hoogte moeten zijn van wat er allemaal speelt binnen de organisatie.

5. Externe communicatie

5.1 Centrale positie voor de school (docenten lichamelijke opvoeding)

Voor een doelmatige benadering van de doelgroep is het een goede zet om via de school contact met potentiële deelnemers te leggen. Met name de leraar lichamelijke opvoeding weet wat de leerlingen beweegt en kent hun mogelijkheden. De leraar lichamelijke opvoeding staat dicht bij de leerlingen en kan ze persoonlijk benaderen. De school heeft bovendien doorgaans het vertrouwen van de ouders.

5.2 Persoonlijke benadering van potentiële deelnemers

Met een persoonlijke benadering is de kans groter potentiële deelnemers over de streep te trekken. Dit is, zoals gezegd, via de vakleerkracht lichamelijke opvoeding het eenvoudigst te realiseren. Alleen al om deze reden is het voor andere intermediairs verstandig de school intensief te betrekken bij de projecten. De school heeft de sleutelmacht wat betreft het benaderen van potentiële deelnemers.

5.3 Persoonlijke benadering van ouders

Ouders van (potentiële) deelnemers worden vaak vergeten. In verschillende projecten wordt het niet betrekken/benaderen van ouders een faalfactor genoemd: bepaalde doelgroepen zouden hierdoor niet bereikt worden, omdat het initiatief voor deelname of lidmaatschap veelal van ouders afhankelijk is. In Den Haag (3) gingen de organisatoren op bezoek bij ouders van kinderen (vaak allochtonen) die graag lid wilden worden maar dat van hun ouders niet mochten. Na een goed gesprek gaven veel ouders toch wel toestemming om lid te worden.

5.4 Uitstraling bekende sporter

In Haarlem (3) kon men rekenen op de steun van een bekende Nederlandse sporter. In dit geval betekende de naam Yvonne van Gennip een meerwaarde voor het project Sport en Onderwijs Haarlem. Een (voormalig) topsporter heeft een enorme aantrekkingskracht op de jeugd, staat garant voor de nodige publiciteit en opent deuren naar potentiële sponsors.

5.5 Opvallende promotie

Goede promotie is een ondersteunende, maar daarom niet minder belangrijke succesfactor. Voorwaarde is misschien een beter woord, want het promotiemateriaal moet er in ieder geval voor zorgen dat de doelgroep op de hoogte is van de mogelijkheden.

Geen van de projecten maakt gebruik van het Internet, maar het zal niet lang meer duren voordat organisatoren van dit geschikte communicatiekanaal gebruik gaan maken (National School Series maakte al gebruik van het Internet!).

6. Drempelverlagende voorwaarden

6.1 Goede bereikbaarheid locatie

Het blijkt van groot belang te zijn dat de activiteit in de eigen woonbuurt of dichtbij (liefst op) school plaatsvindt. Deze omgeving is vertrouwd en het kost de deelnemers (en vooral hun ouders) geen extra reistijd.

6.2 Geen of geringe bijdrage deelnemers

Voor jeugd uit achterstandswijken blijkt gratis deelname een belangrijke voorwaarde om deel te nemen aan projecten. De overstap van de kennismakingslessen naar lidmaatschap van de betreffende sportvereniging wordt binnen deze groep zelden gemaakt (ondanks minimaalregelingen). Bij andere projecten (vanuit het onderwijs geïnitieerd) wordt aangegeven dat een geringe bijdrage de voorkeur verdient boven gratis deelname omdat dit de deelnemers meer zou binden aan de activiteiten.

6.3 Direct na schooltijd

Wanneer men de activiteit direct na schooltijd aanbiedt, maakt het als het ware onderdeel uit van het dagprogramma van de deelnemers. Mede hierdoor blijft het verzuim en verloop opmerkelijk laag. Als de deelnemers toch een flinke tijd moeten wachten voordat de schoolsportactiviteiten beginnen, wordt deze tijd vaak gebruikt om de deelnemende leerlingen te begeleiden met hun huiswerk (3 + 8).

6.4 Korte, te overziene periodes

Veel jongeren willen zich liever niet verplichten tot deelname aan één activiteit voor een lange periode (bijvoorbeeld een jaar). Een aaneenschakeling van korte cursussen verdient daarom de

voorkeur. Andere projecten lossen dit op door een kennismakingsperiode in te lassen (3), waardoor de jeugd de kans wordt gegeven eerst te kijken wat ze leuk vindt.

7. Financiering

7.1 Financiële basis

Een (ruim) werk- en activiteitenbudget is gewenst, maar niet (altijd) noodzakelijk voor het succes van schoolsportprojecten. In Dongen (2) bedruipt het project zichzelf en in Leiden (1) redt men het al jaren met een krap budget.

Sommige geanalyseerde praktijken kunnen rekenen op behoorlijke subsidie- en sponsorgelden. Dat kan als een succesfactor worden gezien, maar de afhankelijkheid van subsidies en sponsors kan derhalve ook als faalfactor beschouwd worden. De subsidie kan ineens stop gezet worden. Aan die afhankelijkheid valt op zichzelf niet zo veel te doen. Men kan wel enige invloed op de situatie uitoefenen door in de eerste plaats nauwe contacten te onderhouden met de geldschieter en deze op de hoogte te houden van de ontwikkelingen. Nog sterker staat men wanneer men als projectorganisatie kan wijzen op concrete resultaten. Voorwaarde daarvoor is wel dat men er meer toe zal moeten overgaan reeds van tevoren meetbare doelen te formuleren (prestatie-indicatoren), waarop men kan worden afgerekend. Tenslotte kunnen de kosten natuurlijk ook nog op verschillende manieren gedrukt worden, bijvoorbeeld door samenwerkingsverbanden met andere intermediairs aan te gaan.

7.4 Tot slot

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het kwalitatieve onderzoek weergegeven. Het ging er tijdens de analyse vooral om de succesfactoren van de acht 'succesvolle' schoolsportprojecten te achterhalen. Dit heeft geresulteerd in een aantal categorieën van succesfactoren, die geordend naar belangrijkheid (de factor die het meest voorkomt, wordt in dit geval als de belangrijkste gezien), stuk voor stuk zijn besproken.

Nu de resultaten uit de interviews met de organisatoren van de schoolsportprojecten gepresenteerd zijn, volgt het laatste hoofdstuk, waarin de conclusies en aanbevelingen die uit het onderzoek voortvloeien centraal staan. Er worden tevens antwoorden gegeven op de verschillende onderzoeksvragen wat uiteindelijk leidt tot de beantwoording van de probleemstelling van het onderzoek.

8. Conclusies & Aanbevelingen

8.1 Inleiding

Het veldonderzoek heeft een groot aantal gegevens opgeleverd. De interviews hebben geleid tot veel informatie over de inrichting van de acht schoolsportprojecten en de factoren die er voor zorgen dat deze schoolsportprojecten als succesvol worden gezien.

In dit hoofdstuk zal de nadruk liggen op de meest in het oog springende bevindingen ten aanzien van de inrichting¹¹ en de succesfactoren van de onderzochte projecten.

In de eerste paragraaf worden de belangrijkste bevindingen ten aanzien van de inrichting van schoolsportprojecten gepresenteerd. In de paragraaf daarna zal een antwoord worden gegeven op de verschillende onderzoeksvragen. De vastgestelde succesfactoren komen in deze paragraaf aan bod. Na de beantwoording van de verschillende onderzoeksvragen, zal worden ingegaan op de beantwoording van de uiteindelijke probleemstelling. Als duidelijk is hoe de schoolsport in de ogen van Jeugd in Beweging ingericht zou moeten worden, zullen er in paragraaf drie een aantal aanbevelingen worden gedaan in de richting van de verschillende intermediairs die hieraan vorm zouden kunnen geven.

8.2 Bevindingen

De belangrijkste bevindingen die uit het kwalitatieve onderzoek naar voren zijn gekomen, worden in deze paragraaf uiteengezet. Gekeken wordt of de bevindingen overeenkomen met de theoretische inzichten die zijn opgedaan in hoofdstuk 5 (het theoretische kader van het onderzoek).

¹¹ Voor een uitgebreid verslag van de inrichting van de onderzochte schoolsportprojecten zie de aparte reader, waarin de onderzoeksverslagen zijn gebundeld (verkrijgbaar bij prof. dr. P. de Knop). Voor een beknopt overzicht zie bijlage 4.

Plezier

Uit de resultaten is gebleken dat de kinderen en jongeren de activiteiten vrijwel zonder uitzondering erg leuk vinden. Plezier is een zeer belangrijke voorwaarde voor succes gebleken. Deze bevinding is niet zo verrassend en komt overeen met de theorie. De houding die de jeugd heeft ten opzichte van sport en bewegen is volgens het ASE-model een belangrijke bewegingsdeterminant. Het model geeft aan dat plezier hebben in sport en bewegen van groot belang is voor wat betreft het volhouden van het bewegingsgedrag. Zo lang de jeugd plezier heeft in de activiteiten en daardoor intrinsiek gemotiveerd is om steeds weer deel te nemen, is de kans groot dat men een actieve leefstijl aanneemt en dit voortzet.

'Adults must maximize opportunities for enjoyment, development of perceived competence and intrinsically motivating activities within the physical domain' (Weiss, 1993: 61).

Het leren van sport- en bewegingsvaardigheden

Uit de interviews kwam naar voren dat de nadruk binnen het activiteiten aanbod in bijna alle gevallen ligt op het leren van vaardigheden op sportgebied. Aan aspecten als sociale omgang met anderen, het leiding geven en het zelf inrichten en veranderen van bewegingssituaties wordt nauwelijks aandacht geschonken binnen de geanalyseerde praktijken. Er is tevens weinig tot geen aandacht voor kennis over en inzicht in de activiteit, zelfkennis (fysiek, motieven, kosten) en de afstemming tussen de vraag en het aanbod (keuzeprocessen). Om in SOK-termen te spreken, wordt er dus alleen aandacht besteed aan 'sport doen' en zeer weinig tot geen aandacht aan 'sport kennen' en 'sport regelen'. Daarnaast wordt er geen aandacht besteed aan het 'kennen van de vraag' en het 'kiezen'. De 'succesvolle' schoolsportprojecten zijn volgens het thema Sportoriëntatie en -keuze op het gebied van het 'kennen van de vraag' en het 'kiezen' duidelijk in gebreke gebleven. De organisatoren van schoolsport geven aan dat de school een belangrijke rol zou kunnen spelen in het leren 'kennen van de vraag', het leren 'kiezen' en het leren 'kennis over en inzicht in sport en bewegen'. Er zou aandacht aan kunnen worden besteed in bijvoorbeeld de biologieles (gezondheid, training, blessures, ...), de les maatschappijleer (normen en waarden in de sport: fair play, vandalisme in de sport, ...) en in de gymles (leren leiding geven, zelf bewegingssituaties inrichten, ...).

Aansluiten op de belevingswereld van de jeugd

Gezien de geanalyseerde praktijken kan het bereik van schoolsport heel groot zijn. Om dit te bereiken, bieden veel projecten trendy sporten aan in hun programma, zoals bijvoorbeeld skaten, squash en klimmen. Het aanbod aanpassen aan de belevingswereld en mogelijkheden van de jeugd is zeer belangrijk gebleken. Daarnaast is duidelijk geworden dat één aanbod en één aanpak niet werkt voor de verschillende doelgroepen. De jeugd van 4 tot 8 jaar vereist een hele andere didactische aanpak en andere activiteiten dan de jeugd van 15 tot 18 jaar. Daarnaast dient men in het aanbod ook rekening te houden met kwetsbare groepen, zoals jeugd uit achterstandswijken, allochtonen, niet-actieven en minder getalenteerde jeugd. Deze bevindingen sluiten aan bij het theoretische inzicht volgens het Transtheoretische model. Dit model staat voor een *gerichte* aanpak betreffende de stimulatie van een actieve leefstijl. De manier van beïnvloeden van de doelgroep is afhankelijk van de '(niet)beweeg'-fase waarin de individuen in die doelgroep zich bevinden. Afhankelijk van de houding ten opzichte van sport en bewegen en de fysieke mogelijkheden van het individu dient men het aanbod van activiteiten en didactische aanpak aan te passen. Met andere woorden: men dient het aanbod en de aanpak aan te sluiten op de belevingswereld van de jeugd.

Sociale integratie

Uit de resultaten is gebleken dat er voornamelijk al sportieve kinderen mee doen aan schoolsport. Ook als het aanbod speciaal gericht is op beginners dan blijkt een groot deel van de deelnemers al lid te zijn van een sportvereniging. Voor deze kinderen en jongeren betekent schoolsport een welkome afwisseling en extra activiteit(en) voor weinig geld.

Kinderen uit achterstandswijken en allochtonen blijken gretig gebruik te maken van de mogelijkheid om met verschillende takken van sport kennis te maken. Toch worden kinderen uit deze groep zelden lid van een sportvereniging, ondanks dat veel gemeenten speciale minima-regelingen aanbieden voor de ouders van deze kinderen. De organisatoren zien dit niet als een probleem. Het gaat erom dat de kinderen de bagage (is het niet voor nu dan voor later) meekrijgen. Als men dus alleen kijkt naar het aantal kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare groepen dat lid wordt van een sportvereniging, dan kan men concluderen dat de sociale integratie minder soepel verloopt dan gewenst. Als reden hiervoor wordt door de organisatoren genoemd dat allochtone ouders vaak niet op de hoogte zijn van de sportinfrastructuur in Nederland. Omdat de school wel een vertrouwd instituut is, laten de ouders hun kinderen wel aan de schoolsport meedoen. Dat de ouders een belangrijke invloed

hebben op het bewegingsgedrag van hun kinderen, kwam al eerder naar voren in het ASE-model. Daarnaast spelen algemene statuskenmerken, zoals sociaal-economische status en cultuur, in dit geval ook een belangrijke rol.

Ouders

Ondanks dat binnen het ASE-model duidelijk wordt dat ouders een belangrijke invloed op het bewegingsgedrag van hun kinderen hebben, zijn ouders vaak een vergeten groep. Uit de interviews kwam naar voren dat veel ouders geïnteresseerd zijn in de activiteiten, daarentegen worden ze lang niet altijd goed op de hoogte gebracht van het 'wie, wat, waar?' van de projecten. Uit de literatuur kwam tevens naar voren dat ouders niet alleen een belangrijke rol kunnen spelen in de stimulatie van hun kinderen tot sport en bewegen, ze kunnen ook meehelpen met het organiseren van schoolsport. In de praktijk is daar in één geval een begin mee gemaakt (uit noodzaak weliswaar). De participatie van ouders in de organisatie van schoolsport is dus een punt waar in de toekomst aandacht aan besteed zou moeten worden.

Follow-up

Om de jeugd ook na deelname aan een schoolsportproject in beweging te houden, dienen de organisatoren volgens de literatuur (Faber, 1998) goed na te denken over een follow-up en/of een goede introductie in het reguliere sportcircuit. Een aantal gemeenten van de geanalyseerde praktijken zorgt voor een vervolg in de vorm van sportinstuiven, sportdagen en/of sporttoernooien. Daarnaast zijn er ook schoolsportprojecten met een opzet waarin deelnemers na de (verplichte) kennismakingslessen ook (vrijwillig) kunnen kennismaken met een sportvereniging in de betreffende tak van sport in de buurt. Het is belangrijk dat kinderen en jongeren weten waar en hoe je kan sporten. De organisatoren van deze vorm van schoolsport zijn zich hiervan bewust. Er worden dan ook geen sporten aangeboden waarvan bekend is dat er geen sportvereniging in die tak van sport in de buurt bestaat.

Een goede sportoriëntatie en -keuze kenmerkt zich door een goede voorlichting over wat er zoal te koop is op de markt van sport en bewegen. De kinderen moeten ervaren en inzien dat sport op verschillende manieren georganiseerd (binnen een sportvereniging, sportschool of op de camping bijvoorbeeld) kan zijn en dat dit gevolgen heeft voor de sportbeoefening (prestatief of recreatief). In de (onderzochte) praktijk blijkt dat men daar vaak niet bewust mee bezig is.

Jeugdparticipatie

De resultaten geven aan dat de jeugdparticipatie een ondergeschoven kindje is. Slechts in één geval speelt de oudere jeugd een rol in de organisatie van een schoolsportactiviteit. In de literatuur (o.a. Buisman, 1996; Faber, 1998; De Knop, 1998) wordt er steeds op het belang van jeugdparticipatie gewezen, toch blijkt het moeilijk om de daad bij het woord te voegen. De organisatoren geven aan dat de doelgroep doorgaans niet geschikt is (bijvoorbeeld te jonge kinderen en/of maatschappelijk kwetsbare jongeren die geen verantwoordelijkheidsgevoel zouden hebben) of dat de lesgevers er niet aan toe zijn.

Het kwam al eerder naar voren: 'sport regelen' door kinderen en jongeren, als onderdeel van goede sportoriëntatie en -keuze, komt zelden tot nooit aan bod binnen de onderzochte schoolsportprojecten.

Netwerkvorming

De geanalyseerde praktijken kenmerken zich stuk voor stuk door een goede samenwerking tussen de verschillende organisatorische instanties. De gemeente speelt hierin een belangrijke rol; ze neemt vaak de rol van coördinator op zich. Verder valt op dat de gemeentelijke sportconsulent (in de loop der jaren) een netwerk heeft opgebouwd van bekwame, enthousiaste personen die een rol kunnen spelen in de organisatie van schoolsport. De bekwaamheid en het enthousiasme van de lesgevers is dan ook een succesfactor gebleken. De vakleerkracht lichamelijke opvoeding springt er wat dit betreft boven uit; hij/zij staat dicht bij de kinderen, weet wat ze kunnen en willen en kan het aanbod en de didactische aanpak daaraan aanpassen.

Doordat de gemeente vaak initiatiefnemer is en als coördinator optreedt, is het zoeken naar een geschikte accommodatie voor de schoolsportactiviteiten vaak niet zo groot probleem. De sportverenigingen zijn ook niet onwillig om hun accommodatie beschikbaar te stellen. Zij hebben immers belang bij de initiatieven. Overdag wordt er toch weinig gebruik gemaakt van de velden/hal en het materiaal. De samenwerking onderling, de korte lijnen tussen de organisatoren en de uitvoerders en veel persoonlijk contact onderling, blijken van essentieel belang om de schoolsportprojecten tot een succes te maken.

8.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen

8.3.1 Onderzoeksvragen 1 tot en met 4

Hieronder wordt een antwoord gegeven op de eerste vier onderzoeksvragen. Elke vraag is in de vorm van een hoofdstuk reeds gepresenteerd. De antwoorden zullen dan ook een korte samenvatting van de corresponderende hoofdstukken zijn. De informatie voor de hoofdstukken is verkregen via literatuuronderzoek.

1) *'Hoe ziet het huidige jeugdsportbeleid eruit?'*

Het huidige jeugdsportbeleid heeft vorm gekregen doordat de overheid zich zorgen maakte over de bewegingssituatie en gezondheid van de hedendaagse jeugd. Een aantal maatschappelijke ontwikkelingen heeft ervoor gezorgd dat de jeugd- en de bewegingscultuur zijn veranderd. De (oudere) jeugd zou in steeds mindere mate geïnteresseerd zijn in sport en een ongezond leven leiden. Uit recent onderzoek is echter gebleken dat het met de sportparticipatie onder de jeugd, in tegenstelling tot de zorgelijke geluiden van de overheid, juist goed gesteld is. De manier van sporten onder de jeugd zou wel veranderd zijn.

Zonder van deze resultaten op de hoogte te zijn, heeft de overheid aanzet gegeven voor actief beleid op het gebied van sport voor de jeugd. In 1996 gaf ze het startsein voor het meerjarig stimuleringsproject *Jeugd in Beweging*. Het project heeft als voornaamste doelstelling: 'het bevorderen van een actieve leefstijl en deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten van 4- tot 18-jarigen'.

Naast het gezondheidsmotief en het sportieve vormingsmotief voor dit beleid, wil de overheid met het project ook een aantal sociale doelen bereiken. *Jeugd in Beweging* zal zich naast de bevordering van de actieve leefstijl en sportdeelname ook moeten richten op de maatschappelijke integratie en betrokkenheid van de jeugd. Binnen deze doelgroep 'jeugd' is er speciale aandacht voor kwetsbare subdoelgroepen zoals jeugd uit achterstandswijken, allochtone jeugd, de op sportgebied minder getalenteerde jeugd en de in-actieve jeugd.

2) *'Wie zijn er betrokken bij de organisatie van schoolsport en wat is hun maatschappelijke taak in de bewegingssocialisatie van de jeugd?'*

Verschillende instanties en personen spelen een rol bij de stimulatie van een actieve leefstijl onder de jeugd. De ouders, de school, de sportvereniging en de lokale overheid, ze hebben elk een taak in de sportieve opvoeding van de jeugd. Deze bewegingssocialisatoren kunnen ook een rol spelen in de organisatie van de schoolsport. Dikwijls ontstaan er samenwerkingsverbanden tussen de gemeente, een of meer scholen en een of meer sportverenigingen. Om een optimaal resultaat te behalen, namelijk een goed georganiseerd schoolsportproject, zullen deze instanties goed op de hoogte moeten zijn van elkaars kwaliteiten en mogelijkheden, zodat zij die goed op elkaar kunnen afstemmen.

De voornaamste (maatschappelijke) taken van het gezin en in het bijzonder van de ouders liggen in de sfeer van het stimuleren van sport en bewegen, het belangstelling tonen voor het sportgedrag van het kind en het scheppen van voorwaarden voor dat sportgedrag (bijvoorbeeld het betalen van contributie, materiaal en het zorgen voor vervoer).

De taken van de school liggen vooral op het gebied van het bevorderen en behouden van een positieve houding ten opzichte van sport en bewegen. Daarnaast dient de school de bewegingsvaardigheden in een groot aantal sport- en bewegingsactiviteiten te vergroten en de leidinggevende capaciteiten in bewegingssituaties te vergroten. De school is ook ideaal instituut om de jeugd kennis over en inzicht in sport en bewegen bij te brengen, evenals kennis over de mogelijkheden van de kinderen zelf. Om de sportoriëntatie en -keuze compleet te maken, zou de school de kinderen ook moeten begeleiden in het kiezen van de sport die bij hun past, oftewel helpen met de afstemming van vraag en aanbod op sportgebied.

De georganiseerde sport staat voor de taak de bewegingsvaardigheid van kinderen in de eigen tak van sport te verbeteren. De sportvereniging dient daarnaast de jeugd kindvriendelijk te benaderen en het aanbod toe te snijden op diverse doelgroepen binnen de jeugd (topsport, recreanten, minder getalenteerden).

De lokale overheid tenslotte heeft als voornaamste taken: het ondersteunen van sportstimulerende initiatieven van scholen en sportverenigingen en daarbij optreden als coördinator, zodat er goed samengewerkt kan worden met scholen en sportverenigingen. Daarnaast dient de gemeente te zorgen voor een gestructureerd, op kwaliteitsverbetering gericht, jeugdsport(stimulerings)beleid.

3) *'Wat is het belang van schoolsport?'*

Schoolsport kan een belangrijke rol spelen binnen het huidige jeugdsportbeleid. Het heeft een aantal mogelijkheden die het tot een geschikt middel maakt om de jeugd te stimuleren een actieve leefstijl aan te nemen. Mogelijkheden die de lichamelijke opvoeding of de georganiseerde sport elk voor zich niet hebben. Schoolsport kan een brug vormen tussen de twee verschillende werelden van het (bewegings)onderwijs en de georganiseerde sport. Schoolsport maakt een vloeiende overgang mogelijk van sport op school (lichamelijke opvoeding) naar sportactiviteiten binnen een club, sportschool of buurtcentrum.

Schoolsport kan verder de sfeer op school verbeteren en, met het oog op het toekomstige studiehuis, de tijd die op school wordt doorgebracht aanzienlijk veraangemen.

In tegenstelling tot de lichamelijke opvoeding, die slechts beperkte tijd (en ruimte) heeft, kan de schoolsport dieper ingaan op de introductie van verschillende takken van sport en vormen van bewegen. Op deze manier kan er ook meer aandacht besteed worden aan wat de jeugd aanspreekt. Oftewel, er kunnen verbanden gelegd worden met de leefwerelden van jongeren buiten school. Omdat de vakleerkracht/leraar lichamelijke opvoeding, als die aanwezig is, meestal bij schoolsport betrokken is, beschikt men tevens over deskundige, pedagogisch onderlegde lesgevers. En 'last but not least' bereikt de schoolsport alle kinderen en jongeren. Alle leerlingen hebben de mogelijkheid om in een veilige omgeving kennis te maken met verschillende takken van sport.

4) *'Hoe ziet het beoordelingsinstrument van Jeugd in Beweging eruit? Oftewel, wat maakt een 'succesvol' schoolsportproject ook succesvol in de ogen van Jeugd in Beweging?'*

De projectgroep Jeugd in Beweging heeft de werkgroep Inhoudelijk Fundament gevraagd na te denken over wat nu succesvolle sportstimuleringsprojecten voor de jeugd zijn. Het Inhoudelijk Fundament baseert zich op de inzichten van de onderzoekers Van Bottenburg (1997) en anderen. In deze studie over kwaliteit in de sport, onderscheidt Van Bottenburg vier kwaliteiten, namelijk de gebruikerskwaliteit, de maatschappelijke kwaliteit, de produktkwaliteit en de proceskwaliteit, waaraan het sportaanbod zou moeten voldoen.

Hier volgen een aantal punten waarvan Jeugd in Beweging vindt dat dit de eigenschappen van succesvolle schoolsportprojecten zouden moeten zijn:

- plezier staat voorop
- aandacht voor alle onderdelen van Sportoriëntatie en -keuze
- jeugdparticipatie
- breed en gevarieerd aanbod van activiteiten
- effectieve en efficiënte organisatie
- aandacht voor kwetsbare groepen, zoals jeugd uit achterstandswijken, allochtone jeugd, minder getalenteerde (op het gebied van sport) jeugd en niet-actieve jeugd.
- follow-up
- betrekken van ouders

Deze punten worden later verder uitgewerkt, bij het beantwoorden van de probleemstelling.

8.3.2 Onderzoeksvraag 5

Uit het veldonderzoek zijn een aantal succesfactoren naar voren gekomen. Op de onderzoeksvraag:

5) *'Welke succesfactoren zijn er te onderscheiden bij acht 'succesvolle' schoolsportprojecten, volgens Jeugd in Beweging?'*

zijn de volgende factoren, in volgorde van belangrijkheid, ontdekt:

1) **Organisatie en beleid**

Een efficiënte organisatiestructuur, een duidelijk draaiboek met eventueel taakomschrijvingen, een goede samenwerking tussen de verschillende intermediairs, een efficiënt gebruik van accommodaties en materiaal, een proefperiode voordat men van start gaat en een integrale aanpak bepalen in de meeste gevallen het succes van schoolsportprojecten.

2) **Aantrekkelijkheid aanbod**

Een aantrekkelijk aanbod werd daarna als meest belangrijke succesfactor genoemd. Daarbinnen werd plezier in de activiteiten opgevat als de belangrijkste factor, gevolgd door het aansluiten van de aanpak en het aanbod bij de belevingswereld van de doelgroep, het

focussen op één of meerdere specifieke doelgroepen, een breed en gevarieerd aanbod, jeugdparticipatie, het werken met kleine groepen en het inspelen op trendy sporten.

3) *Kenmerken van personen*

Het enthousiasme, de inzet en de bekwaamheid van de lesgevers (uitvoerders) zijn van groot belang voor het slagen van een schoolsportproject. De lesgevers staan dicht bij de kinderen en hebben daardoor een goed zicht op de wensen en behoeften van de jeugd. Dit kan van pas komen bij het vaststellen van de (meest geschikte) aanpak en het bepalen van het aanbod (zie hierboven). Het is tevens gebleken dat het goed werkt als het, doorgaans vrijwillige, kader ondersteund wordt door enkele professionals.

4) *Interne communicatie*

Een efficiënte communicatiestructuur is tevens belangrijk gebleken. Korte lijnen tussen de bestuurders en de uitvoerders blijkt een belangrijke voorwaarde tot succes. Een duidelijk draaiboek of lesbrieven en een taakomschrijving kunnen daarbij helpen.

5) *Externe communicatie*

Wat betreft de succesfactor externe communicatie zijn de volgende subfactoren naar voren gekomen: een centrale positie voor de school (docent(e) lichamelijke opvoeding), een persoonlijke benadering van potentiële deelnemers, een persoonlijke benadering van de ouders, de uitstraling van een bekende (top)sporter en een opvallende promotie van het project.

6) *Drempelverlagende voorwaarden*

Een goede bereikbaarheid van de locatie, geen of geringe bijdrage van de deelnemers, het direct na schooltijd plaatsvinden van het project, korte periodes van activiteiten en een aaneensluitende cursus zijn belangrijk voor het slagen van het project.

7) *Financiering*

Opvallend genoeg is financiering de minst genoemde succesfactor door de organisatoren van de geanalyseerde praktijken. Veel projecten kunnen op subsidies en sponsorgelden rekenen. Dit wordt door de organisatoren als een succesfactor gezien, want zonder geld is er geen project. Toch zijn zij zich allen bewust van het feit dat het gevaarlijk is al te veel afhankelijk

van bijvoorbeeld sponsorgelden te zijn. Het kan derhalve ook als een faalfactor worden beschouwd. Vandaar dat 'financiering' de minst belangrijke succesfactor is gebleken.

8.3.3 Schoolsport in de ogen van Jeugd in Beweging

In deze subparagraaf zal dieper ingegaan worden op de inrichting van schoolsport, zoals die in de ogen van Jeugd in Beweging eruit zou moeten zien. Kortom, er zal een antwoord op de volgende hoofdonderzoeksvraag worden gegeven:

'Wat zijn de succesfactoren van schoolsportprojecten, met andere woorden: hoe zou schoolsport ingericht moeten worden om in de ogen van Jeugd in Beweging optimaal bij te dragen aan de stimulatie van een actieve leefstijl onder jongeren van 4 tot en met 18 jaar.'

De inrichting van schoolsport wordt vanuit vier verschillende invalshoeken besproken. Ten aanzien van de gebruikers (de deelnemers), de maatschappij, het produkt en het proces van schoolsport worden een aantal kenmerken aangegeven, die tevens als aanbevelingen zijn op te vatten, waaraan de schoolsportprojecten, in de ogen van Jeugd in Beweging, zouden moeten voldoen. De succesfactoren die eerder aan bod kwamen zijn in de tekst verweven.

De gebruikers/deelnemers:

Plezier hebben in de activiteiten zal altijd centraal moeten staan in alle sportstimulerende projecten, en dus ook schoolsport. Als de houding ten opzichte van sport en bewegen positief is, is de kans dat het actieve bewegingspatroon wordt vastgehouden het grootst. De organisatoren van schoolsport zullen zich ervan bewust moeten zijn dat het stimuleren van de intrinsieke motivatie van de deelnemers van zeer groot belang is. Dat betekent dat de nadruk niet zal moeten liggen op het behalen van een beker of prijs (extrinsieke beloning) maar op het plezierig deelnemen aan de activiteit(en).

Tevens zullen de organisatoren van schoolsport aandacht moeten besteden aan het feit dat de jeugd niet alleen bewegingsvaardigheden leert, maar ook leert over het 'hoe en waarom' van die bewegingsvaardigheden. Oftewel, kinderen en jongeren zouden kennis over en inzicht in sport en bewegen (gezondheid, blessures, fair play, sportvandalisme, etcetera) moeten krijgen. Op deze manier wordt de jeugd duidelijk gemaakt wat sport kan betekenen voor hen en voor

anderen. De jeugd krijgt zodoende voldoende bagage mee om hun weg te vinden in de huidige, steeds veranderende, bewegingscultuur. Zoals reeds eerder is opgemerkt kan de school een belangrijke rol hierin spelen.

De maatschappij:

De maatschappij zou erbij gebaat zijn als de organisatoren bij het opstellen van schoolsportbeleid aandacht hebben voor de lange termijn. Continuïteit en kwaliteit zouden belangrijke items in dat beleid moeten zijn. Meerjarige (jaarlijks terugkerende) initiatieven zouden de voorkeur moeten hebben boven eenmalige evenementen, zonder de laatste variant overigens geheel uit te sluiten.

De organisatoren zouden daarnaast zorg moeten dragen voor vervolgvacaties, zodat een schoolsportproject niet op zichzelf staat. Men zou kunnen denken aan open dagen bij sportverenigingen, sportinstuiven en dergelijke, oftewel alles wat gericht is op het wegwijzen van de jeugd in de wereld van sport en bewegen. Een andere manier om dit te bewerkstelligen is de nieuwe variant in de schoolsport, namelijk een aantal lessen binnen de lichamelijke opvoeding gevolgd door een aantal kennismakingslessen bij een sportvereniging. Deze grondige introductie in het reguliere sportcircuit is aan te raden als de situatie binnen een gemeente het toelaat.

Alle kinderen en jongeren dienen bekend te worden gemaakt met de lokale sportinfrastructuur, maar men zou zich in het bijzonder moeten richten op de integratie van jeugd uit achterstandswijken, allochtone jeugd en de niet-actieve of minder getalenteerde jeugd. De ouders van deze kwetsbare groepen zouden op de hoogte moeten worden gebracht van de situatie rond sportverenigingen en sportscholen (culturele voorlichting). Daarnaast dienen zij bekend te worden gemaakt met de diverse minima-regelingen die veel gemeenten treffen.

Om zoveel mogelijk jeugd te bereiken en om zoveel mogelijk mensen ervan te overtuigen dat sport en bewegen erg leuk kan zijn, zullen de organisatoren van schoolsport aandacht moeten besteden aan promotie. De uitstraling van het project op de media (publiciteit), politiek (subsidies) en andere instanties (andere scholen, andere sportverenigingen) is belangrijk voor het voortbestaan van het initiatief.

Het produkt:

De schoolsportactiviteiten zullen niet alleen moeten aansluiten op de interesse (verschillende takken van sport, manier van beoefenen), motieven (presteren, gezelligheid, gezondheid), fysieke mogelijkheden en wensen (vaardigheden, postuur) van de jeugd. De kans op deelname en het volhouden daarvan is het grootst als men ook aandacht heeft voor de randvoorwaarden van de (schoolgaande) jeugd. Dat wil bijvoorbeeld zeggen; de schoolsportactiviteiten hebben de meeste kans van slagen als ze na schooltijd en in de buurt van de school plaatsvinden en (bijna) gratis zijn.

Ook de didactische aanpak zal aan de doelgroep aangepast moeten worden. Het maakt bijvoorbeeld wel degelijk uit of men te maken heeft met jonge kinderen of oudere jongeren, met zeer getalenteerde jeugd of minder getalenteerde jeugd en/of met jeugd uit achterstandswijken of jeugd uit welgestelde bevolkingsgroepen. In het verlengde hiervan zal men moeten zorgen voor een breed en gevarieerd aanbod. Voor elk wat wils!

Naast het leren van bewegingsvaardigheden, zullen de deelnemers van schoolsport ook vaardigheden op sociaal gebied moeten leren; bijvoorbeeld hoe om te gaan met anderen die een andere kijk op sport hebben dan jij en/of een ander vaardigheidsniveau hebben dan jij. Leiding geven hoort hier ook bij. Naast het 'sport doen', dienen de deelnemers ook 'sport regelen' te leren.

Een effectieve en efficiënte organisatie en communicatie tenslotte, zijn belangrijke aandachtspunten waar toekomstige organisatoren van schoolsport. Korte lijnen tussen de bestuurders en uitvoerders, veel persoonlijk contact onderling en een goede communicatie naar ouders en potentiële deelnemers toe bleken in de onderzochte projecten van zeer groot belang. Het is tevens aan te bevelen om de organisatoren van schoolsport van te voren een aantal meetbare doelen te laten formuleren, zodat ze daar later op afgerekend kunnen worden. In het gunstige geval kunnen ze de resultaten gebruiken om subsidie af te dwingen. Vallen de resultaten tegen dan weet men dat er wat moet veranderen.

Het proces:

Een effectieve samenwerking (netwerkvorming) tussen verschillende (organiserende) instanties is onontbeerlijk gebleken. Door van elkaars sterke punten gebruik te maken kan het maximale uit de schoolsport gehaald worden. Doordat de school doorgaans goed op de hoogte

is van de wensen en mogelijkheden van de jeugd, veel kinderen bereikt en het vertrouwen van ouders heeft, kan deze instantie een sleutelpositie in de organisatie van schoolsport vervullen. In de persoon van de vakleerkracht lichamelijke opvoeding (indien beschikbaar) heeft men een deskundige in huis, die in samenwerking met de vrijwilligers van de sportverenigingen en eventueel een gemeentelijke sportconsulent kwaliteitsvolle schoolsportactiviteiten kan organiseren.

Een efficiënte organisatiestructuur, liefst met draaiboek en taakomschrijvingen, waarborgt continuïteit, kan zorgen voor een eenduidige didactische aanpak en kan de bereidheid van personen en instanties om te participeren in het project vergroten.

Veel schoolsportprojecten zijn afhankelijk van vrijwilligers; deze mensen zouden aangemoedigd en steeds weer enthousiast gemaakt moeten worden om het voortbestaan van het initiatief te waarborgen. Hier ligt een belangrijke taak van de lichamelijke opvoeder en/of de sportconsulent; deskundige professionals die de vrijwilligers kunnen aansturen.

De jeugd laten participeren in het proces blijkt makkelijker gezegd dan gedaan; toch verdient het de aanbeveling om jongeren mee te laten beslissen en ze te betrekken in de organisatie. Net als de jeugd zelf vormen de ouders vaak een vergeten groep; ook zij kunnen een belangrijke rol spelen in de organisatie van schoolsport. Naast hun taak om hun kinderen te stimuleren en te steunen te participeren in sport en bewegen, kunnen ze van dienst zijn als bestuurder, begeleider en/of uitvoerder van schoolsport(activiteiten).

“Kids want the opportunity to do things for themselves. I think they’re just sick and tired of having adults organize things for them.” (J. Paterno, football coach, in: Coakley, 1990: 87).

8.4 Aanbevelingen

Er mag geen twijfel over bestaan: de hierboven beschreven gewenste inrichting van schoolsport is een ideaal plaatje. De onderzoeker is zich ervan bewust dat een aantal aanbevelingen in de praktijk moeilijk te realiseren zijn. Een belangrijk obstakel is bijvoorbeeld de afhankelijkheid van mankracht. Vrijwilligers zijn er niet voor het oprapen en betaalde krachten kosten nou eenmaal geld. Daarnaast zou een mentaliteitsverandering binnen het (bewegings)onderwijs en de georganiseerde sport moeten plaatsvinden. Van de

vakleerkracht wordt niet alleen gevraagd andere taken verwacht er zullen ongetwijfeld ook een aantal taken bijkomen. Van de vrijwilliger in de georganiseerde sport wordt nog meer tijd en moeite gevraagd (zie pedagogische bijscholing).

De aanbevelingen zullen door organisatoren stuk voor stuk aan een kritische blik moeten worden onderworpen en afhankelijk van de situatie ten uitvoering worden gebracht. Jeugd in Beweging zal in de toekomst bijeenkomsten organiseren waar intermediairs worden geïnformeerd over hoe ze het een en ander in de praktijk kunnen aanpakken. Aan de implementatie van het jeugdsportbeleid wordt grote waarde geacht.

Met de opmerking van het 'ideaal plaatje' in het achterhoofd worden hieronder een aantal aanbevelingen gedaan aan de verschillende intermediairs die de gewenste inrichting van schoolsport vorm zouden kunnen geven. Het onderwijs, de georganiseerde sport, de lokale overheid en de ouders kunnen allen een steentje bijdragen aan de verbetering van de kwaliteit van schoolsport. In deze paragraaf worden tevens enkele suggesties gedaan voor wat betreft vervolgonderzoek.

8.4.1 Het onderwijs

De school zal gebruik moeten maken van de sleutelpositie die het inneemt wat betreft de stimulering van een actieve leefstijl onder jongeren. De school bereikt namelijk alle kinderen en jongeren (van 4 tot en met 18 jaar) en beschikt doorgaans over deskundige, pedagogisch opgeleid, kader (personeel). De school kan daardoor haar leerlingen de mogelijkheid (door middel van schoolsport) bieden een geleidelijke overgang van sport op school naar sport buiten school te ervaren. Vooral voor kinderen en jongeren die buiten de boot vallen in de sportvereniging (minder getalenteerde jeugd, allochtone jeugd, jeugd uit achterstandswijken) kan de school, via schoolsport, een rol van betekenis spelen.

De school zou zich hiervoor extra moeten inspannen. Dit is mogelijk door het realiseren van een flexibele opdracht van de vakleerkrachten (De Knop, 1998b). De docent lichamelijke opvoeding kan initiërend, stimulerend, adviserend, begeleidend en coördinerend optreden. Het takenpakket van de vakleerkracht zal daardoor veranderen en misschien zelfs uitgebreid worden. Overwogen moet worden of hier een vergoeding tegenover zou moeten staan.

Scholen in grote gemeentes/steden kunnen bovendien gebruik maken van bewegingsconsulenten; zij ondersteunen de vakleerkracht, schoolt de vakleerkracht bij en onderhoudt contacten met de sportwereld buiten school (sportverenigingen, buurtcentra, ...).

De school zou, door middel van schoolsport, in moeten spelen op wat zich in de huidige bewegingscultuur afspeelt. Waar in de les lichamelijke opvoeding vaak geen tijd en ruimte voor is, kan in de schoolsport aan bod komen. Trendy sporten, anders georganiseerde sport en ruimte voor jeugdparticipatie zijn onderwerpen die goed aansluiten op de belevingswereld van de hedendaagse jeugd.

Als de schoolsportactiviteiten niet meteen na schooltijd plaatsvinden, zou de school kunnen zorgen voor opvang om de te overbruggen tijd nuttig te besteden (bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding).

8.4.2 De georganiseerde sport

De georganiseerde sport, oftewel de sportverenigingen zouden een steentje bij kunnen dragen door zich flexibel op te stellen. Dit betekent dat de sportvereniging zal moeten openstaan voor nieuwe ideeën (bijvoorbeeld naast het prestatieve aanbod ook recreatieve activiteiten organiseren). Zorg voor kwaliteit zal bovenaan het lijstje van de actiepunten moeten staan. Dat betekent het aanbod en de aanpak (training) aanpassen aan de leeftijd en bewegingsmogelijkheden van de jeugd. Bijvoorbeeld door het veld te verkleinen, het aantal spelers te verkleinen en het materiaal aan te passen (mini-sport). Wat betreft de ('didactische') aanpak, zou de sportvereniging vrijwilligers kunnen laten bijscholen.

De belangrijkste aanbeveling is dat de sportvereniging zich intensief zou moeten inspannen om samen te werken met de scholen in de buurt en de gemeente. De sportvereniging heeft namelijk heel wat te bieden. De sportvereniging beschikt vaak over goede accommodatie, materiaal en specifieke kennis van een bepaalde tak van sport.

8.4.3 De lokale overheid

De gemeente wordt aanbevolen de rol van regisseur op zich te nemen. Het verdient de aanbeveling om een of meerdere sportconsulent(en) of bewegingsconsulent(en) aan te stellen die zich fulltime met schoolsport zou kunnen bezig houden. De sportconsulent/bewegingsconsulent kan als coördinator optreden; contacten onderhouden met

de participerende scholen en sportverenigingen, voorwaarden scheppen (accommodaties dicht bij scholen zoeken, goedkope huur van materiaal,) etcetera. Zoals eerder opgemerkt zou de sportconsulent/bewegingsconsulent de sportverenigingen en de scholen kunnen helpen met het zoeken van vrijwillig kader voor de schoolsport en het verzorgen van bijscholingscursussen.

Een andere taak die de gemeente op zich zou kunnen nemen, is het goed informeren van de bevolking over de sportmogelijkheden in de gemeente. Vooral de ouders van schoolgaande kinderen zouden goed op de hoogte moeten worden gebracht van het sportaanbod voor de jeugd.

Belangrijk is verder dat de gemeente ouders goed voorlicht over het belang van kwaliteit in de sport. Dat kwaliteitsbewustzijn is belangrijk omdat de kosten van sport in de toekomst wel eens zouden kunnen gaan stijgen. Dit mag de bevolking niet afschrikken te gaan sporten.

8.4.4 De ouders

De ouders zullen zich moeten aanbieden als schoolsportvrijwilliger. Ouders zouden heel goed kunnen helpen als begeleider, uitvoerder en bestuurder bij de organisatie van schoolsport.

Als de ouders overtuigt zijn van het belang van schoolsport dan lijkt het niet onredelijk om ze, de ouders zijn immers belangrijke bewegingssocialisatoren, ook in te schakelen in de sportieve opvoeding van hun kinderen.

8.4.5 Suggesties voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek over kwaliteit in de schoolsport is voor zover ik weet het eerste op dit gebied. Het moet dan ook worden beschouwd als een aanzet voor verder onderzoek. Door de tijdsintensieve onderzoeksmethode, is het aantal onderzochte schoolsportprojecten betrekkelijk klein gebleven. Er zouden in de toekomst meer schoolsportprojecten op succesfactoren onderzocht kunnen worden, om een vollediger beeld te krijgen. Er zijn zoveel projecten die verschillen in opzet, dat er nog veel te leren valt van deze projecten.

Dit is een onderzoek geweest naar het aanbod van schoolsport. Onderzoek naar de wensen en behoeften van de huidige schoolgaande jeugd (de vraag) is geen overbodige luxe. Het

verschafft inzichten die de scholen en sportverenigingen goed kunnen gebruiken om hun aanbod aan te laten sluiten op de belevingswereld van de hedendaagse jeugd.

In dit onderzoek lag de nadruk op de Nederlandse situatie rond schoolsport. Er is dan ook weinig gebruik gemaakt van internationale literatuur. De onderzoeker is zich daarvan bewust. Onderzoek naar de schoolsportsituatie in het buitenland zou desondanks bruikbare gegevens kunnen opleveren voor de inrichting van schoolsport in Nederland.

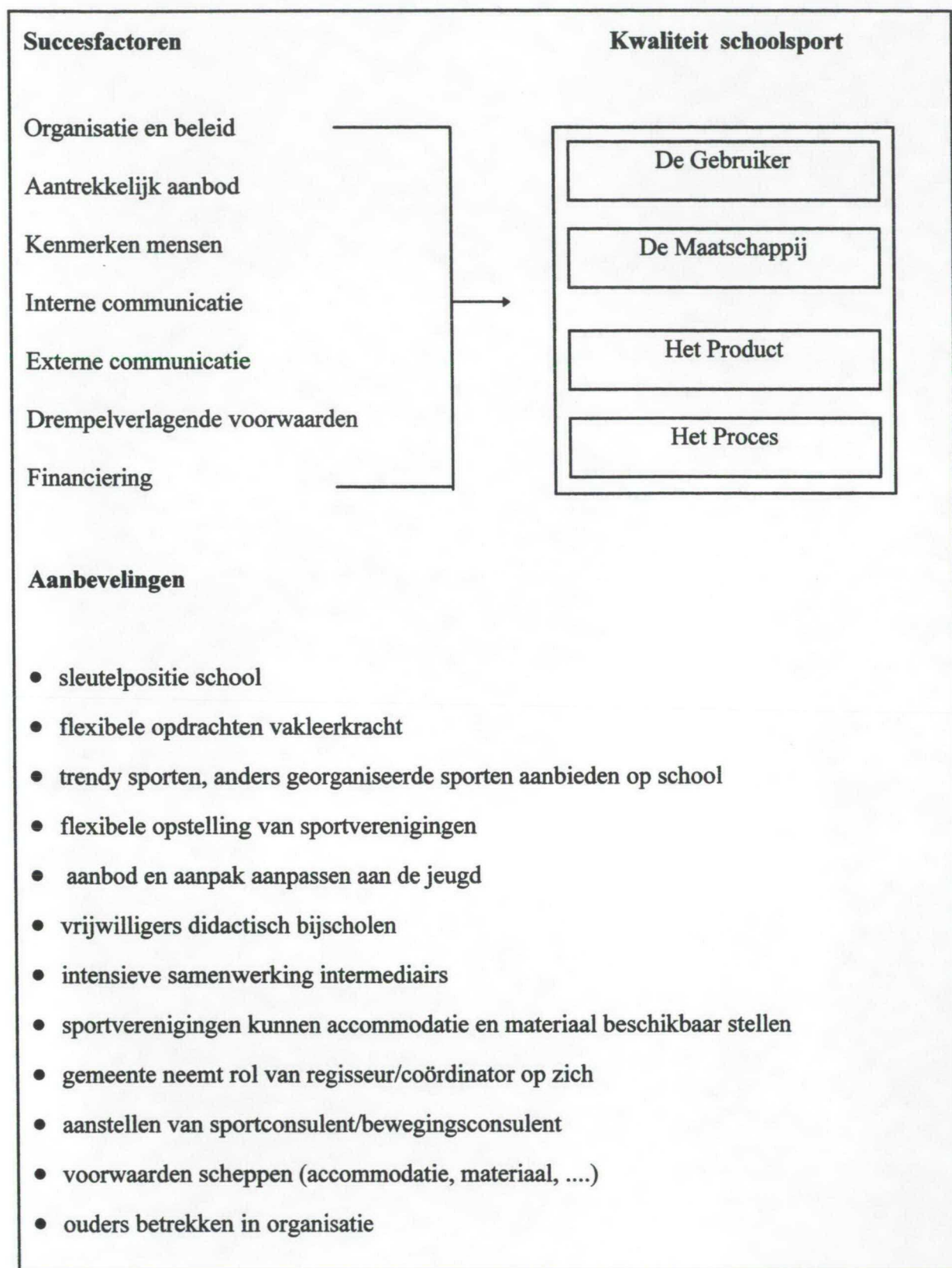
Tenslotte zou over een paar jaar de schoolsportsituatie in Nederland onderzocht kunnen worden om te kijken of de kwaliteit van schoolsport is toegenomen. Tegen die tijd zal er waarschijnlijk een landelijk systeem van kwaliteitszorg ontwikkeld zijn die het mogelijk maakt projecten te beoordelen op kwaliteit(toename).

8.5 Tot slot

In dit laatste hoofdstuk zijn de bevindingen gepresenteerd en gekoppeld aan de theoretische inzichten. Vervolgens zijn de onderzoeksvragen beantwoord en is er een antwoord gegeven op de probleemstelling. De conclusies hebben geleid tot een aantal aanbevelingen voor de inrichting van schoolsport (naar de normen van Jeugd in Beweging). Om deze inrichting mogelijk te maken, zijn er een aantal aanbevelingen gedaan aan de intermediairs (onderwijs, georganiseerde sport, lokale overheid en ouders).

Op de volgende pagina is het een en ander schematisch en kort weergegeven.

Schema 8.1: Samenvatting conclusies & aanbevelingen.

LITERATUUR

Literatuur

- Backx F.J.G., Swinkels, H. & Bol, E. (1994). Hoe lichamelijk (in)actief zijn Nederlandse volwassenen in hun vrijetijd? *Maandbericht gezondheidsstatistiek 3*, CBS.
- Bax, H. (1995). 'Buitenlesactiviteiten op school - waarom?' *Lichamelijke Opvoeding*, nr.7, p. 309 - 310.
- Boon, G. (1997). *Huge! National School Series, sponsoring, interactieve media vanuit het oogpunt van jongeren*. Doctoraalscriptie Vrijetijdswetenschappen: Katholieke Universiteit Brabant (Tilburg).
- Bottenburg, M. van, van 't Hof, C. & Oldenboom, E. (1997). *Goed, beter, best. Naar een kwaliteitsbeleid in een pluriforme sportsector*. Amsterdam: Diopter.
- Bottenburg, M. van & Schuyt, K. (1996). *De maatschappelijke betekenis van sport*. Arnhem: NOC*NSF.
- Bouchard, C., Shephard R.J. & Stephens, T. (1990). *Exercise, fitness and health: a consensus of current knowledge, proceedings of the international conference on exercise, fitness and health*. Champaign: Human Kinetics.
- Buisman, A. (1996). *Jeugdsport en beleid*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.
- Clems, G. & Gross J. (1995). Individual and social motivation in Australian sport. *Sport psychology; theory, applications and issues*. Brisbane: John Wiley and Sons.
- Coakley, J.J. (1990). *Sports in Society, issues and controversies*. St. Louis: Times Mirror/Mosby.
- Costongs, C. & de Winter, Th. C. (1996). *Nederland in beweging! Gezondheidsbevordering door een actieve leefstijl*. Arnhem: NOC*NSF.
- Crum, B. (1978). *Aan Sport Georiënteerd Bewegingsonderwijs - in het spanningsveld van aanpassing en kritiek*. Haarlem: De Vrieseborch.
- Crum, B. (1992). *Over de Versporting van de Samenleving*. Haarlem: De Vrieseborch.
- Crum, B. (1995). 'Veranderende sport, veranderende jeugd - andere schoolsport?' *Lichamelijke Opvoeding*, nr. 7, p. 303 - 308.
- Crum, B. (1996). 'De inrichting van schoolsport'. *Lichamelijke Opvoeding*, nr.10, p. 437 - 441.

- Eckerstorfer, K. (1998). 'Alternatieve bewegingsvormen als uitdrukking van een nieuwe jeugdcultuur en de effecten ervan op de sportbeoefening bij jongeren'. *Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding*, nr.1, p. 9 - 14.
- Elias, N. & Dunning, E. (1986). *Quest for excitement. Sport and Leisure in the civilising process*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Faber, K. (1987). 'Jeugdsport op drift'. 'Actor' special van de Nationale Sport Academie.
- Faber, K. (1995). 'Hoe wild mag onze tuin zijn? Over de schoffelende waarde van sportoriëntatie en -keuze (SOK)'. *Lichamelijke Opvoeding*, nr.7, p. 333 - 337.
- Faber, K. (1996). 'Sportoriëntatie, een kreet of een keuze'? *Lichamelijke Opvoeding*, nr. 10, p. 447 - 451.
- Faber, K., Lucassen, J. & Duijvestijn, P. (1998). *Conceptnota Inhoudelijk Fundament: Als ze maar lol hebben* Enschede: SLO/Educaplan.
- Heuvel, M. van den & van der Werff, H. (1998). *Trendanalyse sport. Ontwikkeling in sportdeelname en organisatiegraad van de sport in de periode 1975 - 1995*. Tilburg: Vakgroep Vrijtijds wetenschappen.
- IJssel, K. van den (1995). 'Kentering op komst in schoolsport'? *Lichamelijke Opvoeding*, nr. 7, p. 300 - 302.
- IJssel, K. van den (1996). 'Sportstimuleringsbeleid nader beschouwd'. *Lichamelijke Opvoeding*, nr.10, p. 443 - 446.
- Interprovinciaal Overleg Sport (1991). *Scholierensport*. Arnhem: IOS.
- Janssen, J. (1994). *Jeugdcultuur. Een actuele geschiedenis*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Jeugd in Beweging (1997). Brochure: *Jeugd in Beweging, een meerjarig project om een actieve leefstijl en deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten van 4 - tot 18-jarigen te bevorderen*. Arnhem: NOC*NSF.
- Kester, M. van & van Dijk, D. (1995). 'Beleidsperspectief op schoolsport'. *Lichamelijke Opvoeding*, nr.7, p. 325 - 330.
- Kloen, J. (1982). "Moeilijk bespeelbaar terrein", schets van nationale en internationale schoolsport. Doetinchem: HOAB.
- Knop, P. de, Engström, L-M., Skirstad, B. & Weiss, M.R. (1996). *Worldwide trends in youth sport*. Champaign: Human Kinetics.
- Knop, P. de (1997). 'Jeugdsport vanuit een ontwikkelingspsychologisch en pedagogisch perspectief'. *Lichamelijke Opvoeding*, nr.4, p. 152 - 157.

- Knop, P. de & Buisman, A. (1998). *Kwaliteit van jeugdsport*. Brussel: VUBPRESS.
- Knop, P. de (1998b). *Jeugdsportbeleid, quo vadis? De noodzaak van kwaliteitszorg* (oratio). Zeist: Jan Luiting Fonds.
- Koens M. & Raaijmakers, N. (1995). 'Jongeren vragen een volwassen benadering'. *Comma*, vol.7, nr.10, p. 2 - 5.
- Kuypers, G. (1982). *ABC van een onderzoeksopzet*. Muiderberg: Coutinho
- Leys, E. (1996). *Inhoudsanalyse van de schoolsport in het secundair onderwijs in Vlaanderen - visie van de leerling*. Scriptie Vrije Universiteit Brussel.
- Lucassen, J. & Heemskerk, J. (1996). *Strategische planning Jeugd in Beweging. Interne notitie aan de leden constituerend beraad Jeugd in Beweging*.
- Maso, I. (1987). *Kwalitatief onderzoek*. Meppel: Boom.
- Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (1986). *Geïntegreerd beleid lichamelijke opvoeding en sport: eindadvies van de Commissie 'Sport en Lichamelijke Opvoeding*. 's-Gravenhage: DOP.
- NOC*NSF (1997). 'Verslag van de 8^e Nationale Olympische Academie op Papendal'. *Nationaal Sport Magazine*, nr.5, p. 26 - 27.
- NOC*NSF (1995). 'Actieplan Lichamelijke Opvoeding en Sport'. *Lichamelijke Opvoeding*, nr. 10, p. 482 - 485.
- Overlegorgaan voor School en Sport (1980). *School en sport, de organisatie van schoolsport op gemeentelijk niveau*. Zwanenburg: Eikelenboom.
- Overlegorgaan voor School en Sport (1985). *Schoolsportontwikkelingsmodel*. Zeist.
- Poel, van der H. & Raaijmakers, S. (1998). Vol leven en beweging - sport en bewegingsgedrag van jongeren, 1975 - 1995. *Mens & Maatschappij*, 73^e jaargang, 3, 277 - 291.
- Pouw, D. (1996). 'Toekomstige schoolsport in Nederland'. *Spel en Sport*, nr. 4, p.18 - 22.
- Pouw, D. & Kingma, T. (1997). *Schoolsport. Inventarisatie en evaluatie schoolsportprojecten*. Maarn: LOSB.
- Prochaska, J.O. & Marcus, B.H. (1994). 'The Transtheoretical Model: Applications to Exercise'. In: R.K. Dishman (red.), *Advances in exercise adherence*, Champaign: Human Kinetics, p. 161-176.
- Raad voor het Jeugd beleid (1995). *Jeugd in Beweging: sport is plezier waar je gezond van wordt*. Utrecht: SWP.

- Shields, D.L. Light & Bredemeier, B.J. Light (1995). *Character development and physical activity*. Champaign: Human Kinetics.
- Smoll, F.L. & Smith, R.E. (1996). *Children and youth in sport, a biopsychosocial perspective*. Chicago: Brown & Benchmark.
- Spruijt-Metz, D. (1995). *On everyday health-related behavior in adolescence*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Vries, H. de (1993). *Determinanten van gedrag*. In: V. Damoiseaux, H. van der Molen, & G. Kok. *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*. Assen: Van Gorcum, p. 109-131.
- Waal, M. de & Rockenfeller, S. (1998). 'Een echte skater herken je aan zijn schoenen.' *0/25 Tijdschrift over jeugd*, nr.5, p. 20 - 27.
- Weiss, M. R. (1993). *Psychological effects of intensive sport participation on children en youth: self-esteem and motivation*. In: B.R. Cahill & A.J. Pearl (1993). *Intensive participation in children's sports*. Champaign: Human Kinetics.

BIJLAGEN

1 Vragenlijst met betrekking tot de beschrijving van de projecten

Jeugd in Beweging

Beschrijvingskader IF

maart, 1998

I De zakelijke beschrijving

VOORAF

Typeer de praktijk/activiteit/interventie in maximaal tien regels (samenvatting). Wat is nu de betekenis van deze praktijk in het licht van de doelstellingen van Jeugd in Beweging?

A ALGEMEEN

- 1 Wat is de naam van de activiteit?
- 2 Waar is de activiteit gerealiseerd?
 - plaats, wijk, gemeente, school e.d.
- 3 Welke instantie(s) organiseert/organiseren de activiteit?
 - naam
 - adres, telefoon
 - kontaktpersoon
- 4 Wanneer is de activiteit gerealiseerd?
 - jaren, data
 - loopt de activiteit nog?
 - tijdelijk of continu karakter?

5 Hoe zit het met de financiering van de activiteit?

- waar komt het geld vandaan?
- om hoeveel geld gaat het?

B ONTSTAAN EN BEDOELING

1 Waarom is/zijn de activiteit(en) gestart?

- redenen
- gebeurtenissen
- problemen

2 Wat zijn de doelstellingen van de activiteit?

- algemene doelstelling(en)
- meer concrete doelstellingen
- meetpunten, prestatie-indicatoren (wanneer zijn we eigenlijk tevreden)?

3 Op welke doelgroep(en) is de activiteit/zijn de activiteiten gericht?

- er kunnen meerdere doelgroepen zijn
- zo helder mogelijk omschrijven: beginnen bij de leeftijd en dan geslacht, sociaal-economische klasse, culturele achtergrond, sportieve aanleg/interesse en aspecten van een jeugdcultuur

C INRICHTING

Toelichting: het gaat hier om de interne organisatie van de activiteiten.

1 Zijn er fasen in de activiteit te onderscheiden? Welke zijn dat?

- 2 Wat is de inhoud van de activiteit (SOK als referentiekader)?
- welke takken van sport worden er gedaan?
 - is er aandacht voor aspecten van leiding geven: training geven, scheidsrechters e.d.?
 - is er aandacht voor theorie, reflectie?
 - wordt er iets gedaan aan sociale aspecten (onderlinge omgang binnen bewegingssituaties)?
- 3 Karakter van de deelname
- wat staat centraal: trainen, ervaring opdoen, beginselen leren, wedstrijden e.d.?
 - is de deelname vrijwillig of verplicht?
- 4 Hoe is de werkwijze en interne organisatie? Wie doet er wat?
- methodes
 - middelen
 - begeleiding
- 5 Hoe wordt er geëvalueerd?
- wat wordt er geëvalueerd?
 - op welke manier wordt er geëvalueerd (wie, instrumenten)?
 - welke maatstaven worden er gehanteerd?

D BETROKKENEN, SAMENWERKING

Toelichting: hier gaat het om de externe aspecten van de organisatie

- 1 Welke externe mensen en instanties zijn er bij de activiteit betrokken?
- bestuurlijke betrokkenheid
 - uitvoerende betrokkenheid

2 Wat is het karakter van de betrokkenheid?

- samenwerking
- informeren
- financiering
- publiciteit

E RESULTATEN

1 In hoeverre zijn de geformuleerde doelstellingen bereikt?

- loop de doelstellingen (zie B2) in relatie tot de doelgroepen na

2 Andere effecten?

- er kunnen naast gewenste effecten (zie doelstellingen) ook onbedoelde effecten (verrassingen) zijn; zowel positieve als negatieve!

II Waardering van de activiteit

A VANUIT DE ORGANISATOREN

1 Wat zijn de sterke punten van deze praktijk?

- sterke punten noemen
- hoe is het gelukt om dit te bereiken (succesfactoren)?
- nog verbetervoorstellen?

2 Op welke punten is verbetering mogelijk?

- welke punten zijn dat?
- waarom is dat nog niet zo goed gelukt (faalfactoren)?
- verbetervoorstellen om deze knelpunten op te lossen?

3 Welke kansen en bedreigingen zijn er?

B VANUIT JEUGD IN BEWEGING

- zie de checklist

C CONCLUSIES

Waarom is deze praktijk nu zo succesvol? Welke (kritische) succesfactoren zijn er aan te wijzen?

- 1 Sterke punten en kritische succesfactoren
- 2 Te verbeteren punten vanuit JiB en faalfactoren
- 3 Verbetersuggesties vanuit JiB-optiek

III Ervaringen

Verzamelen, beschrijven van ervaringen, beelden , publicitaire uitingen die illustratief zijn voor het succes van deze praktijk.

IV Bronnen

- 1 Informanten (naam, functie e.d.)
- 2 Schriftelijk bronnenmateriaal

2. Vragenlijst met betrekking tot de beoordeling van de projecten

Jeugd in Beweging

Checklist

**voor de waardering van 'good practices'
maart, 1998**

1 Gebruikerskwaliteit

Hoe staat het met de kwaliteit vanuit het perspectief van de deelnemers? Wat vinden ze er zelf van? Was het leuk, hebben ze er wat aan gehad voor nu en/of later? Sloot het aan op hun vraag, behoefte en mogelijkheden?

A *Satisfactie van de deelnemers*

- plezier in deelname?

B *Leeropbrengst*

Wat hebben de deelnemers geleerd door de deelname:

- vaardigheden (qua sport, omgang, leiding geven)
- kennis en inzicht (sport, zichzelf, keuzeprocessen)

C *Aansluiting op de vraag van de deelnemers*

Sluit de activiteit aan op de:

- interesse (takken van sport, manier van beoefenen [training, wedstrijd e.d.])
- motieven (presteren, gezelligheid, gezondheid etc.)
- fysieke mogelijkheden en wensen (vaardigheid, postuur e.d.)
- randvoorwaarden (tijd, geld e.d.)

2 Maatschappelijke kwaliteit

Hoe kunnen we kwaliteit typeren vanuit het perspectief van de maatschappij (de overheidsdoelstellingen)? Worden de beoogde (en vooral kwetsbare) doelgroepen bereikt? Nemen ze op een wenselijk manier deel? Is er aandacht voor het gezondheidsaspect? De maatstaven komen voor uit de samenleving, i.c. de overheid.

A *Deelname*

- in hoeverre wordt de beoogde doelgroep bereikt?
- is er sprake van verloop?
- in hoeverre is er sprake van continuïteit wat betreft deelname?
- omvang van de deelname

B *Sociale integratie*

- betrokkenheid van jeugd uit 'achterstandswijken', hangjongeren, allochtonen, meisjes, minder getalenteerden, niet-actieven
- karakter van de betrokkenheid (consumptief, productief)

C *Gezondheid*

- regelmatig bewegen
- intensief bewegen
- verantwoord bewegen
- kennis van en inzicht in de gezondheidswaarde van sport en bewegen

D *Exposure*

- uitstraling van de praktijk naar externen: ouders, media, instanties, politiek, enz.

3 Productkwaliteit

Wat is de kwaliteit van het product, dat wil zegen de activiteit(en) zelf? Hoe scoort de activiteit ten opzichte van de maatstaf die Jeugd in Beweging hanteert? Is het aanbod voldoende breed en is er sprake van enige diepgang? Is de organisatie en communicatie adequaat?

A *Breedte*

- aandacht voor verschillende aspecten/kanten van de sport(en) of activiteit(en)
- aandacht voor leiding geven, het zelf inrichten en veranderen van bewegingssituaties
- sociale aspecten

B *Diepgang*

- hoe ver gaat de kennismaking: ervaring opdoen, beginselen leren of doelgerichte training?
- kennis over en inzicht in de activiteit, gezondheid e.d.
- zelfkennis (fysiek, motieven, kosten)
- aandacht voor keuzeprocessen (afstemming tussen vraag en aanbod)

C *Organisatie en communicatie*

- effectiviteit
- efficiëntie
- communicatie naar (potentiële) deelnemers

4 Proceskwaliteit

A *Jeugdparticipatie*

- keuzemogelijkheden
- meepraten en beslissen
- bijdragen aan de uitvoering

B *Samenwerking*

- afstemming/samenwerking tussen school, sport, gemeente e.d.

C *Realiseerbaarheid*

- complexiteit van de organisatie
- benodigde geld in relatie tot de opbrengst (rendement)

D *Continuïteit*

- follow-up
- aansluiting op andere activiteiten

3. Overzicht van de geanalyseerde schoolsportprojecten

- 1) Schoolsportcommissie Leiden
- 2) Schoolsport Dongen
- 3) De Handbalschool Den Haag
- 4) Spectrumcollege Verlengde Schooldag
- 5) Verlengde Schooldag Maastricht
- 6) NKS Oudenbosch
- 7) Jeugdsport in Beweging Amsterdam
- 8) Sport en Onderwijs Haarlem

4. Kernpunten van de geanalyseerde schoolsportprojecten

Projecten	Doelstelling	Doelgroep
<u>Gemeentelijke projecten</u>		
Gemeentelijke schoolsport-commissie Leiden, te Leiden	actieve leefstijl voor nu en later	6 - 18 jaar, met name beginnende sporters
Sport en Onderwijs Haarlem, te Haarlem en Zandvoort	sportoriëntatie en -keuze	6 - 18 jaar
Jeugdsport in Beweging, te Amsterdam	sportbeoefening voor nu en later	8 - 12 jaar
De Handbalschool, te Den Haag	bevorderen van sportdeelname en leefbaarheid en veiligheid buurt	7 - 12 jaar, uit achterstandswijk
Spelvorming, Sportvorming, Sportbrugcursus en Sportkennismakingscursussen, te Dongen	bevorderen sportdeelname	4 - 13 jaar
<u>Projecten vanuit het onderwijs</u>		
Verlengde Schooldag Maastricht, te Maastricht	sociaal-emotionele ontwikkeling en zinvolle vrijetijdsbesteding	13 - 14 jaar, VBO/MAVO
Spectrumcollege Verlengde Schooldag, te Utrecht	bevorderen sportdeelname en sociale vaardigheden aanleren	13 -18 jaar, uit achterstandswijk
<u>Projecten vanuit de sport</u>		
De Sportieve School (NKS), te Oudenbosch	introdactie verschillende sporten en bevordering sportdeelname	8 - 12 jaar, basisschool

5. Werkgroep Inhoudelijk Fundament

In de projectgroep Inhoudelijk Fundament nemen deel:

Kees Faber, voorzitter

Berend Brouwer

Paul Duijvestijn

Jo Lucassen

Jan Middelkamp

Bert Boetes

Ella v.d. Heuvel

Dic Houthoff

Herman Janssen

Frank Neefs

Chris Mooij

Ger van Mossel

Dolf Pauw

Dayenne L'abée

Werkzaamheden voor Inhoudelijk Fundament:

22 januari 1998	vergadering congrescentrum De Eenhoorn te Amersfoort
30 januari 1998	interview met schoolsportdeskundige Jan Kloen (Doetinchem)
5 maart 1998	vergadering congrescentrum De Eenhoorn te Amersfoort
8 april 1998	studiedag 'ROC in beweging' te Eindhoven (PSV-stadion) (georganiseerd door KVLO, Jeugd in Beweging en BVE in beweging)
21 april 1998	vergadering congrescentrum De Eenhoorn te Amersfoort
18 juni 1998	interview met de organisatoren en beschrijving van het project 'De Klas Beweegt!'

Bibliotheek K. U. Brabant

17 000 01574837 0